

Summary

The underlying basis of the master's thesis has been a questioning of the conflicting political motion concerning new age limits that the youth have been subjected to these past few years. On the one hand we see political motions to lower the age limits, and on the other hand a wish to enforce a new age limit or raise a current limit. Based on these conflicting tendencies we have found it relevant to adopt a critical position towards the articulation of the youth category. In other words we wish to study how youth is articulated in the different political motions, and furthermore which societal developments and initiatives that contribute to the understanding of youth.

The political motions which are to be studied in this master's thesis are the age of criminal responsibility, the right to vote, the legal age of purchasing (strong) alcohol and the enforcement of a new age limit (of sixteen years) concerning the use of solariums.

The methodological basis of the master's thesis is Norman Faircloughs critical discourse analysis in which we both process a linguistic level and a wider social context. The empirical data consists of parliamentary discussion of the different motions.

The different understandings of the youth category show us that the understanding of this group is highly depended on the political field, in which it is articulated. The motions studied concerns questions of health and crime, and the understanding of youth is produced in these settings. The way in which these fields produce and understand a specific problem and how a given problem is solved, is contributing to the development of different strategies of handling the youth.

Ungdom som politisk kampplads

1. Indledning.....	7
1.1 Læsevejledning	9
2. 'Ungdom' er kun et ord	13
2.1 Alder som konstruktion	13
2.2 Da ungdommen blev skabt.....	15
2.3 Aldersgrænserne som overgangsrite	19
3. De fire debatter	23
4. Præsentation af problemformulering	29
5. Tilgang.....	33
5.1 Den kritiske diskursanalyse	33
5.2 Hovedelementerne i den kritiske diskursanalyse.....	34
5.3 Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse	36
5.3.1 Kommunikative begivenheder og diskursordenen.....	37
5.3.2 Analyse af den kommunikative begivenhed.....	39
6. Teori.....	47
6.1 Governmentality.....	47
6.2 Livet bliver politisk.....	50
6.3 Biopolitik.....	52
6.4 Neoliberalisme.....	55
6.5 Risikohåndtering.....	57
7. Empiriske overvejelser og analysestrategi	63
7.1 Det empiriske materiale	63
7.2 Analysetilgang.....	64
8. Analyse del 1.....	69
8.1 Genre	69
8.2 Forbud mod køb af alkohol	71
8.3 Forbud mod solarier	81
8.4 Valgretsalderen til debat	94
8.5 Den kriminelle lavalder til debat	108

9. Analyse del 2.....	119
9.1 Debatterne	119
9.2 Overgangsforståelsen.....	123
9.3 Hvad er der på spil ud over de unge?.....	124
9.4 Ungdom som politisk kampplads	135
9.4.1 En sundhedskamp.....	136
9.4.2 Ansvarliggørelse af den kriminelle	138
9.5 Nyt rum for styring	141
10. Konklusion	145
11. Litteraturliste	149
Bilag 1: Hvem har skrevet hvad	153

1. Indledning

1. Indledning

Det har til alle tider været sådan, at individet skal gennemgå en overgang fra barn til voksen. Overgangen kan markeres gennem formelle ritualer, som for eksempel konfirmationen – hvormed overgangen er knyttet til en bestemt symbolsk begivenhed, der indtræffer i en bestemt alder. Desuden kan der også udpeges andre markante udviklingstrin som fællesnævner for denne overgang såsom egen økonomi, tilknytning til arbejdsmarkedet eller familiestiftelse. Kendetegnende for de sidstnævnte overgangsritualer er, at de ikke indtræffer i en bestemt alder, hvormed overgangen ikke er ens for alle. Endelig kan juridiske rettigheder anvendes som en adskillende faktor mellem barn og voksen. Ethvert samfund har således sin egen måde at fastsætte overgangen, hvormed længden og karakteren af denne overgang historisk har skiftet karakter.

Idet de mere formelle overgangsritualer har mistet deres betydning – konfirmationen, har eksempelvis ikke den samme betydning som tidligere, er grænserne mellem barndommen og voksenlivet et spørgsmål, som er kommet til debat. For hvornår kan vi forvente, at barnet er færdigudvokset og dermed i stand til at tage ansvar for sit eget liv?

Børn og unge er i disse år genstand for megen opmærksomhed og diskussion. Slår du op i avisen, eller tænder du for fjernsynet, er det således umuligt ikke at støde på emnet. Børn og unge har for tiden så megen bevågenhed, at madpakkeordninger, alkohol- og rygevaner og den kriminelle lavalder kan rydde forsider og fylde politiske programmer.

Men hvorfor nu denne bevågenhed over for denne særlige gruppe, der ofte ikke selv er i stand til at råbe op og gøre opmærksom på deres eksistens? Svaret herpå kan, ifølge Charlotte Engberg og Karen Lisa Salamon, findes i samfundsudviklingen, der i høj grad kan beskrives med det liberale motto '*Enhver er sin egen lykkes smed*' (Politiken 29.04.10).

Det er en dominerende opfattelse i de moderne vestlige samfund, at det rationelle og selvstændige individ skal fungere som samfundets centrale enhed med både rettigheder og ansvar. Problemer, der tidligere blev betragtet som værende udtryk for en samfundsmæssig ubalance – for eksempel arbejdsløshed og fattigdom – bliver i dag i højere grad defineret som problemer ved den enkelte – hvorfor det også bliver den enkelte, der har ansvaret for at løse problemet.

Børn udgør en naturlig udfordring for den liberalistiske ideologi, idet børn i sagens natur ikke er i stand til at tage vare på sig selv. Barndommen er således blevet et varmt emne i den værdipolitiske debat om

velfærdsstaten og det sociale ansvar. Når barnet forstås i forhold til sin sociale afhængighed, mens den voksne modsat forventes at være sin egen lykkes smed, kommer debatten om socialt ansvar således hurtigt til at handle om grænser for barndommen – og mere præcist om forholdet mellem barn, ung og voksen. Ungdommen er en særlig central fase, idet den netop placerer sig mellem barndommen og voksenlivet, og dermed kan siges at indeholde elementer fra begge faser.

Specialet vil med udgangspunkt i fire forskellige politiske forslag – der omhandler retsligt bestemte aldersgrænser – undersøge, hvordan kategorien 'ungdom' italesættes. Denne fase kan forstås som en overgangsperiode, der på grund af samfundsudviklingen er kamp om at definere. I to af forslagene argumenterer forslagsstillerne for at sænke de nuværende aldersgrænser, mens forslagsstillerne i de to andre forslag enten vil indføre en aldersgrænse eller også hæve den nuværende grænse. Det er således karakteristisk for forslagene, at de fremstiller en modsatrettet tendens, hvor børn og unge på nogle områder tillægges mere ansvar, mens andre forslag går i retning af, at børn og unge fratages et ansvar. Forslagene kan ses som udtryk for en differentieret aldersforståelse, som de unge er genstand for. Ligeledes fremgår det, at konstruktionen af alder får en betydning for det handlerum, de unge tildeles.

Forslagene er; sænkning af den kriminelle lavalder fra 15 år til 14 år, forslag om nedsættelse af en valgretskommission med henblik på en sænkning af valgretsalderen fra 18 år til 16 år, indførelse af forbud mod brug af solarier for unge under 16 år samt forslag om at hæve aldersgrænsen for køb af (stærk) alkohol. Idet aldersgrænserne omhandler enten en begrænsning eller udvidelse af de unges handlerum, forventer vi at debatten direkte eller i hvert fald indirekte indeholder en konstruktion af kategorien ungdom.

Problemformuleringen for specialet:

Hvilke ungdomsforståelser gør sig gældende i diskussionerne vedrørende forslag om ændringer af aldersgrænser, og hvad kan forklare modsatrettede politiske initiativer over for gruppen af unge?

1.1 Læsevejledning

Kapitel ét består af indledningen og en læsevejledning for specialet.

I kapitel 2 præsenteres et konstruktivistisk syn på alder, og beskrivelsen af opkomsten af ungdommen som fase fremstilles. I kapitel 3 redegøres der for de fire debatter og endeligt præsenteres problemstillingen i kapitel 4.

Der bliver redegjort for tilgangen i specialet i kapitel 5. Specialet tager udgangspunkt i Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse, der både er en metode og en teori. I kapitlet bliver de metodiske redskaber, som benyttes i analysen, præsenteret.

I kapitel 6 redegøres der for specialets teoretiske fundament, der udgøres af Michel Foucault og Nikolas Rose' forestillinger om moderne styringsrationaliteter. Mere præcist er det governmentality, biopolitik, neoliberalisme og risikohåndtering, der rettes fokus på.

I kapitel 7 fremstilles det empiriske materiale, der i specialet består af forskellige folketingsdebatter. Ydermere præsenteres analysetilgangen for specialet.

Analysen falder i to dele, kapitel 8 og 9, svarende til problemstillingens to dele. I kapitel 8 behandles første del af problemstillingen, der handler om hvordan de unge italesættes i de forskellige folketingsdebatter. Problemstillingens anden del, hvori den samfundsmæssige kontekst, som ungdomsforståelserne falder inden for, behandles i kapitel 9.

Kapitel 10 er specialets konklusion, hvori problemstillingen besvares. Angivelsen af, hvem der har skrevet hvad, fremgår at bilag 1.

2. 'Ungdom' er kun er ord

2. 'Ungdom' er kun et ord

”'Ungdom' er kun et ord” er overskriften på et interview med Pierre Bourdieu, hvori han stiller sig kritisk over for konstruktionen af ungdommen som kategori, samt samfundets generelle tendens til at tildele alder en bestemt mening. Det er således nødvendigt at antage et kritisk blik på, hvad der konstruerer ungdommen. I det følgende vil vi derfor rette fokus på alder som konstruktion og ligeledes beskrive, hvad der er medvirkende til at skabe 'ungdom' som en særlig fase.

2.1 Alder som konstruktion

Aldring er noget vi alle er genstand for og er et symbol på den naturlige udvikling, vi går igennem. Alder er dog ikke blot et spørgsmål om år, men afhænger af de forestillinger vi har om vores fysiske, mentale og sociale udvikling. Den er således en markør for de forskellige udviklingstrin og erfaringer, vi gennemgår, og samtidig også en måde, hvorpå disse udviklingstrin bliver anskuet. Idet alder kan måles ud fra forskellige parametre – fysisk, mentalt og socialt – og dermed tildeles forskellig mening, kan definitionen af alder og dens indhold variere. Vi vil i det følgende forholde os til forskellige tilgange til aldringsspørgsmålet.

Måles alder i fysisk eller biologisk forstand, bliver alderen defineret eksempelvis ud fra dens synlige træk såsom gråt hår og rynker. Det interessante ved disse karakteristikker er, hvor meget alderen faktisk spiller ind. Her har livsstilsforskning vist, at en del af det, vi forbinder med biologisk uundgåelig aldring, ofte er påvirket af den måde, vi lever på – eksempelvis kan rynker relateres til rygning. Det bliver således muligt at forstå den fysiske aldring som 'alders-forbundet' i stedet for 'alders-bestemt'. Den fysiske aldring er dermed ikke kausalt forbundet med det at blive ældre, men kan modificeres i forhold til den måde, vi vælger at leve vores liv på (Kunkel & Morgan 2007: 3).

Ser vi på den mentale aldring, er denne oftest forbundet med forestillinger om 'modenhed' og dermed relevant for vores fokus på ungdommen som overgangsfase. Forskning viser dog også her, at denne aldring ikke blot udvikles over tid, men ligeledes er tæt knyttet til individuelle parametre. Den mentale aldring er tæt knyttet til de udfordringer og opgaver, vi i stigende grad bliver præsenteret for gennem vores liv. Der sker en udvikling af strukturen i vores personlighed og i de strategier, vi anvender for at indgå i forskellige sociale fællesskaber, eksempelvis i forhold til vores arbejdsplads eller familieliv (Kunkel & Morgan 2007: 4).

Som beskrevet i det foregående kan alder ikke blot forstås som et antal levede år, men må også ses i forhold til den enkeltes livsstil og livserfaring, og spørgsmålet er derfor, hvorfor det alligevel har så stor

betydning for os. Hvordan bliver alder som begreb brugt, og hvis aldrig ikke kan siges at have en lineær udvikling over tid, hvordan retfærdiggøres da grænsen mellem barn, ung og voksen ved brug af standardiserede aldersgrænser? Konstruktionen af aldersgrænser er interessant for projektet, idet disse konstruktioner kan ses som et socialt værktøj, der tildeler bestemte grupper bestemte roller og muligheder: *"Society uses age to assign people to roles, to channel people into and out of positions within the social structure, as a basis for allocation of resources, and as a way to categorize individuals"* (Kunkel & Morgan 2007: 5).

Det, der står på spil i den logiske opdeling mellem de unge og de ældre, er, ifølge Bourdieu, et spørgsmål om magt og (for)deling af de forskellige former for magt. *"De klassifikationer, der foregår på basis af alder ender altid med at gennemsnitte nogle grænser og producere en orden som hver enkelt må holde sig til, en orden hvor hver enkelt må holde sig på sin plads"* (Bourdieu 2001: 147). I Bourdieus præsentation af aldersklassifikationer ses det dermed, at inddeling i aldersgrupper har en indbygget evne til at opsætte grænser for visse grupper.

Ved eksempelvis at sætte en aldersgrænse på stemmeret, foretages en kategorisering, som enten tildeler eller fratager retten til at stemme. Denne konstruktion indeholder en forestilling om, hvornår nogen er 'gammel nok' til at stemme, hvorved der sker en aldersopdeling. *"Social aging (...) refers to the ways in which society helps to shape the meaning and experiences of aging. Social aging includes the expectations and assumptions of those around us about how we should behave, what we are like, what we can do, and what we should be doing at different ages. The concept of social aging also refers to the ways in which those expectations influence what opportunities that are open to us as we grow older"* (Kunkel & Morgan 2007: 5). En aldersgrænse kan hermed forstås som et udtryk for de forventninger og ønsker, samfundet har til sine borgere afhængigt af, hvilken alder de har. Set i forhold til forslagene, som behandles i specialet, må det således antages, at forventningerne til den unge afhænger af, hvad der er på spil. Som Bourdieu udtrykker det, har ethvert felt *"sine egne specifikke love for hvad det vil sige at blive gammel (...) for at vide, hvordan generationerne afgrænses fra hinanden i det specifikke felt, må man således kende de specifikke love for hvordan feltet fungerer, de indsatser der står på spil i kampen i feltet, og de opdelinger som denne kamp fremkalder"* (Bourdieu 2001: 148).

I Bourdieus klassifikation af aldersbestemte grupper opstiller han ydermere paradokset i at sammenligne to ungdomskategorier – de studerende og unge, der allerede er ude på arbejdsmarkedet: *"Sagt på en anden måde misbruger man sproget i hel utrolig grad når man underordner en række sociale universer der praktisk talt intet har til fælles, under det samme begreb"* (Bourdieu 2001: 149). Bourdieu retter hermed en kritik

mod ungdomskategoriseringen som generaliserende for den samlede ungdom, og denne kritik gør sig ligeledes gældende i specialet, hvor vi retter fokus på de fire forslags umiddelbare forskelligartede forventninger til ungdommen.

Med dette udgangspunkt rettes et kritisk fokus på at individer, der tilhører den samme alderskategori, ikke nødvendigvis er sammenlignelige i forhold til de erfaringer, de har, og den livsstil, de fører.

Dette giver sig ligeledes til udtryk i den postmoderne forståelse af aldring, hvor alder i stadig større udstrækning betragtes som et dynamisk fænomen. *"Youth is extended upwards into childhood through participations in consumer markets which introduce young people into adult consumption and through communication technologies such as TV which destroy the innocence of childhood by giving children access to the adult media world"* (Wallace 1998: 14). Hertil kan internettet tilføjes som en kommunikationsteknologi, der giver de unge mulighed for, i en tidligere alder, at tage del i en voksenverden.

Forskellige samfundsmæssige faktorer er ligeledes medvirkende til, at ungdommen bliver forlænget op i voksenlivet, og alderskonstruktionen er således blevet væsentlig mere flydende (Wallace 1998: 14). I lyset heraf bliver diskussionerne om aldersgrænser særlig interessant, idet disse diskussioner bliver udtryk for en kamp om at tildele visse grupper bestemte opgaver og muligheder.

2.2 Da ungdommen blev skabt

Da den centrale genstand i specialet er ungdommen, vil vi i det følgende indledningsvist præsentere, hvordan denne fase historisk er blevet skabt, hvorefter vi vil fremstille de forestillinger om ungdommen, som gør sig gældende i dag.

Ungdommen bliver typisk, på grund af den fysiologiske modning, der sker omkring puberteten, betragtet som en 'naturlig' livsfase, der placerer sig mellem barndommen og voksenlivet. Det er et faktum, at der i puberteten sker ændringer af fysiologisk og psykologisk karakter, men hvorvidt disse ændringer medvirker til skabelsen af en særlig ungdomsfase er i sidste ende samfundsmæssigt betinget. Der findes således samfund, der ikke udskiller en særlig ungdomsfase, og hvor man derfor træder direkte fra barndommen over i voksenlivet. Et blik tilbage i tiden viser ligeledes, at der ikke altid har eksisteret en forestilling om ungdommen i vores eget samfund.

For at komme til en forståelse af ungdommens nuværende situation, er det derfor afgørende at have indsigt i, hvordan ungdommen historisk er blevet skabt som en særlig livsfase, og hvilke forhold der har haft betydning – netop fordi disse forhold skaber de grundlæggende rammer for den samfundsmæssige placering, som ungdommen har i dag (Illeris m.fl. 1982: 17- 18).

2.2.1 Fra barndom til ungdom

Ungdomsbegrebet udspringer fra barndomsforskningen hvilket betyder, at barndomsforskningen bliver udgangspunktet for at forstå ungdomsbegrebets oprindelse.

Den franske historiker Philippe Ariès' beskrivelse af barndommens historie i *L'enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime* (Centuries of childhood) har haft stor betydning for den moderne forståelse af barndommens udvikling. I værket beskriver han, hvordan skellet mellem barn og voksen – og herunder opfattelsen af barnet – ændrede sig efter middelalderen.

I historien om barndommens udvikling beskriver Ariès to forskellige opfattelser af barndommen, der eksisterer sideløbende. I den ene opfattelse, der var meget udbredt og folkelig, er det lille barn genstand for meget *kæleri*. Barnet betragtes som et *dukkebarn* og er "*det lille komiske og søde væsen, man morer sig hengivent med, men også frit, om ikke tøjlesløst, uden moralsk eller opdragelsesmæssig omtanke*" (Ariès 1982: 188). Denne opfattelse af barnet vidner om en kort barndom – efter de første 5 til 7 år smelter barnet således uden nogen længerevarende overgang sammen med de voksne. Dette syn på barnet eksisterer i en længere periode i de folkelige klasser.

Heroverfor udvikler der sig en opfattelse af nødvendigheden af en langvarig barndom, med fokus på moralsk og opdragelsesmæssig omtanke. Fortalere for en længerevarende barndom argumenterer for, at barnet ikke er modent til at indtræde i livet, og at det derfor må underlægge sig en karantæne, inden det kan blive en del af de voksnes verden. Skolen får opgaven som moralsk og opdragelsesmæssig institution, og bliver således central for udviklingen af en længerevarende barndom.

At skolen havde en afgørende betydning for denne udvikling viser sig ved, at børn, der ikke gik i skole, eller som havde en meget kort skolegang, beholdt de gamle skikke med tidlig modenhed. Hvor skolen ikke forlængede barndommen, var intet således forandret (Ariès 1982: 193-194, 284).

2.2.2 Udviklingen af en særskilt ungdomsfase

Med industrialiseringen fulgte et øget behov for uddannelse, hvilket kan ses som årsag til, at ungdommen opstår som en særlig livsfase. Handelsborgerskabet får i denne periode stor indflydelse i Danmark – som i mange andre europæiske lande – og det er i disse kredse, at ungdomsbegrebet bliver udviklet: *”Opdagelsen af ungdommen hørte til i middelklassen, der havde monopol på den op til begyndelsen af dette århundrede”* (Illeris m.fl. 1982: 27).

Udviklingen af en egentlig livsfase mellem barn og voksen handlede om, at det var nødvendigt med en særlig uddannelse til udøvelsen af handelsborgerskabets erhvervsfunktioner. Uddannelsen krævede tid, hvor den unge ikke skulle være med til at tage ansvarlige beslutninger, men hvor de fik mulighed for at udvikle en vis intellektuel modenhed. Der var så at sige tale om en særlig modnings- og uddannelsestid, der sikrede en særlig socialisering, således man ubekymret kunne overlade fremtiden til de unge. Desuden var der tale om en modningsperiode, hvor der var plads til uskyldige drengestreger, inden voksenlivet og dennes tyngde gjorde sit indtog (Illeris m.fl. 1982: 27-28).

Over for denne økonomiske forståelse af udviklingen af en egentlig ungdomsfase, eksisterede der ligeledes et filosofisk og pædagogisk perspektiv, der med udgangspunkt i oplysningstidens forestillinger om fornuften og romantikkens idéer om naturen, ser ungdomsperioden som en særskilt livsfase. Det er særligt filosofen Jean-Jacques Rousseau, der med sit værk, *’Emilie’* fra 1762, beskriver, hvorledes det er nødvendigt, at barnet gennemgår en naturlig udvikling. *”Naturen vil, at børn skal være børn, før de bliver mennesker”* – ungdommen bliver herefter perioden, hvor fornuften modnes (Illeris m.fl. 1982: 28-29).

Filosoffer og pædagoger, der ikke havde fokus på behovet for den kapitalistiske skoling, så således ungdomsperioden som en modningsperiode, mellem barndommens naturtilstand og de voksnes rationalitet.

2.2.3 Ungdommens grænser

Ifølge Ariés vokser ungdommen ud af barndommen, og den har således karakter af at være en overgangsfase mellem barne- og voksenlivet. Ariés viser i sit arbejde, hvorledes forestillingen om ungdommen som en særskilt livsfase er afhængig af en særlig samfundsmæssig kontekst. Der ligger således en række historiske elementer til grund for vores nuværende aldersinddeling.

Nutidens udviklingspsykologer og ungdomsforskere stiller ikke videre spørgsmålstegn ved forståelsen af ungdommen som en separat livsfase, men det interessante er i stedet ungdomstidens begyndelse, varighed og afslutning. Interessen ligger hermed i at undersøge, hvordan ungdommen afgrænses og dermed, hvad der sætter rammen for ungdommen som kategori.

I udviklingspsykologien arbejdes der med en ungdoms-/udviklingsfase, der starter i 12-14 års alderen, og som er præget af identitetsforandringer, krise og usikkerhed. Denne dannelsesproces påvirkes af samfundsmæssige faktorer, såsom at børn tidligere opdrages til selvbestemmelse, indflydelse og til at være forhandlere, de bliver forbrugere i en tidligere alder, og får via diverse medier tidligere adgang til voksenlivets værdier, vilkår og problemstillinger. Ungdomsfasen ser dermed ud til at have et potentiale til at begynde tidligere afhængig af det enkelte barns situation. Denne samfundsmæssige vinkel på ungdomsfasen foreslår dermed, at ungdommen har potentiale til at flytte længere ned i barndommen (Willer & Østergaard 2001: 13).

Ungdomsfasens varighed og afslutning har ligeledes ændret sig i takt med den generelle samfundsmæssige udvikling. Ariés' tilgang til overgangen mellem barn og voksen bygger på historiske og traditionelle overgangsritualer såsom at færdiggøre uddannelse, træde ind på arbejdsmarkedet, indgå ægteskab og deslige. Disse overgangsritualer er dog ikke på samme måde knyttet til bestemte livsfaser i dag, hvor uddannelsestiden forlænges, stadig flere studerende har et arbejde ved siden af studiet, og flere unge vælger ægteskabet fra. Hertil kommer, at unge og voksnes forbrugsmønstre og livsstil ikke længere er adskilte, samt at identitetsdannelsen anses for at være en livslang proces, der ikke kun er forbeholdt den unge. Det indhold og den 'form', der danner grund for ungdomsidentiteten er dermed under konstant udvikling, og skal ses som en dynamisk størrelse (Willer & Østergaard 2001: 14). Der ses hermed en tendens til, at ungdommen – eller de karakteristikker, der forbindes med ungdommen – strækker sig længere ind i voksenlivet end tidligere.

På baggrund af dette har flere forskere givet udtryk for en skepsis i forhold til at arbejde med aldersspecifikke kendetegn, men anerkender dog at omstillings- og udviklingskravene har en særlig betydning i de unge år. Ungdommen anskues stadig som en fase, der er præget af udvikling på et biologisk og psykologisk plan, og de unges forudsætninger for at håndtere dagligdagens udfordringer bliver ydermere påvirket af deres mangel på erfaringer (ibid.).

For at kunne fastholde forståelsen af ungdommen som en særlig fase, er det derfor vigtigt at være opmærksom på den samfundsmæssige kontekst, den unge er en del af, samt at holde fast ved en psykologisk tilgang til ungdomsfasen som en periode, der er præget af afprøvning af forskellige

livsstrategier. Det er således vigtigt at holde grænsen mellem den biologiske og samfundsmæssige forståelse åben, idet de begge medvirker til at skabe kategorien ungdom (Prout 2005: 111).

2.3 Aldersgrænserne som overgangsrite

Idet grænserne mellem barn, ung og voksen er en stadig mere differentieret proces, er overgangene ikke på samme måde givet på forhånd. Overgangene har dog ikke mistet deres betydning. Med det formål at komme tættere på en forståelse af ungdommen som en særlig afgrænset livsfase, vil vi i det følgende inddrage Bourdieus perspektiv på overgangsritualet.

For Bourdieu er overgangsriten en sanktionering og helliggørelse af en forskel, idet den gøres kendt og anerkendt som en virkelig social forskel. En overgangsrite er både kendt af den, der 'indstiftes', og samtidig kendt og anerkendt af andre. Ritualerne indeholder symbolske virkemidler, der har magt til at påvirke virkeligheden, idet den påvirker forståelsen af virkeligheden. I forbindelse med dette medfører overgangsriten, ifølge Bourdieu, en form for rollefordeling, der forpligter de indstiftede til at handle i overensstemmelse med den nye rolle, de har fået tildelt (Bourdieu 1996: 29).

Da vi ser aldersgrænserne som en form for indstiftelse i en ny livsfase, ser vi også aldersgrænserne som betydningsfulde i forhold til konstruktionen af ungdom. I vores tilfælde er der tale om en ændring af aldersgrænserne og dermed også det symbolske indhold, hvilket vi mener, kan få en konsekvens for forståelsen af den unge.

Ydermere ser vi denne transformation, som de unge gennemgår i mødet med forskellige aldersgrænser, som betydningsfuld i forhold til de unges egen selvopfattelse. Aldersgrænserne er dermed både et billede på, hvordan samfundet forstår de unge, men også et signal til de unge om, hvordan de skal forstå sig selv, hvilket forpligtiger de unge til at handle i overensstemmelse med denne forståelse. Formålet med aldersgrænserne er naturligvis, at de unge skal tilpasse deres handlinger i forhold til det ansvar, de pålægges gennem disse grænser. For Bourdieu er overgangsritualet mest 'effektivt' i de tilfælde, hvor indstiftelsen indeholder visse regler eller forpligtigelser: *"En som innsettes føler seg forpliktet til å være i samsvar med definisjonen av en, til å fylle sin funksjon"* (Bourdieu 1996: 31). Spørsmålet er dog, om de unge er i stand til at forpligte sig til 'overgangens' regler, og gøre disse til en del af deres selvforståelse.

For Bourdieu er overgangsritualet eller "indstiftelsen", som han betegner det, en magihandling, som kan skabe en forskel eller – som oftest – udnytte en allerede eksisterende forskel til at skabe et skel, eksempelvis ved brug af køns- eller aldersforskelle. Og da disse eksisterende forskelle er objektivt observerbare størrelser virker overgangen, der baseres herpå, indlysende, og er dermed mere 'effektiv'. En

anden del af 'magien' i overgangsriterne er, at de skaber noget diskontinuerligt ud af noget kontinuerligt (Bourdieu 1996: 30). Aldersgrænserne kan siges at være et tydeligt eksempel på, at der konstrueres absolutte skel på baggrund af alder, hvormed noget kontinuerligt gøres diskontinuerligt.

I det følgende vil vi præsentere de fire forslag, der alle vedrører ny aldersgrænser i ungdommen.

3. og 4. De fire debatter og
præsentation af
problemformulering

3. De fire debatter

I specialet rettes der fokus på, hvorledes ungdommen italesættes i debatterne vedrørende den kriminelle lavalder, valgretsalderen, forbud mod køb af (stærk) alkohol for unge under 18 år og forbud mod brug af solarier for unge under 16 år.

Med undtagelse af fokuset på ungdommen kan der ikke trækkes en fællesnævner mellem de fire forslag. Dette betyder blandt andet, at der arbejdes med diskussioner, som har forskellige historiske forløb. Solarium debatten er eksempelvis, i forhold til de andre af nyere dato. Ligeledes er der tale om diskussioner, der har været genstand for forskellig mediebevågenhed. Hvor spørgsmålet om den kriminelle lavalder har været stærkt debatteret, er det samme eksempelvis ikke tilfældet for spørgsmålet om valgretsalderen.

To af forslagene – sænkningen af den kriminelle lavalder og forbud mod køb af stærk alkohol for personer under 18 år – er blevet vedtaget. Sænkningen af den kriminelle lavalder trådte i kraft den 1. juli 2010, mens forbuddet mod køb af stærk alkohol for personer under 18 år træder i kræft den 1. januar 2011.

I det følgende vil vi tegne et billede af de enkelte debatters historiske udvikling. Indledningsvist bliver de forslag, der har til hensigt at hæve den nuværende aldersgrænse eller indføre en ny, præsenteret, hvorefter de forslag, hvori den nuværende grænse foreslås sænket, bliver fremstillet.

3.1 Forbud mod køb af (stærk) alkohol for unge under 18 år

Danmark har historisk haft en meget liberal alkoholpolitik, og markedets vilkår har været tydeligt prioriteret over velfærdsstatens alkoholpolitiske hensyn. Danmark var det eneste nordiske land, der ikke indførte et statsligt alkoholmonopol i starten af det tyvende århundrede. I stedet for statsmonopolet valgte man at indføre høj beskatning samt en grundig regulering af beværtingernes antal og åbningstider. Disse reguleringerne er i løbet af 1900-tallet blevet begrænset, og i 2005 blev én af de sidste hindringer for absolut tilgængelighed fjernet, da man liberaliserede detailsalget af alkohol. Fra 2005 blev det lovligt for kiosker og mindre butikker at sælge alkohol i døgndrift, hvorefter den eneste tilbageværende håndgribelige restriktion var aldersgrænsebestemmelsen.

Den første nationale aldersgrænse for salg af alkohol på beværtinger blev fastsat til 18 år i 1924. Denne aldersgrænse er en del af beværterloven og har ikke været ændret siden (Møller 2008: 337-338).

Hvor der fra 1924 og frem har været en national aldersgrænse for salg af alkohol på beværtninger, har der indtil 1998 ikke været tilsvarende grænse for salg af alkohol til børn og unge fra butikker med detailhandel. I 1998 indførte Folketinget dog en aldersgrænse på 15 år for salg af alkohol fra detailhandlen. Aldersgrænsen blev begrundet med, at forskellige internationale undersøgelser i løbet af 90'erne viste, at danske unge drak mere og oftere alkohol end unge i andre europæiske lande – de var således 'europamestre' i druk (Børnerådet 2003: 3).

Denne aldersgrænse varede indtil 2004, hvor det blev besluttet at hæve aldersgrænsen for salg af alkohol i detailhandlen fra 15 år til 16 år. Ændringen var en del af regeringens folkesundhedsprogram: *Sund hele livet*, hvori de unges alkoholforbrug blev betegnet som en af de primære udfordringer på forebyggelsesområdet. *Lov om forbud mod salg af tobak og alkohol til personer under 16 år* (L 213 2004) trådte i kraft 1.juli 2004, hvorved den daværende aldersgrænse fra 1998 blev hævet med et år (Jørgensen m.fl. 2006: 4).

Aldersgrænsen for unges køb af alkohol kom endnu engang på dagsordenen, da Forebyggelseskommissionen i 2009 fremlagde deres arbejde. En af kommissionens anbefalinger var at hæve aldersgrænsen for køb af alkohol fra 16 år til 18 år (Forebyggelseskommission resume 2009: 17).

På baggrund af Forebyggelseskommissionens rapport fremsatte regeringen i starten af 2010 et lovforslag for at ændre den eksisterende aldersgrænse for køb af (stærk) alkohol for unge under 18 år. I lovforslaget, der er en del af regeringens arbejdsgrundlag *Danmark 2020*, fremgår det, at "... en aldersgrænse på 18 år for butikssalg af alkoholholdige drikkevarer med en alkoholvolumenprocent på 7 og derover vil understøtte, at danske unge udvikler bedre vaner i forhold til at drikke alkohol" (L 197 09/10). Den foreslåede alkoholvolumen på 7 procent er undervejs i forhandlingerne blevet ændret til 16,5 procent.

3.2 Forbud mod kosmetisk brug af solarier for unge under 16 år

Forslaget om et forbud mod unges brug af solarium er dét af de fire forslag, der har den korteste historie bag sig, og det er således ikke en diskussion, der har været på den politiske dagsorden tidligere. I dag er der ingen restriktioner på brugen af solarier, og alle kan således frit benytte dem. Forslagets fortalere ønsker således ikke at ændre en allerede eksisterende grænse, men i stedet at oprette en ny.

Der er forskellige grunde til, at der er blevet fremsat et forslag om forbud mod solarier. For det første er der forskellige videnskabelige undersøgelser, der viser, at brugen af solarier udgør lige så stor en kræftisiko

som at ryge cigaretter, indtage arsenik eller indånde asbest. Hvor brugen af solarier tidligere blev betragtet som 'muligvis' sundhedsskadelig for mennesker, bliver den ultraviolette bruning i dag af mange eksperter betragtet som værende i den højeste risikogruppe (Politiken 30.07.09). Dette har blandt andet ført til, at WHO og Kræftens Bekæmpelse har forslået et forbud for unge under 18 år.

For det andet er danskernes brug af den kunstige sol steget inden for de sidste 10-15 år. I 1994 oplyste 35 procent af danskerne i alderen 18-49 år, at de havde brugt solarium 'inden for de sidste to år'. Dette tal var i 2004 steget til hver anden dansker. Desuden er der en tendens til, at børn og unge i en tidligere alder lægger sig under de ultraviolette stråler (Politiken 02.10.05, Jyllands Posten 05.02.07).

Der har ikke tidligere været et politisk ønske om at indføre et forbud, men i november 2009 fremsatte Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti beslutningsforslaget: *B 54 Forslag til folketingsbeslutning om forbud mod kosmetisk brug af solarier for unge under 16 år.*

Beslutningsforslaget følger en international tendens, som i de sidste par år har peget mod et solarieforbud. Skotland, Frankrig, Tyskland, Australien og visse stater i USA har således allerede indført et forbud (B 54 09/10).

Hvor diskussionen omhandlende et forbud mod brug af solarium er af nyere dato, har diskussionerne vedrørende valgretsalderen og den kriminelle lavalder en lang historie bag sig.

3.3 Sænkning af valgretsalderen til 16 år

Diskussionen om hvilke grupper, der skal have mulighed for at stemme ved valg, er ikke ny, og valgretsalderen er således blevet ændret adskillige gange. Den seneste ændring var i 1978, hvor valgretsalderen blev ændret fra 20 år til 18 år. Historien vidner om en udvikling, hvor en større og større andel af befolkningen har fået valgret. Karakteristisk for udviklingen er, at denne har været en lang og sej proces (DUF Fakta 2009a). Ligeledes er det kendetegnende for denne udvikling, at der typisk har været nedsat en valgretskommission inden, der er blevet ændret på valgretsalderen. Forslaget, som Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten fremsatte i 2008, handler således også om at nedsætte en valgretskommission, hvilket sker med henblik på at give de 16-årige stemmeret.

Siden slutningen af 1970'erne og frem til årtusindskiftet har der været stille omkring valgretsaldere. Dette ændrede sig i 2001, hvor Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF), der er en paraplyorganisation for cirka 70 børne- og ungdomsorganisationer, vedtog, at en sænkning af valgretsaldere til 16 år skulle være deres politiske mærkesag. DUF har fået opbakning af oppositionspartierne, men der er ikke udsigt til et politisk flertal, da både regeringen og Dansk Folkeparti afviser at ændre den nuværende valgretsaldere.

Debatten om valgretsaldere rækker ud over Danmarks grænser, og der er således allerede flere europæiske lande, der har givet stemmeret til de 16-17-årige. Østrig sænkede som det første land i verden valgretsaldere til 16 år til alle lokal-, regional-, national- og Europaparlamentsvalg. Ligeledes har de 16-årige i Tyskland siden 1996 haft stemmeret til lokalvalg i visse delstater. I Norge, som vi ofte sammenligner os selv med, besluttede det norske Storting i 2008 at nedsætte valgretsaldere i udvalgte kommuner til kommunalvalget i 2011 (DUF Fakta 2009b).

Det fjerde og sidste forslag handler om sænkningen af den kriminelle lavalder. Denne debat har nydt størst mediemæssig opmærksomhed, og det er også i denne debat, at vi finder de største politiske uenigheder.

3.4 Den kriminelle lavalder

Diskussionen om den kriminelle lavalder handler ikke om ungdommens karakter generelt, idet det er de *kriminelle* unge, som forslaget retter sig imod.

Historien bag den kriminelle lavalder og de strafferetslige reaktioner over for børn i Danmark er lang. Ifølge straffeloven af 1866 var det muligt at straffe børn fra 10 års alderen for visse forbrydelser. Selve domfældelsen over de 10-15-årige var et spørgsmål om en vurdering af den enkelte unge. De unge lovovertrædere blev således kun dømt, hvis det blev vurderet, at de var modne nok til at forstå det kriminelle indhold i deres handlinger. I løbet af det 19. århundrede ændrede synet sig på de kriminelle unge, og man fandt således ikke, at straf var en relevant reaktion. Det førte til, at man i 1905 indførte en kriminelle lavalder på 14 år. Dette skete sideløbende med, at man introducerede en lov om børnevelværd, der byggede på et princip om, at børn og unge lovovertrædere under 18 år ikke skulle straffes, men modtage undervisning.

Inspirationen til at danne en børnevelværdskomite kom fra Norge, som fik en lignende ordning i 1900. Ydermere var Europa præget af nye radikale ideer om kriminalpolitik i slutningen af det 19. århundrede,

hvor fokus lå på en behandlingstankegang frem for den klassiske strafferetlige ideologi. Disse tendenser havde en markant indvirkning på den danske straffelov af 1930, hvor den kriminelle lavalder blev sat til 15 år. Årsagen hertil var, at man ikke mente, at børnene havde den fornødne modenhed til at blive straffet på lige fod med voksne (Jepsen & Jensen 2006: 216).

Den kriminelle lavalder er efter næsten 80 år igen kommet på dagsordenen. Justitsministeriet nedsatte i 2007 en kommission, der dels fik til opgave at foretage en samlet gennemgang af indsatsen mod ungdomskriminalitet og dels at komme med en indstilling til, hvordan denne indsats kunne styrkes (Betænkning nr. 1508: 22).

I rapporten (Indsatsen mod ungdomskriminalitet, Betænkning nr. 1508) forholder kommissionen sig til, hvorvidt en sænkning af den kriminelle lavalder vil være positivt i forhold til at bekæmpe kriminalitet hos den gruppe, der i dag er under den kriminelle lavalder. Kommissionen afviser, at en sænkning af den kriminelle lavalder vil have en positiv effekt. Dette sker blandt andet med udgangspunkt i, at de i deres arbejde ikke har fundet videnskabelige undersøgelser, der entydigt dokumenterer, at børn i dag opnår den fornødne modenhed til at forstå rækkevidden og konsekvenserne af deres handlinger i strafferetlig henseende i en yngre alder end tidligere (Betænkning nr. 1508: 672). Den kriminelle lavalder bygger netop på den antagelse, at personer under 15 år ikke er modne nok til at forstå rækkevidden og konsekvenserne af deres handlinger.

I oktober 2009 fremlagde Indenrigs- og Socialministeriet og Justitsministeriet regeringsudspillet *"Ny start – mere konsekvens, opfølgning og omsorg – en markant styrket indsats mod ungdomskriminalitet"*. I udspillet har regeringen arbejdet videre med mange af kommissionens forslag¹, men der er også dele af udspillet, der afviger fra kommissionens anbefalinger. I Ny start er der således rejst forslag om at sænke den kriminelle lavalder til 14 år.

I forslaget om den kriminelle lavalder er det ikke grænsen mellem ungdommen og voksenlivet, der er til diskussion, men det handler om, hvornår individet kan betragtes som 'moden nok' til straf.

I det foregående har vi set, hvorledes der inden for de sidste par år er fremsat forskellige forslag, der er rettet mod ungdommen, og som går i vidt forskellige retninger. På den ene side er der fremsat forslag om at sænke de nuværende aldersgrænser, hvorved der kan spores en tendens til, at børn og unge får pålagt et ansvar i en tidligere alder. Modsat er der fremsat forslag, der medfører tab af rettigheder for den unge,

¹ 16 af kommissionens 36 strategier er en del af Ny start.

hvormed man kan tale om, at de unge bliver frataget et ansvar. De modsatrettede aldersgrænser tegner et modstridende ungdomsbillede, og i en analyse bliver det således interessant at undersøge, hvordan de forskellige aldersgrænser legitimeres, og hvordan den samme gruppe dermed er udsat for forskellige modstridende forventninger.

4. Præsentation af problemformulering

Problemformuleringen for specialet er følgende:

Hvilke ungdomsforståelser gør sig gældende i diskussionerne vedrørende forslag om ændringer af aldersgrænser, og hvad kan forklare modsatrettede politiske initiativer over for gruppen af unge?

Problemformuleringen består af to dele, hvor den første del har et deskriptivt sigte. Ved at kortlægge ungdomsforståelsen i debatterne, bliver det muligt at vise sammenhængen mellem ungdomsforståelsen og de fremsatte forslag. Ungdommen er den centrale genstand i specialet, og vi vil med udgangspunkt i denne gruppe undersøge, hvorvidt de ændrede aldersgrænser forklares med en ændret forståelse af ungdommen. Idet det er politiske forslag, der behandles i specialet, er vi opmærksomme på, at det ikke nødvendigvis er ungdommens karakter alene, der kan bruges som argument, men dette afholder os ikke fra at undersøge, om det er en ændret ungdomsforståelse, der er på spil i diskussionerne.

Vi opererer med to teser, der begge bygger på en antagelse om, at når aldersgrænserne ændres, hænger det sammen med en ændring i forståelsen af nutidens unge.

De to teser

1. Når aldersgrænser sænkes, er det et udtryk for, at nutidens unge anses for at være tidligere modne, hvorfor de kan tillægges et ansvar i en tidligere alder.
2. Når aldersgrænser hæves, er det et udtryk for, at nutidens unge anses som mere umodne og uansvarlige, hvormed der er behov for at opsætte nogle grænser for deres adfærd.

Anden del af problemformuleringen har et eksplorativt sigte. Forslagene viser en modsatrettet tendens, der på den ene side pålægger de unge et ansvar i en tidligere alder, og på den anden side fratager de unge visse rettigheder. Denne paradoksale tendens ønsker vi at undersøge ved at rette fokus på forskellige samfundsmæssige strømninger, der synes at have indvirkning på, hvordan ungdommen bliver håndteret. Mere præcist vil vi inddrage Michel Foucault og Nikolas Rose' perspektiver på risikohåndtering og moderne styringsmentaliteter.

I specialet anvendes et komparativt casestudie, hvor italesættelsen af ungdommen undersøges i forskellige cases. Ved at sammenligne forskellige politiske forslag er det muligt at undersøge, hvorvidt ungdomskategorien er konstant eller om denne kategori i stedet bliver konstrueret i de forskellige cases. De modsatrettede forslag kan ses som udtryk for en forandring, og med vores konstruktivistiske udgangspunkt, er det derfor nødvendigt at rette blikket mod selve kategorien, ungdom, for hermed at se, hvad denne reelt indeholder. Det er således vores formål at træde et skridt tilbage og se nærmere på den kategori, som vi anskuer verden igennem. Ved at anvende det komparative casestudie, ønsker vi således at identificere, hvad der har betydning for og forklaringsværdi i forhold til opbygningen af ungdomskonstruktionerne.

I det komparative casestudie findes to hovedstrategier til at sammenligne forskellige cases. Vi arbejder med cases, der er kendetegnende ved at være 'mest uens' i deres indhold, men som alle omhandler aldersgrænser rettet mod unge, der således er vores afhængige variabel. At sammenligne 'mest uens' cases betyder, at der tages udgangspunkt i et bestemt fænomen, og formålet er at undersøge, hvilke forhold der påvirker og dermed bidrager til dette fænomen. I det forslagene omhandler aldersgrænser, der enten ønskes hævet eller sænket, bliver det muligt at undersøge, hvordan disse 'uens cases' bidrager til forståelsen af ungdommen (Antoft & Salomonsen 2007: 47-48). Vores design giver os således mulighed for at undersøge ungdomskategorien i forskellige kontekster, hvormed der bliver skabt et grundlag for en diskussion om kategorien.

Udvælgelseskriterierne for forslagene har været deres fokus på ungdommen, deres aktualitet og dét at der er tale om aldersgrænser, som peger i to forskellige retninger.

5. Tilgang

5. Tilgang

5.1 Den kritiske diskursanalyse

Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse er udover en metodisk tilgang også en teori til forståelse af sociale forandringsprocesser. Den kritiske diskursanalyse er funderet i socialkonstruktivismen, og det er således også denne videnskabsteoretiske retning, der udgør vores erkendelsesteoretiske position.

I specialet har vi valgt Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse som metodisk redskab i vores undersøgelse af, hvordan der politisk argumenteres for de ændrede aldersgrænser². Vi vil i analysen af de fire debatter tage udgangspunkt i Faircloughs tredimensionelle model, som vil blive præsenteret i det følgende sammen med en præsentation af den kritiske diskursanalyse som tilgang. De to dele i problemformuleringen knytter sig til forskellige niveauer i den tredimensionelle model. De to første niveauer i den tredimensionelle model, 'tekst' og 'diskursiv praksis', bidrager primært til besvarelsen af den første del af problemstillingen, der handler om hvilke ungdomskonstruktioner, der gør sig gældende i de modsatrettede forslag. Denne analysedel har primært et deskriptivt sigte, og det handler således dels om at afdække de forskellige ungdomsforståelser, der er på spil, og dels hvordan disse ungdomskonstruktioner bliver produceret og reproduceret på tværs af diskussionerne. Den anden del af problemformuleringen, hvori årsagerne til de fremsatte forslag diskuteres, bliver primært behandlet i forholdet til det tredje niveau i Faircloughs model. Her vil ungdomskonstruktionerne blive set i forhold til de moderne styringsmekanismer, som Michel Foucault og Nikolas Rose mener gør sig gældende i dag.

Norman Fairclough tilhører den kritisk lingvistiske tradition, der både læner sig op af og samtidig tager afstand fra lingvisten og strukturalismens grundlægger Ferdinand de Saussure. Den kritiske diskursanalyse gør op med flere dualismer i den traditionelle lingvistik, og det er særligt Faircloughs fokus på motivationen bag sproget, der er relevant for specialet. Hvor Saussure opfatter sproget som et selvstændigt og autonomt 'system', der ikke skal forklares af fænomener uden for sproget, er opfattelsen i den kritiske diskursanalyse, at sproget er socialt motiveret, og at aktørers position i det sociale system er afgørende for adgangen til en bestemt sprogbrug. Fairclough kritiserer således Saussures syn på tegnenes arbitrære natur – det vil sige den antagelse, at der ikke er nogen motiveret eller rationel basis for at kombinere en særligt 'betegnet'

² Fairclough bruger nogle steder betegnelsen diskursteori om sin egen retning. Phillips og Winther bruger dog også denne betegnelse om Laclau og Mouffes teori, og vi har derfor valgt konsekvent at bruge betegnelsen kritisk diskursanalyse om Faircloughs tilgang.

med en særlig 'betegner'. I modsætning hertil mener Fairclough, at *"tegn er socialt motiverende, det vil sige, at der er sociale grunde til at kombinere særlige 'betegnede' med særlige 'betegnere'"* (Fairclough 2008: 30-31). Som eksempel herpå nævner Fairclough ordvalget terrorist og frihedskæmpere, der i høj grad må siges at være socialt motiveret, da årsagen til brugen af disse betegnelser skal forstås uden for det sproglige system. Den måde vi taler på skal således ikke forstås som en neutral proces, hvilket netop også betyder, at måderne vi udtrykker os på, bør være genstand for analyse (Nissen & Vardinghus-Nielsen 2007: 163). Idet specialets empiriske materiale består af folketingsdebatter, er denne pointe vedrørende ords motivation et vigtigt element i analysen.

5.2 Hovedelementerne i den kritiske diskursanalyse

Den kritiske diskursanalyse bruges både som betegnelse for den tilgang, Fairclough har udviklet, og som en bredere forståelse inden for det diskursanalytiske felt, som Fairclough også tilhører. Den kritiske diskursanalyse er dermed ikke én fast tilgang, men findes i forskellige udgaver, som hører under denne betegnelse. For at få et indledende overblik over denne tilgang, samt et overblik over de centrale elementer i Faircloughs kritiske diskursanalyse, vil det følgende være en præsentation af nogle af de nøgleelementer, der går igen for den kritiske diskursanalyse samlet set.

Ifølge Marianne W. Jørgensen og Louise Phillips (der trækker på Fairclough og Wodak), findes der fem hovedelementer, der går igen i den kritiske diskursanalyse.

For det første skal de diskursive praksisser forstås som en form for social praksis, som medvirker til at konstituere den sociale verden. Det er således blandt andet gennem de diskursive praksisser i hverdagen, at det sociale produceres, og forandring finder sted. Det sociale har dog ikke udelukkende en diskursiv karakter, hvormed alt ikke kan forstås som diskursivt funderet – de sociale og kulturelle processer og strukturer har således en delvis lingvistisk-diskursiv karakter (Jørgensen & Phillips 1999: 73). Dette betyder, at det ikke er hensigtsmæssigt udelukkende at undersøge henholdsvis det diskursive eller det ikke-diskursive niveau, og der skal derfor tages højde for begge niveauer i en analyse.

For det andet er en diskurs både konstituerende og konstitueret og bidrager dermed ikke kun til at forme og omforme de sociale strukturer, men er også et produkt af disse strukturer. Den kritiske diskursanalyse anerkender således, at sprog og handling både er medvirkende til at påvirke verden, men også at denne handling er 'socialt og historisk placeret': *"Samfundets diskursive konstruktion udspringer ikke fra ideernes frie spil i folks hoveder, men gennem en social praksis, som er fast forankret i og orienteret mod virkelige,*

materielle og sociale strukturer” (Jørgensen & Phillips 1999: 74). For Fairclough er diskursive praksisser ikke blot skabt af sociale strømninger, men også påvirket af konkrete samfundsmæssige kræfter/strukturer, der ikke har en diskursiv karakter. Eksempelvis mener Fairclough, at det politiske system har en karakter, der ikke alene kan bestemmes diskursivt.

Som et tredje punkt gør det sig gældende for den kritiske diskursanalyse, at sprogbrugen skal analyseres empirisk i den sociale sammenhæng. Til forskel fra eksempelvis Laclau og Mouffes diskursteori, foretager den kritiske diskursanalyse et konkret og systematisk empirisk studie af sprogbrug. Fairclough har udviklet begrebet: *TODA* (Textually Oriented Discourse Analysis), hvilket netop også henviser til, at diskurser skal undersøges i forhold til konkrete tekster (Jørgensen & Phillips 1999: 75 og Larsen & Pedersen 2002: 2). I specialet har vi i forlængelse heraf også valgt at tage udgangspunkt i konkrete tekster, der udfolder sig i en særlig social sammenhæng.

Det fjerde punkt i den kritiske diskursanalyse vedrører spørgsmålet om diskursernes 'funktion'. I den kritiske diskursanalyse forstås de diskursive praksisser som værende reproducerende og producent for ulige magtforhold mellem sociale grupper. Disse effekter forstås som *ideologiske* effekter. Forskningsfokusset er både på, at de diskursive praksisser konstruerer sociale relationer og herunder magtrelationer, og samtidig på at bestemte sociale gruppers interesser fremmes gennem denne konstruktion. Her ses det, at den kritiske diskursanalyse ikke helt har sluppet den marxistiske tradition, der ser magten som en tvangskraft, modsat den foucaultske version, som ser magt som en *producent* af subjekter og agenter. *Kritikken* i den kritiske diskursanalyse handler om at afsløre de diskursive praksisser rolle i opretholdelsen af den sociale verden. Hermed bliver formålet at bidrage til mere lige magtforhold i kommunikationsprocesserne og generelt i samfundet. Vi har også valgt et fokus på ungdomskonstruktionerne i de modsatrettede forslag, for hermed dels at fremstille de modsatrettede forventninger, der stilles til nutidens unge, og dels at skabe en bevidsthed om, hvorfor håndteringer og forventningerne til de unge er markant forskellige i de politiske felter.

Som det femte og sidste punkt fremhæver Jørgensen og Phillips, at den kritiske diskursanalyse ikke opfatter sig selv som politisk neutral, hvilket også fremgår af det foregående. Det handler derimod om, at denne tilgang gør det muligt at tage den undertrykte gruppes side (Jørgensen & Phillips 1999: 75-76). Vi har i specialet ikke til hensigt at 'frigøre' en særlig gruppe, og vi tager således ikke parti. I stedet ser vi det som vores opgave, at skabe bevidsthed om, hvordan ungdommen italesættes i forskellige felter, og hvad der kan forstås som afgørende for de måder, som ungdommen håndteres på.

Fairclough bruger som tidligere nævnt både betegnelsen kritisk diskursanalyse om en bredere retning inden for det felt, der kaldes diskursanalyse, og om den særlige retning han har udviklet. Idet specialet tager udgangspunkt i den særlige retning, som Fairclough har udviklet, vil denne blive præsenteret nærmere i det følgende.

5.3 Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse

Centralt i den kritiske diskursanalyse står begrebet 'diskurs' som Fairclough bruger på to forskellige måder. Ligesom mange andre lingvister bruger han diskurs til at "... *referere til talt eller skrevet sprog*" (Fairclough 2008: 120). Derudover bruger Fairclough også diskurs som "*en måde at tale på, der giver betydning til oplevelser ud fra et bestemt perspektiv*" – hermed kan én bestemt diskurs adskilles fra andre diskurser, som fx en medicinsk diskurs, en feministisk diskurs eller en nyliberalistisk diskurs (Jørgensen & Phillips 1999: 79).

Faircloughs tilgang er en tekst-orienteret diskursanalyse, der forsøger at koble tre forskellige traditioner; *den detaljerede tekstanalyse* inden for disciplinen lingvistik, *den makrosociologiske analyse* af social praksis og *den fortolkende mikrosociologiske tradition* inden for sociologien, hvor hverdagen betragtes som noget, folk selv skaber gennem brug af et sæt fælles 'common sense' regler og procedurer. Disse tre tilgange knytter sig til de forskellige elementer i Faircloughs tredimensionelle model, der bliver uddybet i afsnittet: *Analyse af den kommunikative begivenhed*.

Ved at benytte den detaljerede tekstanalyse er det muligt at få indsigt i, hvorledes diskursive processer kan aflæses lingvistisk i specifikke tekster. Det er dog ifølge Fairclough ikke tilfredsstillende kun at benytte den lingvistiske analyse, da dennes kobling mellem tekst og samfund er overfladisk og forenklet. Den er således ikke i stand til at belyse sammenhængen mellem det tekstuelle og de samfundsmæssige strukturer, som teksten er en del af, og der er derfor brug for et tværfagligt perspektiv, der kan kombinere disse niveauer. Ved også at benytte sig af den makrosociologiske tradition tager Fairclough hensyn til, at de sociale praksisser formes af sociale strukturer og magtrelationer, som folk ofte ikke er bevidst om. Mellemniveauet i den tredimensionelle model, der sammenkobler den detaljerede tekstanalyse med den makrosociologiske analyse, har til formål at fremstille, hvordan kontinuitet og forandring skabes gennem hverdagspraksisser (Jørgensen & Phillips 1999: 78). De tre forskellige perspektiver medvirker således til, at Faircloughs model tilgodeser både det diskursive og det ikke-diskursive niveau samtidig med, at spørgsmålet om diskurs som konstituerende og konstitueret får en central rolle.

Enhver diskurs har, ifølge Fairclough, konstitutive effekter på tre områder. For det første bidrager diskurs til at konstruere sociale identiteter/subjektpositioner, og i specialet er det således italesættelsen af ungdommen i folketingsdebatterne, der er medvirkende til at konstruere denne gruppes identitet. For det andet bidrager diskurs til at konstruere sociale relationer mellem mennesker. I diskursen er der således altid en bestemt konstruktion af relationen mellem afsender og modtager som for eksempel formel versus uformel eller tæt versus fjern.

For det tredje bidrager diskurs til at konstruere videns- og betydningssystemer. Hermed forstås, at diskurs altid skaber bestemte repræsentationer og rekontekstualiseringer af social praksis, der måske bærer bestemte ideologier (Fairclough 2008: 18,125).

I skabelsen af de tre forskellige effekter er diskurs konstituerende på både konventionelle og kreative måder. Sprogbrug er således på den ene side medvirkende til at reproducere og bibeholde eksisterende sociale identiteter, relationer og videnssystemer samtidig med, at den også bidrager til at transformere dem. Hvorvidt sprogbruget bidrager til reproduktion eller forandring afhænger af de sociale omstændigheder – og herunder hvordan sproget fungerer inden for disse (Fairclough 2008: 121). Specialet udspringer af en interesse i, hvorvidt de modstridende forslag rettet mod ungdommen har sammenhæng med en ny måde at forstå ungdommen på, og ligeledes om der kan spores forskellige ungdomskonstruktioner i de forskellige debatter. Idet de forskellige forslag, trækker i to forskellige retninger, er det i sig selv tydeligt, at man ikke 'bare' er ung, men at man konstitueres som ung på bestemte måder. Spørgsmålet er således, hvorvidt der kan spores en ændret forståelse i politikernes sprogbrug eller om det i stedet i højere grad handler om, at den forandring, som forslagene signalerer, afhænger af de sociale omstændigheder.

5.3.1 Kommunikative begivenheder og diskursordenen

Analyse af enhver type diskurs skal ifølge Fairclough rette fokus på to dimensioner; den kommunikative begivenhed og diskursordenen. Førstnævnte handler om det partikulære, hvor der tages udgangspunkt i en specifik kommunikativ begivenhed, som for eksempel en avisleder eller en tv-dokumentar. Igen er det forholdet mellem kontinuitet og forandring, der er interessant for Fairclough; *"På hvilke måder er den kommunikative begivenhed normativ og trækker på kendte typer og formater, og på hvilke måder er den kreativ og bruger gamle ressourcer på nye måder"* (Fairclough 2008: 123).

I specialet består vores kommunikative begivenhed af de fire folketingsdiskussioner. Set i forhold til Fairclough, der i kraft af sit lingvistiske fokus arbejder med korte tekster, har vores kommunikative begivenhed en mere omfattende karakter. Der er således tale om en empirimængde på ca. 220 sider. Den store empirimængde, og det faktum, at vi er mere sociologisk end lingvistisk funderet betyder, at vi ikke foretager den meget tekstnære analyse, som Fairclough beskriver. Vi har dog ligesom Fairclough fokus på, hvorvidt der kan spores forandring i de kommunikative begivenheder eller, om der i stedet er tale om, at den kommunikative begivenhed er med til at reproducere det bestående.

Ud over at være optaget af det partikulære, som vedrører den kommunikative begivenhed, skal man ifølge Fairclough også beskæftige sig med diskursordenens generelle overordnede struktur og den måde, hvorpå diskursordenen, i takt med sociale og kulturelle forandringer, udvikler sig.

Begrebet diskursorden har Fairclough fra Foucault, der taler om "order of discourse" (Fairclough 1993: 43). Diskursordenen er summen af diskurstyper, der bruges inden for en social institution eller et socialt domæne. Formålet med diskursordenen er at rette fokus på de forskellige diskurstyper, der eksisterer i ordenen. Fairclough giver eksemplet med de forskellige diskurstyper, der findes i skolen – der er både én diskurstype i skolegården og én i klasseværelset. Spørgsmålet er, hvorvidt disse diskurstyper bibeholder en rigid grænse, eller om de let lader sig blande.

Der kan skelnes mellem to hovedkategorier af diskurstyper, der er konstituerende for diskursordener; *genre* og *diskurs*. Diskurs forstås her – som det også blev nævnt indledningsvist – som en måde, hvorpå sproget anvendes til at repræsentere en given social praksis fra en bestemt synsvinkel. Med genre forstås en sprogbrug, der er forbundet med, og som udgør en del af, en bestemt social praksis – som eksempelvis interviewgenren eller reklamegenren. Genre har organiserende egenskaber, og et interview er eksempelvis struktureret anderledes end en reklame (Fairclough 2008: 122-123). Genren i specialet er en folketingsdiskussion, og der er således knyttet nogle særlige forhold til denne genre, hvilket vil blive beskrevet indledningsvist i analysen.

De fire debatter finder sted inden for det politiske felt, hvormed vores empiriske fokus udelukkende er på den politiske italesættelse af ungdommen. Den politiske debat, der fremkommer fra Christiansborg, kan forstås som vores diskursorden, og det er således inden for denne diskursorden, at det bliver undersøgt, hvorvidt der gør sig forskellige ungdomsforståelser gældende. Idet vi kun forholder os til de diskurstyper, der eksisterer inden for den diskursorden, der udgår fra Christiansborg, afskærer vi os fra at undersøge andre ungdomsforståelser inden for andre diskursordener. Det er således ikke den generelle forståelse af

ungdommen, der bliver belyst – og en undersøgelse af eksempelvis den diskursorden, der finder sted i familien eller i skolen, ville således kunne bidrage med en anden forståelse af de unge.

Det er ungdomsforståelsen, der er vores primære genstand i specialet, men idet vi også ønsker at undersøge, hvad der ellers kan forklare de modsatrettede tendenser, har vi også fokus på hvilke andre perspektiver, der er i folketingsdiskussionerne.

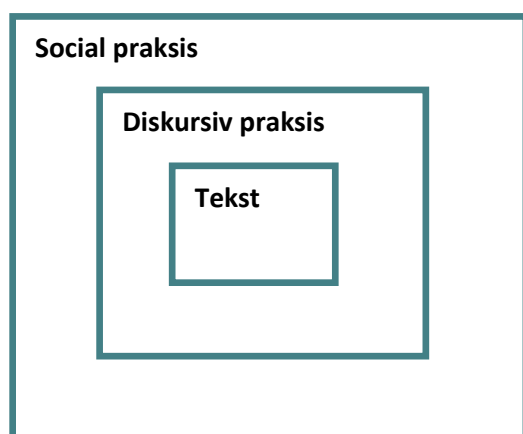
I det følgende vil vi gå nærmere ind i, hvad der er indeholdt i den kommunikative begivenhed, og hvordan en analyse af denne skal finde sted.

5.3.2 Analyse af den kommunikative begivenhed

Analysen af den kommunikative begivenhed har tre forskellige dimensioner; *tekst*, *diskursiv praksis* og *social praksis*.

'Tekster' kan være både skriftlige og mundtlige, og ligeledes kan et billede også forstås som en 'tekst'. De mundtlige tekster kan være udelukkende mundtlige, som eksempelvis i radioen, eller de kan være en blanding af det mundtlige og visuelle, som det findes i tv. I specialet beskæftiger vi os udelukkende med skriftlige tekster. Den diskursive praksis omhandler tekstproduktion-, tekstdistribution- og tekstkonsumptionsprocesserne, mens den sociale praksis handler om den bredere sociale praksis, inden for hvilken den kommunikative begivenhed finder sted (Fairclough 2008: 124, Jørgensen & Phillips 1999: 80).

Figur 1: Faircloughs tredimensionelle model for kritisk diskursanalyse

Kilde: (Fairclough 2008: 29)

Den tredimensionelle model fungerer som en analytisk ramme til empirisk forskning af tekst og samfund. Uanset hvilket fokuspunkt man anlægger i sin analyse, er det således nødvendigt, at inddrage alle tre aspekter i analysen af en konkret kommunikativ begivenhed. Der er ingen regler for, hvilken rækkefølge de tre niveauer skal behandles i, og dette afhænger således af problemstillingen. Da vi har fokus på, hvorvidt der italesættes en ændret ungdomsforståelse i de forskellige debatter, har vi valgt at tage udgangspunkt i teksten og herefter bevæge os videre ud i modellen. Dette giver også en naturlig progression i forhold til vores problemstilling, da vi hermed først behandler ungdommens karakter, hvorefter de modsatrettede forslag bliver placeret i en bredere samfundsmæssig kontekst.

I det følgende vil vi gennemgå de tre niveauer og desuden beskrive de elementer, der vil blive brugt i analysen.

5.3.2.1 Tekst

Tekstanalyse er kompleks og kan i sig selv være en meget teknisk affære, der består af mange analyseteknikker.

Tekstanalysen er den del af diskursanalysen, der vedrører den traditionelle lingvistiske analyse. Fairclough benytter betegnelsen lingvistisk analyse i en meget bred betydning. Fairclough organiserer tekstanalysen under fire overskrifter; *ordvalg/vokabular*, *grammatik*, *kohæsion* og *tekststruktur*, som kan forstås som niveaudelt på en skala (Fairclough 2008: 30-32).

I kraft af vores sociologiske fokus arbejdes der i specialet ikke med samtlige af de elementer, som Fairclough præsenterer. Der er således foretaget en udvælgelse af de elementer, som vi finder brugbare i forhold til specialets problemstilling. Vi har set bort fra de mere grammatiske elementer og fra arbejdet med tekststrukturen. I stedet har vi valgt at koncentrere os om de områder, der vedrører vokabular, idet denne del er central for en undersøgelse, der behandler spørgsmålet om italesættelsen af en særlig gruppe. Hermed har vi særligt fokus på den del af den kritiske diskursanalyse, der handler om, at tegn er socialt motiveret, og at brugen af sproget dermed ikke skal forstås som en neutral handling. De elementer, som vi har fundet relevante, bliver præsenteret i det følgende.

Vokabular

I undersøgelsen af vokabular skelner Fairclough mellem *ordforråd*, *ords betydning* og *metaforer* (Fairclough 2008: 33-34). Vi vil fokusere på ordforråd og ords betydning, og dermed undlade at behandle brugen af metaforer i specialet.

Når man beskæftiger sig med *ordforråd*, har man fokus på ord – mere præcist undersøger man, hvordan nogle ord italesættes frem for andre alternativer.

Fairclough taler om "*...a multiplicity of ways of wording a meaning*" (Fairclough 1993: 190). Hermed skal ikke forstås, at meningen er uafhængig af de valgte ord og dermed givet på forhånd. Der er i stedet tale om, at der er forskellige måder at give mening til særlige domæner af oplevelser, hvilket afhænger af det teoretiske, kulturelle og ideologiske perspektiv. Forskellige perspektiver betyder kort sagt forskelle i ordvalget. Spørgsmålet er, hvorvidt de forskellige politiske områder, som de fire forslag falder inden for, har betydning for de ord, som bruges i beskrivelsen af de unge.

Ifølge Fairclough kan man ved at ændre på ordvalget ændre på meningen. I forlængelse heraf er det dog vigtigt at være opmærksom på ikke at overvurdere "*the active process of signifying/constituting reality in a way which ignores the existence, and resistance of reality as a preconstituted domain of the 'objects' referred to in a discourse*" (Fairclough 1993: 190-191). Brugen af sproget finder således ikke sted i et tomrum, men der er således en virkelighed, som udsagnene placerer sig inden for.

En undersøgelse af ordforråd handler således både om at vise hvilke ord, der vælges til at benævne personer, begreber og handlinger – og hermed hvilke ord, der udelades, og hvordan italesættelsen af nogle områder er større end andre.

Ords betydning vedrører de forskellige betydninger, som et ord kan tillægges. Et ord har typisk mange forskellige betydninger, ligesom der kan bruges mange forskellige ord til at udtrykke en samlet mening. Som producent af ord står man derfor altid over for et valg om, hvordan et ord skal bruges og hvilke ord, der skal bruges for at udtrykke en bestemt mening. Herved undersøges hvilke meninger, der tillægges ungdommen. På samme måde står fortolkeren også over for et valg om, hvordan man skal fortolke de valg som 'ordproducenten' har lavet – herunder hvilken værdi ordene skal tillægges. Disse valg og beslutninger har ikke en ren individuel natur: "*the meanings of words and the wording of meanings are matters which are socially variable and socially contested, and facets of wider social and cultural processes*" (Fairclough 1993: 185).

5.3.2.2 Diskursiv praksis

Den diskursive praksis er det andet niveau i Faircloughs tredimensionelle model. Hvor analysen af teksten har en beskrivende karakter, har analysen af den diskursive praksis og den sociale praksis en mere fortolkende karakter.

Den diskursive praksis skal forstås som det medierende element mellem tekst og social praksis. *"Egenskaber ved sociokulturel praksis ([social praksis] (red.)) former tekster, men de gør det ved at sætte rammerne for den diskursive praksis – det vil sige de måder, tekster produceres og konsumeres på – som igen realiseres i tekstens træk"* (Fairclough 2008: 127).

Den diskursive praksis-dimension af den kommunikative begivenhed vedrører processer af *produktion, distribution og konsumtion* af tekst. Det er udelukkende produktionsprocessen, der vil få direkte betydning for vores analyse, men vi vil i det følgende ligeledes beskrive de to andre elementer, og kommentere på deres rolle i forhold til specialet.

Der er stor forskel på teksters distribution. Nogle tekster har således en simpel distribution, der kan for eksempel være tale om en tilfældig samtale i en bus, der kun hører til i den umiddelbare kontekst, hvori den opstår – hvorimod andre tekster distribueres til mange personer. De folketingsdiskussioner, som udgør det empiriske grundlag i specialet, bliver ikke umiddelbart distribueret til et stort antal. Det er således begrænset, hvor mange der enten overværer debatterne eller efterfølgende læser transskriptionerne. Holdningerne og udmeldingerne fra folketingsdiskussionerne fremgår dog både af de forskellige politiske dokumenter og programmer, som partierne udformer, ligesom debatterne behandles i medierne, hvormed budskaberne kommer ud til et stort publikum. Politikerne foregriber således teksternes distribution, idet de ikke blot henvender sig til adressaterne, dem, der adresseres direkte, men ligeledes tager højde for 'lytterne', dem, der ikke adresseres direkte, men som antages at være blandt publikum (Fairclough 2008: 36).

Konsumtionen af teksten handler om, hvordan folk modtager en tekst, og dermed hvilken effekt en tekst reelt har. Denne konsumtion er afhængig af den sociale kontekst. Hvordan en tekst forstås afhænger således af, hvilken slags læsning, der appliceres på den, og hvilke fortolkningsmåder, som er tilgængelige. En undersøgelse af konsumtionen af en tekst har til formål at vise den redigeringsproces eller transformation en tekst gennemgår, når den modtages og konsumeres. Det handler således om, hvordan en tekst og dens diskursive indhold får et specifikt liv afhængig af den sociale kontekst, den udfolder sig i (Fairclough 2008: 36,145). Selvom Fairclough argumenterer for, at man også skal behandle konsumtionen af en tekst, inddrager han ikke selv dette i sine egne analyser. Vi har ligeledes afgrænset os til udelukkende

at behandle det aspekt af den diskursive praksis, der handler om tekstens produktion, hvilket vil blive beskrevet i det følgende.

Til at begribe produktionen af en tekst introducerer Fairclough 'intertekstualitet'. Intertekstualitet er den egenskab ved tekster, at de er fulde af fragmenter fra tidligere tekster. Dette kan enten være eksplicit markeret eller fusioneret ind i teksten. Desuden kan teksten forholde sig modsigende og ironisk til andre tekster. Det handler således om, at man i tekstproduktionen altid forholder sig til allerede eksisterende tekster. Der er forskellige måder, hvorigennem denne proces finder sted. Her skelner Fairclough mellem 'manifest intertekstualitet' og 'interdiskursivitet'. Manifest intertekstualitet betyder, at der i teksten direkte refereres til andre specifikke tekster – som eksempel kan nævnes, at politikerne læser op af avisartikler eller refererer til videnskabelige undersøgelser. Interdiskursivitet handler i stedet om, at teksten refererer til andre diskurser og diskurstyper, hvilket får betydning for produktionen (Fairclough 2008: 43-44, Jørgensen & Phillips 1999: 81).

Analysen af den diskursive praksis bliver med begrebet om intertekstualitet et spørgsmål om at undersøge, hvorledes tekstproducenten trækker på eksisterende diskurser og genre for at skabe en tekst. Intertekstualitet understreger således det historiske syn på tekster som noget, der transformerer fortiden til nutiden (Fairclough 2008: 153).

I forhold til specialet har vi fokus på det komparative element, og dermed undersøger vi, hvorvidt det er de samme ungdomsforståelser, som der trækkes på, på tværs af folketingsdiskussionerne.

Ud over at undersøge hvorvidt ungdomsforståelserne går på tværs i folketingsdiskussionerne, vil vi ligeledes undersøge, hvilke andre tekster som politikerne direkte refererer til. Der er således også fokus på, hvordan den manifeste intertekstualitet bliver brugt som redskab i diskussionerne.

5.3.2.3 Social praksis

Det tredje og sidste niveau i den tredimensionelle model er den sociale praksis. Den sociale praksis udgøres både af diskursive og ikke-diskursive elementer, og den har således ikke kun sit udgangspunkt i det sproglige, men er ligeledes orienteret mod reelle materielle strukturer.

I den sociale praksis bliver teksten og den diskursive praksis placeret i forhold til den bredere sociale praksis, som de er en del af. Dette betyder, at de delvist ikke-diskursive sociale og kulturelle relationer og strukturer, som den diskursive praksis finder sted i, afdækkes. Spørgsmålet om den sociale praksis kan ikke

besvares med diskursanalysen, og det er derfor, ifølge Fairclough, nødvendigt at inddrage anden relevant sociologisk teori.

Analysen af den sociale praksis kan foregå på forskellige abstraktionsniveauer. Analysen kan således handle om den *situationelle* kontekst, den bredere kontekst af *institutionelle* praksisser, som begivenheden er indlejret i, eller den endnu bredere *samfundsmæssige* og *kulturelle* ramme (Fairclough 2008: 130, Jørgensen & Phillips 1999: 98).

Fairclough giver ingen svar på, hvor meget social analyse, der er tilstrækkelig, og hvilke sociologiske teorier, der er anvendelige i en diskursanalyse. Hermed bliver det i høj grad op til forskeren, at bestemme mængden af den sociale analyse og herunder karakteren af den sociologiske teori. I specialet arbejder vi med Foucault og Rose's perspektiver på moderne styringsmentaliteter, og det er således deres forståelser som de to første niveauer skal placeres i. Vi har således valgt at anlægge en bredere samfundsmæssig ramme i den sociale praksis. Det teoretiske fundament vil blive beskrevet i det følgende afsnit.

6. Teori

6. Teori

I specialet er der fokus på ungdomskonstruktionen i de fire debatter. I kraft af vores socialkonstruktivistiske perspektiv har vi en forståelse af, at disse ungdomskonstruktioner ikke finder sted i et 'tomrum', men at de må ses i forhold til den samfundsmæssige kontekst, de er blevet til i.

Det teoretiske perspektiv i specialet tager udgangspunkt i Michel Foucaults governmentality-begreb. Governmentality-begrebet vedrører moderne styringsmentaliteter eller -rationaliteter, og principperne heri kan således medvirke til en forståelse af, hvordan nutidige styreformer fungerer. Som noget særligt for de moderne styringsmentaliteter er livet kommet i centrum for styringen, og man kan således tale om, at 'livet bliver politisk'. Dette politiske fokus på livet, som Foucault betegner som biopolitik, finder vi er interessant i forhold til de forslag som vedrører alkohol og solarium, idet disse forslag netop vedrører de unges sundhedsmæssige tilstand.

De moderne styringsrationaliteter er kendetegnet ved deres fokus på risiko, hvor det, der anses for at være 'farligt', er et produkt af en risikokalkulering, hvilket bliver bestemmende for, hvad der skal reguleres. Ligesom det er tilfældet i biopolitikken afhænger risiko af viden, hvilket betyder, at man til forskellige tider anser forskellige ting for at være en risiko. Ser vi dette i forhold til forslagene vedrørende alkohol og solarium og forslaget om den kriminelle lavalder, kan forslagene forstås som måder, hvorpå nutidige former for risiko forvaltes.

Med henblik på de forslag, hvori aldersgrænserne sænkes har vi valgt at inddrage neoliberalismen som styringsrationale, idet denne styringsform fungerer gennem frie og ansvarlige individer, der er i stand til at regulere sig selv. Spørgsmålet er, hvorvidt den neoliberalistiske styringsform har betydning for den rolle, som ungdommen bliver tillagt?

6.1 Governmentality

Den franske filosof og idéhistoriker Michel Foucault beskæftiger sig i sit videnskabelige arbejde med vidt forskellige emner som for eksempel straf, seksualitet og galskab. Med sit blik på historien viser Foucault, hvorledes videns- og magtsystemerne historisk har ændret karakter. Af Foucaults arbejde fremgår det, hvordan mennesker til forskellige tider er begyndt at tænke og handle anderledes. Hermed handler hans arbejde blandt andet om, hvordan styreformer har ændret sig, og dette arbejde kan således betegnes som *styresystemernes historie* (Jensen 2005: 8).

Som det blandt andet fremgår i essayet 'Nietzsche, genealogien, historien', anser Foucault det som sin opgave at bestemme *historiens store spil*. I Foucaults magtanalyse handler det om at bestemme "*hvem der tiltvinger sig reglerne, hvem der tager pladsen fra dem, der bruger dem, hvem der klæder sig ud for at fordreje dem*" og "*hvem der, ved at trænge ind i det komplekse apparat, får dem til at fungere på en sådan måde, at deres beherskere må se sig behersket af egne regler*" (Olesen 1994: 8). For Foucault er det centrale dog ikke 'hvem', der er det afgørende subjekt i dette spil, men i stedet retter han fokus på de 'regler' som benyttes i magtspelet. At spillereglerne i dette magtspil er det mest centrale for Foucault, vidner også om hans særlige magtforståelse: Magt er ikke noget, man har. Magt er anonym. Magt kan ikke for alvor repræsenteres af nogen eller noget (Olesen 1994: 8).

Et af de mest centrale begreber, der vedrører spørgsmålet om magtudøvelse og herunder den rolle, som staten spiller, er Foucaults begreb *governmentality*. Foucault anvender første gang begrebet 'governmentalité' på en forelæsning afholdt ved *Collège de France* i 1978. Med *governmentality* præsenterer Foucault en helt ny måde at tænke styring og magtudøvelse på i det moderne samfund. Selvom begrebet har fået stor indflydelse, er det ikke muligt at tale om en egentlig tradition eller skole. I stedet tales der typisk om 'the governmentality literature', som en fællesnævner for de studier, der har hentet inspiration i Foucaults begreb (Villadsen 2002: 78).

I det følgende vil vi med udgangspunkt i Foucaults forståelse af *governmentality*-begrebet beskrive de karakteristika, der er kendetegnende for den moderne styringsrationalitet. Herunder vil vi særligt have fokus på de styresystemer, der vedrører påvirkningen af de generelle rammer for adfærd og ledelse, og som medvirker til at "*...bane vejen for konkrete former for menneskeledelse*" (Jensen 2005: 189).

6.1.1 "A conduct of conduct"

På dansk er *governmentality* – der er en sammentrækning af 'governmental rationality' – blandt andet oversat til 'politisk styringsrationalitet' og 'moderne regeringsrationalitet'. *Governmentality* kan forstås som en sproglig nydannelse, der både vedrører de særlige mentaliteter og regimer, der har præget styringen i Europa siden det tidlige moderne, og samtidig vedrører begrebet *government* "*en mere generel betegnelse for enhver kalkuleret ledelse af menneskelig adfærd*" (Dean 2008: 31). Hermed er der både fokus på den politiske styreform og på de styrende og de styredes mentalitet. Med *governmentality* fremhæver Foucault således forholdet mellem subjektivitet og styring, hvilket også er kendetegnende for hans tidligere værker.

Foucault definerer government som *conduct of conduct*, hvormed der er tale om en måde at strukturere frie menneskers handlinger: "*Government did not refer only to political structures or to the managements of states: rather it designated the way in which the conduct of individuals or of groups might be directed: the government of the child, of souls, of communities, of families (...) To govern, in this sense, is to structure the possible fields of actions of others*" (Foucault 1983: 221).

Hermed er der ikke tale om en styringsmentalitet, der kun udgår fra et generelt politisk niveau. Specialet retter dog udelukkende fokus på den politiske dimension af styringsmentaliteten, idet det er de fremsatte forslag, der bliver belyst.

Conduct betyder at føre, dirigere eller guide, og det betegner en kalkuleret måde, hvorpå denne regulering kan finde sted. Ydermere henviser *conduct* til vores adfærd og handlinger. Hermed antages det, at det er muligt at regulere og kontrollere adfærd rationelt (Rose 2003: 180). Når der tales om *conduct of conduct*, får diskussionen uundgåeligt en normativ karakter, idet selvstyringen forudsætter et sæt normer for passende opførsel, som den faktiske adfærd kan vurderes ud fra, og som individer og grupper bør efterstræbe (Dean 2008: 43-44).

Friheden er, ifølge Foucault, en forudsætning for, at man kan tale om styring. "*Er der ikke frihed, er der ikke tale om ledelse og heller ikke magtudøvelse, men om tvang og vold*" (Jensen 2005: 192). Ledelse kan således aldrig basere sig på tvang, men handler i stedet om at påvirke udfaldet af andres handlinger: "*At lede vil sige at strukturere andres mulige handlingsfelt*" (Jensen 2005: 192).

På baggrund af denne forståelse af *conduct of conduct* udvider Mitchell Dean definitionen: "*Styring kan være en hvilken som helst form for kalkuleret og rationel aktivitet. Den udføres af en mangfoldighed af autoriteter og organer, benytter sig af en mangfoldighed af teknikker og vidensformer og søger at forme vores adfærd ved at operere gennem vores ønsker, interesser og overbevisninger. Styring udøves med henblik på specifikke, men skiftende mål og har relativt uforudsigelige konsekvenser, effekter og resultater*" (Dean 2008: 44).

I den governmentale ledelsesform er det en 'refleksiv' aktivitet at regere, da de regerende skal forholde sig til, *hvem* der skal regere, *hvad* der gør ledelsen retfærdig, *hvad* eller *hvem* der skal regeres og *hvordan* (Rose 2003: 181). Dette er spørgsmål, som vi vil forholde os til i anden del af analysen. Hermed bliver det muligt at vise, hvordan der i folketingsdebatterne blandt andet strides om, *hvad* der gør ledelse retfærdig, og *hvordan* ledelsen bør foregå.

Både Foucault og senere Nikolas Rose viser, hvorledes forskellige programmer, strategier og teknikker for *the conduct of conduct* gennem tiden har benyttet sig af forskellige rationaler og teknologier i bestræbelserne på at styre den menneskelige adfærd i en bestemt retning. Governmentality-studierne har vist, at forskellige rum har været genstand for styringen, og at de problemer, der udsættes for styring, har en historisk forskellighed. Endvidere har der historisk været forskellige forestillinger om de personer, der er genstand for styringen, og der har således været forskellige forestillinger om, hvorvidt individet skulle forstås "*as members of a flock to be shepherded, as children to be nurtured and tutored, as citizens with rights, as rational calculating individuals whose preferences are to be acted upon*" (Rose 2000: 323). Der er således en sammenhæng mellem forståelsen af individet og den styringsrationalitet, der anvendes. Det er netop denne sammenhæng, som vi finder interessant, idet vi antager, at der er en sammenhæng mellem aldersgrænsernes udformning og synet på den unge. De udvalgte forslag synes dog at udtrykke modstridende forventninger til de unge, hvormed de forskellige forslag vidner om en differentieret ungdomsforståelse.

I Foucaults forelæsninger om governmentality udformer han en genealogi over styringsproblemet, der viser, hvordan governmentality-begrebet dækker over det samfundsmæssige forhold, at government har afløst suveræniteten som primær ledelsesform. Grundlaget for denne forskydning i ledelsesrationaliteten er, at individet bliver et omdrejningspunkt for styringen. Forskydningen i styringsrationaliteten betegnes også som *biomagtens* eller *biopolitikens* opkomst, og vil blive behandlet i det følgende afsnit.

6.2 Livet bliver politisk

Foucault behandler temaet om biopolitikken i det sidste kapitel i *Seksualitetens historie*. Af kapitlet fremgår det, hvorledes biopolitikken, som han andre steder betegner som biomagt, afløser suverænitetsmagten som styringsrationalitet.

Suverænmagten er kendetegnet ved at være en asymmetrisk og negativ magt, der fungerer efter en binærkode: dømme eller lade være. I lang tid var et af den suveræne magts privilegier retten til at dømme over liv og død. "*Suverænen udøvede sin ret til livet ved at bringe sin ret til at dræbe i anvendelse eller ved at tilbageholde den: han gør sin magt over livet gældende udelukkende gennem døden, for så vidt han er i stand til at fordrø denne. Det man kan kalde retten til 'livet og døden' er retten til at lade dø og at holde i live*" (Foucault 1976/1994: 140). I denne samfundsform bestod magten frem for alt i retten til at

beslaglægge ting, tid, legemer og endelig liv; en magt, der kulminerede i at bemægtige sig livet for at udslette det.

Vesten har dog siden den klassiske tid været vidne til en dybtgående forandring af disse magtmekanismer. "*Opkrævningen' synes i stadig mindre grad at udgøre den vigtigste magtform, ja er vel nu blot en enkelt af brikkerne i magtens spil på funktioner, som tilskynder, forstærker, kontrollerer, overvåger, forøger og samordner de kræfter, magten underlægger sig: en magt der er indrettet på at producere kræfter, at få dem til at vokse og på at ordne dem snarere end at dæmme op for dem, blødgøre eller ødelægge dem*" (Foucault 1976/1994: 140). Med disse forandringer er suverænitets gamle ret til at *lade dø* eller *holde i live* blevet erstattet af en magt til at *lade leve* eller *sende i døden*. Hermed er det ikke som tidligere døden, som magten griber ind over for, men i stedet livet og hele dets forløb.

Denne magt over livet udvikler sig fra og med det 17. århundrede i to hovedspor, der ikke skal forstås som modsætninger, men i stedet som to poler, der er forbundet. Den ene pol har kroppen som maskine i centrum. Det handler her om: "*dressuren af legemet, forøgelsen af dets evner, aftvingelsen af dets kræfter, den parallelle vækst i nytten af det og i dets lydighed, dets integration i økonomiske, effektive kontrolsystemer*" (Foucault 1976/1994: 142-143). Alt dette beskriver Foucault som magtprocedurer, der karakteriserer *disciplinen*.

Den anden pol, der udvikler sig i slutningen af det 18. århundrede, tager udgangspunkt i kroppen som art og vedrører de biologiske processer: forplantningen, fødslerne og dødeligheden, helbredsniveauet og levetiden. Varetagelsen af disse forhold sker ved hjælp af statslig intervention og regulerende kontrol. Der er ifølge Foucault tale om en *befolkningens biopolitik* (Foucault 1976/1994: 143). Forskellige politiske myndigheder påtager sig opgaven at forvalte livet på vegne af befolkningens velfærd og dens enkelte medlemmer. Disse opgaver vokser op omkring en række bestemte problematikker, eksempelvis sygdomme og sanitære forhold i byerne, tryghedsproblemer i alderdommen og problemet med ulykker (Rose 2009: 86).

Magten over livet organiserer sig således omkring polerne: disciplineringen af legemet, hvormed der er tale om en magt, der trænger ind nedefra, og reguleringen af befolkningen, der modsat placerer sig på det generelle niveau. Disciplineringen kan dermed forstås som en *individualiserende* biomagt, mens reguleringen kan karakteriseres som en *totaliserende* biomagt (Jensen 2005: 244, 257).

Distinktionen mellem disse to poler er dog uklar, idet der er tale om, at flere forskellige myndigheder søger at påvirke udviklingen i den ene pol via den anden pol. Handlinger rettet mod befolkningens generelle sundhed, kan potentielt ske gennem handlinger rettet mod de enkelte individers vaner, og ligeledes vil

handlinger – eksempelvis en rygepolitik – der i udgangspunktet er rette mod befolkningens generelle sundhed, også få betydning for, hvordan den enkelte lever sit liv (Rose 2009: 87).

På grund af vores fokus på den statslige intervention, i form af de fremsatte forslag, vil vi i det følgende se bort fra disciplinen og dennes udvikling og indhold og i stedet udelukkende koncentrere os om den generelle regulering af befolkningen. Det biopolitiske fokus er relevant for forståelsen af de forslag, der vedrører de unges alkohol- og solarievaner, da det netop er en forbedring af de unges livsvilkår, der behandles.

6.3 Biopolitik

Biopolitik markerer hos Foucault et brud med forsøget på at føre politiske processer og strukturer tilbage til biologiske determinanter. I modsætning hertil analyserer Foucault den historiske proces, der har medvirket til, at 'livet' dukker op som et centralt element i de politiske strategier. 'Livet' er således ikke en naturlig faktor i den politiske styring, hvormed biopolitik fremstår som en særlig moderne form for magtudøvelse.

I biopolitikken er de moderne human- og naturvidenskaber og de normalitetskoncepter, der herigennem frembringes, medvirkende til at strukturere de politiske handlinger og definere deres mål. Der er således tale om, at den videnskabelige viden får en central rolle i forhold til den politiske styring.

Med biopolitikens opkomst kan man tale om, at 'livet indtræder i historien'. Hermed forstås, at der sker en indsættelse af de fænomener, der kendetegner menneskeracens liv i videns- og magtordenen. Kort sagt træder livet ind på de politiske teknikkers område. Med denne påstand argumenterer Foucault ikke for, at dette er det første sted i historien, hvor livet og historien mødes, snarere tværtimod. "*Det biologiske pres på det historiske*" (Foucault 1976/1994: 146) havde indtil da været forholdsvis højt på grund af hungersnød, epidemier og sygdomme. På grund af den økonomiske udvikling i det 18. århundrede, sker der dog en ressource- og produktivitetsforøgelse, der betyder, at de grundlæggende trusler mildnes lidt: "*døden ophører således med at udpine livet direkte*" (Foucault 1976/1994: 146). Samtidig får den voksende medicinske og videnskabelige rolle en central betydning. Magt- og vidensprocedurerne får mulighed for at tage livet under behandling for at kontrollere og omforme det, hvormed det bliver muligt at opnå en "*delvis beherskelse af livet*" (Foucault 1976/1994: 147, Lemke 2009: 44-46).

Helt konkret kan biopolitik forstås som en politik, der handler om at administrere livet – i særdeleshed som det kommer til udtryk på befolkningsniveau. Det er "*... den stræben – påbegyndt i det 18. århundrede – efter at rationalisere de problemer, som man i udøvelsen af styring står over for i form af de fænomener, som er karakteristiske for en gruppe levende mennesker, der udgør en befolkning: sundhed, hygiejne, fødselstal, levetid, race*" (Dean 2008: 169). Særlig centralt for dannelsen af biopolitikken er udviklingen af befolkningen som enhed. Ifølge Michell Dean kan befolkningen forstås som "*... et nøglebegreb i videreudviklingen af styringskunsten i slutningen af det 18. århundrede*" (Dean 2008: 181). Årsagen til dette er, at der med introduktionen af befolkningen som en enhed, sker en ændring i opfattelsen af de styrede. Befolkningens medlemmer betragtes ikke som subjekter, der er bundet til hinanden inden for et territorium, og som er nødsaget til at underkaste sig en eneherker. I stedet forstås befolkningen ved slutningen af det 18. århundrede som levende, arbejdende og sociale væsner, der har deres egne særlige skikke, vaner og historie.

Befolkningen forstås gennem statistiske og demografiske redskaber, og det er således disse redskaber, der medvirker til at definere denne enhed i relation til liv og død, sundhed, sygdom, forplantning og levetid. Befolkningen udgør således ikke blot en samling af levende mennesker, men de er en enhed, der har en særlig historie og udvikling, og som har en risiko for at udvikle bestemte patologier. Befolkningen forstås som en kollektiv størrelse, der udgør en objektiv realitet, som man kan vide noget om. Dette betyder, at de forskellige styringsmekanismer må tage højde for befolkningens særlige egenskaber og tilpasse deres styring hertil (Dean 2008: 180).

6.3.1 Styring igennem familien

Ifølge Foucault betyder ændringerne i styringsrationaliteten, herunder biopolitikens fokus på livet, at der sker en ændring i forholdet mellem stat og familie. Hvor familien tidligere blev betragtet som en selvstændig enhed i samfundet, betyder ændringer i styringsformerne, at staten med udgangspunkt i optimeringen af befolkningens 'tilstand' begynder at blande sig i familien som enhed. Denne intervention sker med udgangspunkt i den enkelte og befolkningens bedste (Jensen 2005: 219).

Ifølge den engelske sociolog, Vikki Bell, bliver barnet en central genstand for den biopolitiske styring, idet det bliver "*...'more individualized than the adult' through the examinations and recording procedures used by medical practitioners at birth, by educationalist at school, and so on*" (Bell 1993: 392). Hertil kan tilføjes

at børn er umyndige, hvormed de i højere grad kan forstås som en gruppe, det er muligt direkte at rette tiltag imod.

Den franske sociolog, Jacques Donzelot, der var en nær Foucault-medarbejder, fremstiller den samme tendens i sit hovedværk 'The Policing of Families'. Ifølge Donzelot har den moderne familie mistet sin gamle magt og den interne integritet og 'privacy', som den engang havde. Dette skyldes, at den nu bliver dømt efter normer, der betyder, at hver af familiens medlemmer bliver behandlet som enkeltindivider. Det er særligt børnene, der er genstand for denne styring. Dette fokus på børnenes ve og vel betyder, at det forventes af forældre, at de søger råd om, hvordan de får det bedste ud af deres børn; forældrene "*no longer have the right to turn their children into failures*" (Donzelot 1979/1997: 225).

Den styringsmentalitet, som dukker frem i slutningen af det 18. århundrede, får således den betydning, at familien bliver et medium for styring, og Donzelot taler således om "*a government through the family*" (Donzelot 1979/1997: 92). Den statslige indblanding i familien er således ikke noget nyt, men som det fremgår af forslagene vedrørende salg af alkohol og forbud mod solarier – hvor sidstnævnte ikke er blevet vedtaget – kan grænserne for, hvor meget staten skal involvere sig i familien ikke entydigt bestemmes.

6.3.2 Loven som instrument

Med biopolitikken forsvinder suverænitets binære koder – dømme eller lade være – og i stedet bliver normen et redskab for styringen. Ethvert fænomen befinder sig et sted mellem acceptabelt eller godt. Hermed forstås, at det raske altid kan gøres sundere og bringes til at leve længere (Jensen 2005: 244). Denne ændring får stor betydning for lovgivningen som instrument.

Ifølge Foucault har lovgivningen som instrument gennemgået store forandringer siden den sene middelalder. Der sker således en transformation af lovgivningen, hvilket viser sig ved, at lovgivningens funktion, som instrument for udøvelsen af suveræn magt ved overgangen til den moderne styringsform, kobles sammen med et komplekst sæt disciplinære og styringsmæssige apparater (Dean 2008: 194).

Ifølge Foucault ændre lovgivningen karakter fra at være et juridisk system, der handler om at kodificere og fremstille monarkens autoritet, til at blive et instrument, der er del af et komplekst apparat af normaliserende praksisser (Dean 2008: 184). Det handler således ikke om, at loven udviskes, eller at de juridiske institutioner forsvinder, men der er således snarere tale om, at loven får en normativ karakter, og at de juridiske apparater bliver en del af et kontinuum af apparater, hvis primære funktion er at regulere. Den nye karakter som lovgivningen får er interessant, når man ser på de fremsatte forslag i specialet. Her er

der netop tale om, at lovgivningen skal medvirke til at skabe en adfærdsændring, og det er således eksempelvis både i forhold til at gøre de unge mere interesseret i demokratiet og i forhold til at ændre på de unges alkohol- og solarievaner. Som det fremgår af analysen er der dog uenighed om, hvorvidt lovgivningen skal bruges som regulerende instrument. Denne uenighed kan forstås i sammenhæng med den neoliberalisme som blandt andet, ifølge Rose, er kendetegnende for vores samtid.

6.4 Neoliberalisme

I dette afsnit vil vi udvide Foucaults beskrivelse af den mangfoldighed og kompleksitet, som kendetegner styring i moderne liberale demokratier, ved at inddrage aspekter af neoliberale styringsrationaliteter.

Når det handler om at styre eller påvirke individers adfærd, er der, jævnfør Foucault, tale om en magtudøvelse. De styringsmekanismer, som specialet retter fokus på, er eksempelvis rettet mod at fremme de unges sundhed ved at øge aldersgrænsen for slag af spiritus samt at oprette en aldersgrænse for brug af solarier. Hermed ønsker man at forbyde visse typer af handlinger, hvormed der er tale om adfærdsændringer, der er direkte observerbare. Der kan imidlertid også være tale om nogle adfærdsændringer, der handler om den enkeltes forståelse af sig selv. Med dette menes ændringer, der har indflydelse på, hvordan den enkelte ser sin rolle i forhold til eksempelvis sundhedssystemet. Der er således ikke blot fokus på det konkrete indhold i en styring – at den enkelte fravælger at tage sol eller drikke alkohol – men også at der sker en adfærdsændring i form af mere personligt ansvar, og at den enkelte får en mere aktiv rolle overordnet set. Denne form for adfærdsændring afspejler liberale værdier, hvori individet og individualiseringstanken er kommet til at fylde mere og mere over de senere år. Dette stigende fokus på individet har sammenhæng med nye praksisformer for styring, og denne styringsform kan samlet set betegnes neoliberalisme (Mik-Meyer & Villadsen 2007: 9).

Begrebet neoliberalisme dækker over en styringsrationalitet, der udgør former for problematisering af velfærdsstaten og dens karaktertræk såsom bureaukrati, stivhed og klientgørelse. I neoliberalismen udvides ideen om individets frihed til egen udfoldelse. Neoliberalismen er således en videreudvikling af det klassiske liberale projekt – at frigøre individet. Med neoliberalismen er individet blevet frit, og spørgsmålet er nu, hvordan frihedsudøvelsen skal styres.

Neoliberalismen har en række fællestræk med behaviorismen og den økonomiske spilteori. Den økonomiske spilteori og neoliberalismen har som fællestræk en forståelse af individet som en selvmaksimerende virksomhed, mens det behavioristiske fællestræk handler om, at det er muligt at styre

individets handlinger ved at facilitere den ønskede adfærd. Ydermere er den neoliberale "homo oeconomicus" et væsen, der kalkulerer sin vinding i enhver situation (P1 Apropos 16.08.10). Neoliberalismen anbefaler en reformering af individuel og institutionel adfærd, for herved at gøre denne adfærd mere konkurrencedygtig og effektiv. Dette søges gennemført ved at udbrede markedsrationaliteten til andre samfundssfærer, ved at rette fokus på individer og kollektivers valg samt ved at fremme en kultur præget af foretagsomhed og ansvarlig autonomi (Dean 2008: 338). En central del af den neoliberalistiske styringsmodel er derfor, at det forventes, at individet kan udvise rationalitet i deres handlen, når det bliver stillet over for det frie valg. Individet skal således handle ud fra en markedsrationalitet, og dermed tage aktivt del i deres valg.

'Ansvarlighed' er i et stort omfang blevet flyttet fra det offentlige til de private domæner, og dannelsen af 'borgeren' er ligeledes påvirket af denne udvikling: *"Den mere og mere omsiggribende individualiseringsproces, som vestlige samfund i dag gennemgår, betyder bl.a.; at borgeren i stigende omfang gøres ansvarlig for sin egen situation – sin helbredelse, sin læring, sin behandling eller sin integration. Idealborgeren er således en person, som handler ansvarsfuldt, viljestærkt og kontrolleret, og som erkender selv at spille hovedrollen i løsningen af sine problemer"* (Mik-Meyer & Villadsen 2007: 10). Den foregående beskrivelse af den bevidste og ansvarsfulde borger er et billede på de færdigheder, den moderne neoliberale velfærdsstat forventer at møde hos sine borgere. I neoliberalismen handler det således ikke om at frigøre individet, hvilket var tilfældet i den klassiske liberalisme, men i stedet handler det om *gennem* friheden at forføre, give motivation og gøre visse handlinger lettere eller mere besværlige at udføre. Sandsynligheden for at påvirke individers handlinger øges dermed ved at strukturere de handlendes mulige rum for handling. Det er i denne forbindelse muligt at se alkoholdebatten som et eksempel på dette – der er ikke tale om, at de unge ikke må drikke alkohol, men de må ikke købe det, hvilket dermed ikke er en direkte form for styring, men i stedet en begrænsning af deres handlerum samt et eksempel på, hvordan en uønsket adfærd gøres mere besværlig at udføre.

På den ene side virker de avancerede liberale styringsmekanismer gennem forhandling og indgåelse af kontrakter samt ved at myndiggøre og aktivere de former for handlingsevne, frihed og valg, som udøves af individer, faggrupper og lokalsamfund. På den anden side opsætter de normer, standarder, 'benchmarks' og kvalitetskontrol, for at måle og overvåge individernes handlinger, og derved gøre disse handlinger kalkulerbare (Dean 2008: 262).

6.5 Risikohåndtering

I avancerede liberale samfund er individet placeret i en række kontrol praksisser, hvori deres adfærd moduleres. Ifølge Rose betyder disse praksisser af kontrol, at individet konstant moduleres til at handle efter en given norm. Den 'skabelon', hvorefter individerne formes er afhængig af, hvad der i tiden tolkes som risikabelt (Rose 2000: 325).

Risikohåndtering har dermed fokus på, hvordan forskellige 'farligheder' identificeres, klassificeres og håndteres. Med tanke på denne risikohåndtering er der fremkommet et ny standardiseret perspektiv: risiko-tænkning. Denne form for tænkning indeholder en forsikringstanke, hvormed fremtidige risici håndteres i nutiden: *"Vi kan se nye former for tænkning udvikle sig her; ideen om at disse usikkerheder virker i multiple netværk, uafhængigt af rum og tid; at de på kort tid sammenføjer ting, der er meget langt fra hinanden; at det der kræves er mangfoldige teknikker til at bringe en lang række af potentielle fremtider ind i nutiden og berede sig på dem lige meget, hvor uberegnelige de er. Måske dette er den form for mutation du hentyder til - den politiske forpligtelse for de regerende til via beredskabet at tage stilling i mod ukendte og potentielt dødbringende trusler. Måske er det en anden form for styringsrationalitet. At være beredt"* (Rose 2007: 4).

Når denne tankegang først er blevet en stabil del af en sociale praksis, bliver denne risikoklassifikation, ifølge Ericson og Haggerty, ofte til det middel, hvormed 'professionelle' tænker, handler og legitimerer deres handlinger. Risikokalkuleringen er et produkt – ikke bare af viden om en enkelt persons handlinger, men af en række faktorer, baseret på undersøgelser eller professionelles forestillinger, der associeres med høj-risiko adfærd (Rose 2000: 332).

Individforståelsen i det neoliberalistiske perspektiv er, at individet konstant er i gang med oplæring, evaluering, forbedring samt at overvåge sit helbred – hvormed der foretages forskellige risikohåndteringer. Individet, der udsættes for styring, forstås ikke som unik, men som et sæt af elementer, kapaciteter og potentialer – og dermed som 'formbar'. Er individet ikke i stand til at udøve selvregulering, og dermed påtage sig det ansvar det bliver tillagt, er løsningen enten en genintegrering af disse gennem forskellige tiltag eller at neutralisere disse 'anti-borgere', hvorved de ikke er til skade/gene for samfundet (Rose 2000: 330).

Målet for kontrollen er ansvarliggørelse, men ansvarliggørelse får her en karakteristisk form. I de nye former for adfærdsregulering bliver problemer med problematiske personer reformuleret som moralske og etiske problemer. Problemet placeres dermed hos den enkelte og mere præcist i måden, hvorpå den enkelte regulerer og forstår sig selv. Hvor man i velfærdsregimerne (hovedsageligt) anså den enkeltes

problemer som socialt betingede, bliver problemerne med den nye ansvarliggørelse i højere grad betragtet som et spørgsmål af moralsk karakter. Når den enkeltes problemer anses som socialt betingede bliver løsningen nødvendigvis ændringer på det mere strukturelle plan. Modsat betyder den nye ansvarliggørelse, at den enkeltes problemer kun lader sig løse "*... by a kind of moral rearmament*" (Rose 2000: 335). Det er således gennem moralske forbedringer, at den enkeltes problemer håndteres.

I denne form for kontrol er rationalet, at alle skal have en chance for at blive genintegreret i samfundet – hvorved det bliver efterprøvet, hvorvidt den enkelte er i stand til at kontrollere sin adfærd, og hvis ikke dette er tilfældet, bliver denne selvforskyldt ekskluderet. Hermed forstås, at det er den enkeltes eget ansvar, hvis ikke denne er i stand til at tilpasse sig samfundets forventninger.

Den 'nye ansvarliggørelse'

Ifølge Mitchell Dean, er der en vis sammenhæng mellem avanceret liberal styring og risikostyringens rationaliteter og teknologier, og denne sammenhæng kan betegnes som den 'nye ansvarliggørelse'. Med dette udtryk beskrives tendensen til at individer, familier og lokalsamfund gøres ansvarlige for deres egne risici – for fysisk- og psykisk sygdom, for arbejdsløshed, for fattigdom, for dårlige uddannelsesmæssige præstationer og for at blive ofre for kriminalitet. Risikominimeringen knyttes dermed til de valg den enkelte træffer i forskellige samfundsmæssige sammenhænge, og den aktive borger skal dermed lære at overvåge sin egen risiko (Dean 2008: 264).

Med dette perspektiv på risiko bliver befolkningen således ikke opdelt gennem absolutte skel i et klasseorienteret perspektiv, men det bliver i stedet et spørgsmål om, at nogle individer er mere 'risikable' end andre. Denne inddeling har karakter af at være et kontinuum snarere end et skel, og risiko vil dermed aldrig ophøre helt. Højrisiko-kategorierne overlapper dog ofte socialklasseinddelinger, det centrale er dog at eliminere risikoadfærden frem for at afhjælpe en underprivilegeret gruppe (Dean 2008: 265).

Det er dog muligt at tale om et form for skel mellem 'aktive borgere', der er i stand til at håndtere deres egne risici, og de 'målgrupper' (risikogrupper), der har brug for intervention for at forvalte deres risici. Pointen er dog, at befolkningen som helhed kan gøres til 'locus' eller til et rum for risiko, hvilket har den virkning, at der udskilles bestemte befolkningsgrupper (Dean 2008: 265-266).

I forhold til specialets fokus på aldersgrænser ser vi denne tendens til ansvarliggørelse som interessant i forbindelse med de tre forslag omhandlende alkohol- og solarieforbrug samt ungdomskriminalitet, der alle repræsenterer en samfundsmæssig risiko. I forhold til alkohol og solarium er der i høj grad tale om at foregribe nogle fremtidige risici, mens det i forbindelse med den kriminelle lavalder, hovedsageligt er nutidige risici, der håndteres. Forslaget vedrørende valgretsalderen er ligeledes et eksempel på denne ansvarliggørelse, dog ikke med udgangspunkt i risiko. I forslagene om at nedsætte den kriminelle lavalder og valgretsalderen er der tale om, at de unge ansvarliggøres i en tidligere alder og modsat i forbindelse med alkohol- og solariedebatten, hvor aldersgrænsen henholdsvis hæves eller oprettes. Med dette perspektiv på den nye ansvarliggørelse bliver det således interessant at se, hvordan de unge henholdsvis gøres mere ansvarlige i nogle henseende frem for andre, og ydermere, hvordan aldersgrænserne, som eksempel på risikohåndtering, kan siges at være medvirkende til at præge det rum for styring, som de unge er en del af.

7. Empiriske overvejelser og analysestrategi

7. Empiriske overvejelser og analysestrategi

I kapitlet vil vi indledningsvist præsentere det empiriske materiale, der arbejdes med i specialet. Herefter vil vores analysestrategi blive udfoldet, hvormed den videre fremgangsmåde i specialet vil være klarlagt.

7.1 Det empiriske materiale

I specialet har vi afgrænset os til udelukkende at behandle den diskussion, der finder sted i folketingsdebatterne. Hermed har vi afskåret os fra at behandle den diskussion, der foregår uden for dette forum. I specialet arbejdes både med lovforslag, der er fremsat af regeringen, og med beslutningsforslag, der er fremsat af oppositionen. Det er primært 1. behandlingerne, der udgør det empiriske materiale i specialet hvilket skyldes, at det hovedsageligt er i 1. behandlingerne, at den reelle politiske diskussion finder sted – det er således her, at de store linjer drøftes. I visse tilfælde har vi inddraget passager fra 2. og 3. behandlingerne, men det har kun været i de tilfælde, hvor der er kommentarer, der supplerer eller nuancerer de perspektiver, som allerede er beskrevet i 1. behandlingen.

Når der fremsættes og vedtages politiske forslag, er der mange forskellige faktorer, der har indflydelse. Eksempelvis var sænkningen af den kriminelle lavalder et af Dansk Folkepartis krav i forbindelse med finanslovsforhandlingerne i 2009. Vi er således bevidste om, at der er mange forskellige realpolitiske faktorer, der har betydning for hvilke forslag, der bliver vedtaget, men vi har valgt at se bort fra dette i specialet.

En forudsætning for at en diskurs kan få en vis gennemslagskraft i befolkning er, at denne spredes til en stor del af befolkningen. Det er dog yderst begrænset, hvor mange mennesker, der overværer eller læser/hører de diskussioner, der finder sted i folketingssalen, hvormed der ikke er tale om en debat, der direkte kommer ud til en stor del af befolkningen. De diskussioner, der finder sted i folketingssalen, bliver dog efterfølgende bredt ud til befolkningen via medierne og gennem forskellige politiske programmer. Hermed får disse diskussioner indflydelse på den generelle holdning i befolkningen. Ligeledes danner disse diskussioner, såfremt der kan mønstres et flertal, grundlaget for lovændringer og indførelsen af nye love. Det er således på baggrund af folketingsdebatterne, at der bliver skabt nye love og dermed nye rammer, inden for hvilket nutidens ungdom skal forstås. Hermed er der mulighed for, at folketingsdebatterne skaber en kobling mellem det diskursive og det ikke-diskursive niveau.

Det er kendetegnende for folketingsdiskussionerne, at der her foregår definitionskampe, hvor forskellige partier forsøger at italesætte og fremme et særligt perspektiv, som den 'sande' eller 'rigtige' forståelse af et

fænomen. Disse definitionskampe får betydning for måden, hvorpå vi efterfølgende forstår og handler, blandt andet fordi disse kampe er grundlaget for lovgivningsarbejdet i Danmark. Sproget er ifølge socialkonstruktivismen med til at generere virkeligheden, hvormed disse definitionskampe er yderst væsentlige at undersøge. Det er særligt for disse definitionskampe, at de primært finder sted, når der er tale om fænomener, hvis karakter ikke er entydig, hvilket netop er gældende for ungdommen (Nissen & Vardinghus-Nielsen 2007: 161).

Ifølge Fairclough forudsætter udvælgelsen af det diskursive *korpus* (empirien) et vist kendskab til *arkivet*, hvormed forstås fortidige og nutidige diskursive praksisser. Vi har valgt udelukkende at behandle forslag, der er blevet fremsat inden for de sidste 2 år, og der er således ikke tænkt en egentlig tidsdimension ind i vores korpus. Specialets fokus ligger på at undersøge, hvorvidt politikerne italesætter ungdommen som forandret, hvormed det er nedslag i de enkelte debatter, der giver mulighed for at spore en ændring i ungdomsforståelsen (Nissen & Vardinghus-Nielsen 2007: 178).

7.2 Analysetilgang

I undersøgelsen af politikernes italesættelse af ungdommen i de fire forskellige folketingsdebatter benyttes Norman Faircloughs tredimensionelle model. Sproget og de samfundsmæssige strukturer står ifølge den kritiske diskursanalyse i et dialektisk forhold, hvormed de gensidigt påvirker hinanden. Måden hvorpå der kommunikerer – tales og skrives – medvirker således til at afspejle de samfundsmæssige forhold. Ligeledes gør det sig gældende, at de samfundsmæssige forhold skabes og forandres gennem måden, hvorpå der kommunikerer (Werther 1997: 212). Dette dynamiske forhold har betydning for, hvordan analysen skal struktureres.

Det er ifølge Fairclough vigtigt at bibeholde den helhedsorienterede tilgang til den kommunikative begivenhed, som er indbygget i den tredimensionelle model. Alt afhængig af interesseområde og fokus er det dog muligt at arbejde med de aspekter af modellen, der er mest fordelagtige for den problemstilling, som man beskæftiger sig med. Der vil således typisk være en sammenhæng mellem problemstillingen og det niveau i modellen, som der arbejdes mest intenst med (Fairclough 2008: 130-131). I kraft af vores problemstilling, hvor fokus rettes på italesættelsen af ungdommen, er 'teksten' en væsentlig del af analysen. Som tidligere beskrevet er vi, i kraft af vores sociologiske fokus, ligeledes særligt interesseret i den sociale praksis.

I den kritiske diskursanalyse opfattes tekst og kontekst som gensidigt betingende for hinanden. Idet de indgår i en dialektisk relation, kan beslutningen om, hvordan den konkrete analyse skal fremstilles, være problematisk – for hvordan fremstilles det grundlæggende princip om en cirkulær proces i et speciale, der antager en lineær form? Med Faircloughs tredimensionelle model står man med valget mellem den induktive, den deduktive eller både-og tilgangen. Vælges førstnævnte bliver udgangspunktet det konkrete teksteksempel, mens den deduktive tilgang vil betyde, at de samfundsmæssige og kulturelle forhold som referenceramme bliver styrende for analysen. Endelig er både-og tilgangen præget af en vekselvirkning, hvorved genstandsfeltet og de teoretiske og metodiske elementer indledningsvist præsenteres, hvorefter teksten behandles i et samspil med den aktuelle kontekst (Hjort 1997: 17).

Idet der ikke er krav om en bestemt fremgangsmåde i Faircloughs tredimensionelle model, er det således op til den enkelte at bestemme, hvordan rækkefølgen og samspillet mellem de tre elementer skal fremstilles. I præsentationen af den kritiske diskursanalyse er tilgangen blevet præsenteret i rækkefølgen; tekst, diskursiv praksis og social praksis, hvilket også er den fremgangsmåde, som er gældende for analysen. Specialets problemformulering er delt i to, hvor første del retter sig mod selve teksten, og anden del har til formål at inddrage et samfundsmæssigt niveau. Hermed benytter vi en både-og tilgang, hvor teksten skal behandles i en bredere samfundsmæssig kontekst.

7.2.1 Opbygning af analysen

Analysen falder i to dele. I den første del belyses teksten og den diskursive praksis. Dette arbejde foretages separat for hvert af de fire forslag. I forbindelse med at teksten og den diskursive praksis bliver belyst, vil der – for hvert af de fire forslag – indledningsvist følge en præsentation af det forslag, der er fremsat samt hvilke personer, der har deltaget i diskussionen. Desuden kategoriseres fortalere og modstandere af forslaget, da den efterfølgende analyse tager udgangspunkt i denne kategorisering. Ud fra kategoriseringen bliver det et spørgsmål om på den ene side at undersøge, hvordan der trækkes på konventionelle diskurser om ungdommen og på den anden side, hvordan der skabes kreative diskursive praksisser. Ydermere er opdelingen i fortalere og modstandere medvirkende til at muliggøre en sammenligning af parternes ungdomsforståelser på tværs af debatterne. Spørgsmålet er, om de forskellige parter trækker på en ensartet forståelse af ungdommen på tværs af debatterne, eller om de enkelte debatter bliver afgørende for forståelsen af de unge.

I tekstanalysen behandles ungdomsforståelsen ved hjælp af Faircloughs 'vokabular'. Herunder undersøges det ordforråd, der anvendes om de unge, og ydermere den betydning, denne gruppe tillægges. Herudover

vil vi i tekstanalysen behandle de centrale argumenter, der ikke direkte omhandler de unge, men dog er med til at præge diskussionen.

Analysens diskursive praksis har til formål at undersøge tekstens produktion. Hermed rettes fokus på, hvordan andre tekster bidrager til forståelsen af de unge og forslaget generelt.

I analysens anden del behandles den sociale praksis. I denne del arbejdes der med ungdomsforståelserne på tværs af de fire folketingsdebatter. Formålet er her at undersøge forholdet mellem det diskursive niveau, hvor ungdomsforståelsen konstrueres, og den samfundsmæssige kontekst, der medvirker til denne forståelse. Heri undersøges det, hvilken form for styring de forskellige forslag kan sige at være udtryk for, hvorved vi ønsker at undersøge de samfundsmæssige tendenser, som ungdomsforståelsen står i forhold til.

Inden selve arbejdet med Faircloughs tredimensionelle model vil der indledningsvist i analysen være en præsentation af den genre, der arbejdes med i specialet. Idet empirien alene består af folketingsdebatter, falder alle teksterne inden for den samme genre, hvormed præsentationen af genren er gældende for alle teksterne.

8. og 9. Analysen

8. Analyse del 1

8.1 Genre

Indledningsvist for den kritiske diskursanalyse er det, ifølge Fairclough, vigtigt at klarlægge teksternes 'genre'. Med genre forstås en bestemt form for sprogbrug, der er en del af en social praksis – eksempelvis kan man tale om reklamegenren eller interviewgenren (Fairclough 2008: 122-123). En bestemt genre fordrer en tilsvarende strukturering af teksten og ved at være opmærksom på en teksts genre, og hermed organiserer, er det muligt at 'forudse' en del af tekstens spilleregler.

Genren for teksterne er en folketingsdebat, og med denne genre følger en række organisatoriske elementer for teksterne. En bestemt genre har en bestemt interaktionskontrol, og reglerne i interaktionskontrollen for en bestemt genre indeholder i sig selv specifikke forestillinger om sociale relationer og magtfordelingen mellem de deltagende (Fairclough 1993: 126). Det karakteristiske ved folketingsdebatter er, at de netop indeholder en på forhånd given magtrelation, hvor flertallet har magten til at gennemføre sin politik, hvormed den fremførte diskurs får en konkret konsekvens i form af et politisk tiltag. Hermed har folketingsdebatten som genre den egenskab, at forhold på det diskursive plan manifesterer sig i en realpolitisk virkelighed.

For folketingsdebatten er der en række på forhånd givne regler for, hvordan interaktionen mellem politikerne skal forløbe, jf. Folketingets forretningsorden, hvilket kan siges at relatere sig til genren. Spillereglerne for debatten ligger fast – og bliver løbende reproduceret af deltagerne i debatten – hvilket har indvirkning på, hvilket sprogbrug debatten indeholder, samt hvordan debatten forløber. Et vilkår for folketingsdebatten, som genre, er ligeledes, at der er tale om en form for kommunikation, hvor der er behov for klare og tydelige budskaber. Genren indbefatter hermed en bestemt stærk tilknytning til det sagte, idet det for deltagerne handler om at skabe opbakning for sin politik.

Genren er medvirkende til at strukturere en tekst, og i forhold til folketingsdebatten betyder dette eksempelvis, at "*Formanden leder forhandlingerne i Tinget og sørger for opretholdelse af god orden og en værdig forhandlingsform*" (Folketingets forretningsorden 2009a: § 4, stk.2). Ydermere er det givet på forhånd, hvor meget tid de enkelte talere har – eksempelvis at ordføreren ved beslutningsforslag og almindelige lovforslag indledningsvis har 10 minutter til at forholde sig til forslaget (Folketingets forretningsorden 2009b).

For folketingsdebatten som genre gør det sig således gældende, at kommunikationen sker efter et på forhånd bestemt regelsæt. Desuden er denne genre karakteriseret ved, at den dominerende part – flertallet – har mulighed for at overføre elementer fra den diskursive praksis til konkret virkelighed i form af blandt andet lovændringer.

I det følgende vil vi behandle de fire debatter. Indledningsvist vil vi belyse de to debatter, hvor der er rejst forslag om at hæve de nuværende aldersgrænser. Det interessante er i disse tilfælde, hvorvidt ungdommen italesættes som mindre modne, hvorfor de skal fratages nogle rettigheder.

8.2 Forbud mod køb af alkohol

8.2.1 Præsentation

Lovforslaget; *L197 Forslag til lov om ændring af lov om forbud mod salg af tobak til personer under 18 år og salg af alkohol til personer under 16 år*, blev fremsat den 26. marts 2010 af Indenrigs- og sundhedsminister, Bertel Haarder, og blev vedtaget med et bredt flertal den 3. juni 2010. Det var således kun partierne Liberal Alliance og Enhedslisten, der stemte imod forslaget, der træder i kraft den 1. januar 2011.

Selve debatten omkring en aldersgrænse for køb af alkohol i detailhandlen er, som beskrevet indledningsvist, af nyere dato, idet man i Danmark først indførte denne grænse ved lov i 1998. Dengang var baggrunden en international undersøgelse, der viste, at danske unge drak oftere og mere alkohol end unge i andre europæiske lande – de var således 'europamestre' i druk (Børnerådet 2003: 3).

Med Forebyggelseskommissionens anbefalinger om at hæve aldersgrænsen for salg af alkohol kom aldersgrænsen endnu en gang til debat. At aldersgrænsen for salg af alkohol hæves til 18 år harmonerer med, at aldersgrænsen for salg af tobak ligeledes er fastsat til 18 år og ydermere ses en sammenhæng med myndighedsalderen. Ligeledes betyder denne ændring, at salget af alkohol i detailhandlen følger den aldersgrænse, der er gældende i beværterloven.

Analysen tager udgangspunkt i forslagets 1. behandling, hvor de deltagende politikere var: Indenrigs- og sundhedsministeren Bertel Haarder (V), Sophie Løhde (V), Flemming Møller Mortensen (S), Sophie Hæstorp Andersen (S), Liselott Blixt (DF), Karl H. Bornhøft (SF), Jonas Dahl (SF), Vivi Kier (KF), Lone Dybkjær (RV), Per Clausen (EL) og Simon Emil Ammitzbøll (LA).

8.2.2 Vokabular

I folketingsdebatten vedrørende aldersgrænsen for køb af alkohol ligger hovedfokusset på, hvem der er/bør være ansvarlige for de unges alkoholforbrug. Debatten bidrager kun med sparsomme beskrivelser af de unge, idet hovedfokus ligger på forældrene kontra statens ansvar for de unges drikkevaner. Billedet af de unge fremkommer således primært indirekte igennem debatten, hvorved de konkrete ord til at betegne de unge ikke er fremtrædende. Desuden er der et bredt flertal for forslaget, hvilket kan være medvirkende til, at der ikke finder en definitionskamp sted. I forhold til 'vokabular delen' i analysen af ungdomsbegrebet

vil fokus derfor ikke være på de konkrete ord, der bruges om de unge (ordforråd), men i stedet vil der blive lagt vægt på de karakteristika, der beskrives som kendetegnende for de unge.

Spørgsmålet om, hvem der skal tage ansvar for de unges alkoholvaner, bidrager også til en beskrivelse af de unge. Ved at behandle tekstens brug af emnet 'ansvar' får vi indirekte et indblik i, hvilken forståelse, der tillægges den unge.

Beskrivelsen af de unge

Hovedparten af deltagerne i debatten argumenterer for, at de unge befinder sig i en livsfase, hvor de skal prøve grænser af og dermed ikke kan sættes til ansvar for deres alkoholforbrug. Sophie Løhde (V) udtaler i sin ordførertale: *"18 år – prøv lige at tænke over, om man ikke selv havde prøvet at drikke alkohol inden da. Tænk en gang over, om man som ung ikke prøvede at begå fejl, herunder også lærte af sine fejl, eller hvordan var det nu lige, man som ung lærte at finde balancen? Var det, fordi samfundet opstillede forbud og regler? Eller var det, fordi man som ung havde en trang til at afprøve grænser, nogle gange med fare for at falde, men i sidste ende lærte hen ad vejen og oftest på baggrund af utallige diskussioner med sine forældre om, hvad man måtte, og hvad man ikke måtte? Lyttede man altid til sine forældre? Nej, personligt vil jeg gerne indrømme, at det ikke altid var tilfældet, men i sidste ende var det vel også en sag mellem mine forældre og mig"* (1.behandling: pkt.2). Den sociale identitet, der skabes omkring den unge, er her, at den unge har et naturligt behov for at prøve grænser af og lære af sine fejl. Den unge karakteriseres ydermere som ustyrlig – lytter ikke altid til forældrene – og uansvarlig. Ligeledes fremgår det, at forældrene skal tage ansvar for de unges alkoholvaner, og forældrene fremstår således som de unges primære norm-dannere.

I kraft af beskrivelsen af de unges karakter fremstår forslaget som modsætningsfyldt, da man med forslaget forsøger at regulere noget, der italesættes som 'ustyrligt'. Sophie Løhde: *"... det er naivt at tro, at unge ikke prøver at drikke alkohol, inden de er 18 år, uanset hvilke grænser vi politikere så i øvrigt finder på at opstille"* (1.behandling: pkt.2). På den ene side er der således et ønske om at nedsætte de unges alkoholforbrug, men på den anden side regnes det for common sense, at de unge i kraft af deres særlige karakter ikke kan eller vil håndtere dette ansvar.

Det er dog ikke kun de unges manglende ansvarlighed, der sættes til grund for, at der bør gribes ind: *"Når vi skal gøre det i forhold til de unge, er det jo også, fordi der er et enormt gruppepres. Det er jo ikke, fordi vi ikke har tiltro til de unge – det er der nogen der har påstået – men det er ganske enkelt, fordi unge er udsat*

for et voldsomt gruppepres, og derfor kan det være nødvendigt, at man fra samfundets side prøver, så godt man nu kan, at sætte nogle rammer, som selvfølgelig i en situation som den her får en vis karakter af signal, fordi den unge jo altid kan aftale med forældrene, at de sørger for, at den unge får det at drikke, som de to parter nu kan blive enige om” (Lone Dybkjær, 1.behandling: pkt.148).

De ovenstående citater indrammer i sig selv meget fint det dilemma, som er gennemgående for samtlige debatter vedrørende aldersgrænser for de unge, nemlig at de unge befinder sig i en fase mellem voksenlivet og barndommen, hvor de på den ene side anses for at være ustyrlige, men samtidig også betragtes som en gruppe, som forventes at ændre adfærd, når blot der bliver opsat visse grænser for deres udvikling.

I den helt anden ende af skalaen ligger også den optimistiske forståelse af de unge, at de godt kan håndtere ansvaret for deres alkoholvaner: *”Der er god dansk tradition for, at unge mennesker får mere og mere ansvar for deres liv og derfor bliver selvstændige borgere, der har været med til at gøre det her land til et af verdens rigeste lande”* (Simon Emil Ammitzbøll, 1.behandling: pkt.126). De unges udvikling mod at blive mere selvstændige og ansvarlige borgere er også at spore i det ovenstående citat fra Sophie Løhde, men hvor hun og Venstre støtter op om et forbud, er dette ikke tilfældet for Liberal Alliance. Det er således her, vi finder den mest rendyrkede liberalisme, idet partiet afviser, at staten skal regulere borgernes liv.

De sparsomme beskrivelser af de unge, som debatten indeholder, bærer præg af en ungdomsforståelse, hvor de unges adfærd forklares med det udviklingsstadium, som de befinder sig på. De unge beskrives som værende på vej mod voksenlivet, hvilket indebærer, at de skal have lov til at prøve forskellige grænser af. Det fremstår ikke som overraskende, at de unge ikke kan påtage sig ansvaret for deres alkoholforbrug, men snarere forventes de at prøve grænser af – i dette tilfælde gennem brugen af alkohol. Der er ikke noget i fortalernes argumentation, der indikerer, at de unge har ændret karakter og blevet mindre modne, men i stedet fremstår det som om, at den uønskede adfærd, de udviser, er et typiske karaktertræk for ungdommen.

"Ægget eller hønen?³"

En del af det, der kan præge politikernes holdninger til de unges alkoholforbrug, er den danske alkoholkultur. På spørgsmålet om, hvorvidt det er de unges alkoholvaner, der skaber den danske alkoholkultur eller alkoholkulturen, der bestemmer de unges alkoholvaner, svarer Flemming Møller Mortensen (S): *"Hvad angår hele skismaet om ægget eller hønen – hvad kommer først, vil jeg sige, at vi ikke tror, at det er skadeligt, at unge kan få lov til at få deres eget stille og rolige og opbyggelige forhold til alkohol. Men stærk spiritus er et stort problem, og rigtig mange menneskers krop og organisme kan ikke klare de store mængder af stærk spiritus, og derfor ser vi de meget skadelige effekter af det. Så svaret til hr. Per Clausen skal være: Nej, naturligvis er der en prægning fra voksenliv til børne- og ungdomsliv, men der er også helt klart videnskabelige beviser på, at jo tidligere man starter med at drikke, jo mere fører man med ind i voksenlivet i forhold til alkoholmisbrug"* (1.behandling: pkt.64). Holdningen, at de unge ikke nødvendigvis tager skade af at gøre sig nogle erfaringer med alkohol, kan tolkes som et udtryk for, at alkohol anses som en del af den danske kultur, som den unge naturligt tager del i. Danmark har historisk haft en meget liberal alkoholpolitik, hvor hensynet til markedet har vægtet højest. Den forståelse af de unges alkoholvaner, som Flemming Møller Mortensen giver udtryk for, kommer således ikke kun fra en forståelse af den unge, men skal ses i sammenhæng med den danske alkoholkultur. Det centrale i dette citat er ikke, at den unge har et naturligt behov for at prøve grænser af, da det anses for naturligt og uskadeligt, at de unge i nogen grad stifter bekendtskab med alkohol. Formålet med forslaget er således ikke at hindre de unge i at gøre sig erfaringer med alkohol, men det retter sig mod de unges brug af *store mængder af stærk spiritus*. Der foretages således en distinktion mellem alkohol og stærk spiritus, hvor der tages afstand fra de unges brug af sidstnævnte.

Karakteristikken af den unge og dennes alkoholforbrug kan dermed både forstås som en del af de unges udvikling og som noget, der har rødder i den liberale danske alkoholkultur, hvormed fastsættelsen af en aldersgrænse for hvornår unge må købe alkohol, må tage højde for begge aspekter.

At de unges alkoholvaner bør være genstand for politisk interesse fremgår af Flemming Møller Mortensens ordførertale, hvori han udtaler: *"Alkoholforbruget hos unge er forbundet med et højt alkoholforbrug også i voksenlivet. Der er altså en sammenhæng mellem ungdomsliv og voksenliv"* (1.behandling: pkt. 60). Dette citat viser, at de unges alkoholvaner ikke blot forstås som noget, der hører til den unges specielle livsfase, hvormed dette forbrug stopper, når ungdomsfasen ophører, men at det kan føres videre til voksenlivet. Der er således tale om en adfærd, der med stor sandsynlighed overføres til voksenlivet, hvilket er

³ (Flemming Møller Mortensen, 1.behandling: pkt.64).

uhensigtsmæssigt for den enkelte og for samfundet generelt. I kraft af denne overførsel af adfærd fra ungdom til voksenlivet mister det høje alkoholforbrug i ungdomsårene sin uskyld, idet denne adfærd kan få alvorlige konsekvenser senere hen. Med dette argument bliver det således vigtigt at sætte ind i en tidligere alder.

"At gøre det lettere at træffe sunde valg"⁴

Med fastsættelsen af at de unge ikke forventes at have et ansvarligt forhold til alkohol, samt at alkoholforbruget er sammenhængende med den danske alkoholkultur, forstås aldersgrænsen som et værktøj, der vil gøre det lettere for forældrene at komme i dialog med deres børn omkring alkohol. Flemming Møller Mortensen udtaler: *"Vi skal understøtte forældrenes ansvar; vi skal ikke fratage dem ansvaret"* (1.behandling: pkt.60). Forslaget om at hæve alderen for køb af alkohol ses hermed som en støtte til det ansvarsområde, som allerede er forældrenes, idet det handler om at *understøtte* og ikke *fratage* forældrenes ansvar. Hermed italesættes aldersgrænsen, som et positivt redskab, som forældrene kan bruge i opdragelsen. Ligeledes bliver styringen, der ligger i forslaget, usynliggjort og afdramatiseret, og statens indgriben i opdragelsen får en mere indirekte karakter. Forslaget vidner om, at forældrene ikke har kunnet håndtere de unges alkoholforbrug, hvormed der er behov for den nye aldersgrænse.

At der ikke nødvendigvis sættes lighedstegn mellem det, at de voksne *har* ansvaret, og at de *er* ansvarlige, fremgår tydeligt af Vivi Kiers (KF) udtalelse: *"Jeg blev for nylig præsenteret for en undersøgelse, som viste, at en stor del af de unge mennesker, der drikker alkohol, gør det på grund af et forventningspres fra forældrene. Det finder jeg er ret tankevækkende, og det gør, at vi må have gang i en debat for at skabe en holdningsændring blandt os voksne. De unge mennesker ser jo os voksne drikke både øl og vin her og der. De unge mennesker ser os voksne dagen derpå og hører os snakke om ondt i håret, og at vi godt nok fik meget at drikke i går. Så hvis vi vil ændre på de unges alt for store alkoholforbrug, er vi nødt til at få forældregenerationen i tale"* (1.behandling: pkt.138).

Som det fremgår af det foregående, er det specielle ved aldersgrænsen tiltænkt unge, at den egentlig er ligeså meget henvendt til de voksne. I citatet lægges der vægt på, at det i udgangspunktet er forældrene, der har ansvaret, og at en adfærdsændring hos de unge afhænger af en holdningsændring hos forældrene. I forlængelse af dette kan citatet ses som en indikation på, at den danske alkoholkultur spiller en vigtig rolle i forslaget.

⁴ (Flemming Møller Mortensen, 1.behandling: pkt. 165).

Den gennemgående mangel på beskrivelse af de unge i forhold til fastsættelsen af en aldersgrænse for køb af alkohol er i sig selv interessant i forhold til aldersgrænsekonstruktionen. At konstruktionen af aldersgrænsen ikke tager udgangspunkt i en *ændret* forståelse af den unge indikerer, at det problem, politikerne ønsker at løse, ikke nødvendigvis er sammenhængende med en bestemt alder, men at der er tale om et bredere problem, som kan forebygges gennem de unge. Det manglende fokus på de unge og det gennemgående fokus på forældreansvar udtrykker også den grundforståelse, at de unge ikke vil/kan tage ansvar for deres alkoholforbrug og samtidig, at der er tale om et generelt socialt problem, hvor det lovgivningsmæssigt kun er muligt at opsætte grænser for de unge. Ligeledes kan dette tyde på, at synet på de unges alkoholforbrug har ændret sig.

Hvorfor 18 år?

Det specielle ved forslaget om at hæve aldersgrænsen for køb af alkohol til 18 år er, at der faktisk er tale om to aldersgrænser. I udgangspunktet er der tale om, at aldersgrænsen for køb af 'stærk' alkohol skal hæves fra 16 til 18 år samtidig med, at de 16-17-årige stadig skal have lov til at købe øl eller vin.

"Hvornår er man gammel nok til at kunne købe en øl?" (1.behandling: pkt.2). Med dette spørgsmål indleder Sophie Løhde debatten om at hæve aldersgrænsen for salg af stærk alkohol til 18 år og lader i udgangspunktet Forebyggelseskommissionen give svar på spørgsmålet: *"Det spørgsmål havde Forebyggelseskommissionen et klart svar på, da de for cirka et år siden foreslog at forbyde unge under 18 år at kunne købe alkohol. Bevæggrunden for Forebyggelseskommissionens anbefalinger var ikke til at tage fejl af: Danske unge sidder på en kedelig europarekord i drikkeri, hvor de både drikker mere, tidligere og hyppigere end eksempelvis vores nordiske ungdomsnaboer i Norge og Sverige"* (1.behandling: pkt.2). Det er således ikke den konkrete alder, der i udgangspunktet styrer argumentationen, men i stedet den *kedelige europarekord*, der er i fokus.

Forslaget om at hæve aldersgrænsen for køb af stærk alkohol tager ikke udgangspunkt i en bestemt forståelse af den unge, men i stedet er det alkoholvolumen, der er i fokus: *"Med det her forslag lægger vi op til at begrænse unge under 18 års mulighed for at købe stærk alkohol. Det finder jeg er en fornuftig tanke, men det er dog vigtigt, at vi sætter en grænse, der også kan lade sig gøre ude i virkeligheden. Helt personligt synes jeg, at en grænse på 22 pct. vil være let at efterleve for detailhandelen. Grænsen ligger også på det niveau i en del andre lande, og vi får signaleret, at hård alkohol er uacceptabelt for unge under 18 år"* (Vivi Kier, 1.behandling: pkt.138). Forslaget beskrives som fornuftigt, men der kommenteres ikke videre på den valgte alder, blot at det skal være muligt at udføre i praksis. På samme måde som med ansvarstemaet, bliver fokus generelt rettet væk fra den unge, og i dette tilfælde hen på en gangbar

løsningsmodel. I det foregående citat bliver det også klart, at der er tale om at sende et signal om, *at hård alkohol er uacceptabelt for unge under 18 år*. Interessen ligger dermed ikke i at diskutere den unge og grunden til deres alkoholforbrug, men i stedet udtrykker debatten en common sense forståelse af, at unge under 18 år er uansvarlige, og at der derfor skal tages hånd om dem.

Hvorfor aldersgrænsen for køb af stærk alkohol sættes ved 18 år bliver ikke behandlet eksplicit i debatten. Myndighedsalderen nævnes dog, samt det faktum, at L197 ligeledes indeholder en aldersgrænse på 18 år for salg af tobak.

Ser vi på den ydre regulering, som lovforslaget kan ses som udtryk for, er denne interessant, når ungdomsforståelsen tages i betragtning. De unge beskrives som grænsesøgende og uansvarlige, hvormed det fremstår som umuligt for denne gruppe at leve op til den ydre regulering, de er genstand for. Der er således en konflikt mellem forståelsen af de unge og deres manglende selvregulering og den ydre styring, som de bliver pålagt. Denne konflikt kan indikere, at det med forslaget i lige så høj grad er et generelt samfundsproblem, man ønsker at håndtere, og ligeledes at forslaget i højere grad er rettet mod forældrene end de unge.

8.2.3 Diskursiv praksis

Den diskursive praksis har til formål at tydeliggøre processen i tekstproduktionen, hvormed det bliver muligt at vise, hvordan der trækkes på andre tekster og diskurser i en given tekst.

Der er bred enighed om forslaget, men alligevel kan der differentieres mellem to fløje, der argumenterer for forslaget på to forskellige måder. Der er en gruppe af 'moderate fortalere' (V, KF, DF), der ønsker en ny aldersgrænse, men som ser denne aldersgrænse som et signal eller værktøj, der skal støtte forældrene i deres opdragelse. Det er således ifølge denne fløj i familien, at de unges alkoholadfærd skal ændres, hvormed det i høj grad er konservative værdier, der bliver italesat.

Ud over denne gruppe er der også en gruppe af 'direkte fortalere' (S, SF, RV), som i højere grad betoner statens ansvar for de unges alkoholadfærd. Subjektpositionerne kan dermed overvejende tolkes som 'moderate fortalere' og 'direkte fortalere'.

'Moderate fortalere'

De moderate fortalere (V, KF, DF) har generelt fokus på forældrenes ansvar for de unges alkoholvaner. De betragter således aldersgrænsen og den medfølgende debat som en mulighed for at få forældrene i tale samtidig med, at en aldersgrænse gør det lettere for forældrene at sætte grænser for de unges alkoholforbrug. Vivi Kier henviser blandt andet til en undersøgelse, der viser, *"...at en stor del af de unge mennesker, der drikker alkohol, gør det på grund af et forventningspres fra forældrene"* (1.behandling: pkt.138). Med denne form for manifest intertekstualitet, hvor Vivi Kier direkte anvender en undersøgelse, opbygges en opfattelse af, at det er forældrene, der har ansvaret for de unges alkoholforbrug. Samtidig er denne henvisning med til at nedtone den reelle effekt af en aldersgrænse for køb af alkohol, da forældrene kan købe alkoholen til de unge. Denne tilgang udtrykker således en konservativ og kommunitær tankegang, hvor den moralske udvikling sker i konkrete fællesskaber såsom hjemmet, skolen og lignende.

Politikerne benytter sig af intertekstuelle henvisninger til at understøtte deres politiske argumenter. I følgende citat af Liselott Blixt (DF) ses en tydelig 'legitimeringslogik' i meningsopbygningen, idet Liselott Blixt opstiller en *grundig* præsentation af en evaluering foretaget af Center for Alkoholforskning for herved at tydeliggøre sin skepsis over for forslaget reelle effekt: *"Hvad er så grunden til, at jeg undrer mig så meget over forslaget her? Jeg har selvfølgelig grundigt undersøgt tidligere undersøgelser m.m. Jeg fandt evalueringen af forbuddet mod salg af alkohol til personer under 16 år, som blev lavet af Center for Alkoholforskning ved Statens Institut for Folkesundhed i 2006 som en del af projektet »Unge danskeres alkoholforbrug« (...) Overordnet set viste evalueringen, at 15-åriges køb af alkohol var blevet nedbragt efter den nye aldersgrænses ikrafttræden, mens selve forbruget af alkohol blandt de 13-16-årige stort set var uændret. (...) Det fremgår, at det er mest normalt at få alkohol af sine venner og sine forældre, og det kunne tyde på, at forældrene ved at give alkohol til deres børn i et vist omfang har kompenseret for den aldersgrænsebestemte begrænsning af de unges mulighed for selv at købe alkohol"* (1.behandling: pkt.102). Begrænsningen, som forslaget indeholder, er netop i forhold til køb og ikke forbrug, hvilket støtter Dansk Folkepartis argument om, at aldersgrænsen ikke løser problemet i sig selv. Ydermere gør Liselott Blixt opmærksom på forældrenes ansvar, idet hun ud fra nærværende evaluering konkluderer, at det er forældrene, der udligner effekten af aldersgrænsen ved at give de unge alkohol. Citatet viser dermed en generel mistillid til forslaget effekt og støtter dermed de moderate fortaleres argumentation om, at forældrene har det endelige ansvar.

Ud over denne henvisning til Center for Alkoholforskning legitimerer Liselott Blixt endvidere sit forbehold over for forslaget ved yderligere at henvise til Sundhedsstyrelsens MULD-undersøgelse, som hun argumenterer for indeholder lignende konklusioner: *"Disse evalueringsresultater bliver bekræftet af*

Sundhedsstyrelsens MULD-undersøgelse, som er blevet foretaget blandt elever i 5.-10. klasse hvert år siden 1997. Da respondenterne i MULD er udvalgt på en anden måde end respondenterne i nærværende evaluering, er de to undersøgelser ikke direkte sammenlignelige, men ikke desto mindre kan MULD-data iagttage samme tendenser som evalueringen” (1.behandling: pkt.102).

Gennemgående for den argumentation, som de moderate fortalere fremsætter, er, at aldersgrænsen ikke skal forstås som et forbud, men som en hjælp til selv at træffe det rigtige valg. Det er ligeledes tydeligt, at Liberal Alliance prikker til denne agenda: *”Det har jo været spændende at følge diskussionen mellem den røde fløj i Folketinget og fru Sophie Løhde. Men jeg er ikke helt klar over, hvor Venstre egentlig står. Altså, hvad er argumentet for, at et liberalt parti som Venstre overhovedet vil indføre en aldersgrænse?”* (Simon Emil Ammitzbøll, 1.behandling: pkt.52). På trods af en overordnet enighed omkring forslaget bliver en central del af debatten at slå fast, hvad der er den bagvedliggende grund til forslaget – det vil sige, hvordan forslaget skal tolkes. For de moderate fortalere er arbejdet i meningskonstruktionen således hovedsageligt et spørgsmål om at nedtone den statslige regulering og i stedet henvise til det ansvar som forældrene har.

’Direkte fortalere’

De direkte fortalere (S, SF, RV) har en tekstproduktion, der baserer sig på handlekraft og sundhedstanken. Forståelsen af de unge er generelt, at de er ustyrlige og underlagt gruppepres fra deres jævnaldrende, hvorfor det er vigtigt, at udvise handlekraft og opsætte grænser for dem.

Sundhedstanken italesættes blandt andet gennem manifest intertekstualitet som eksempelvis i følgende citat af Karl H. Bornhøft (SF): *”De sidste nye tal fra Sundhedsstyrelsen viser, at 25 unge i løbet af 7 år har mistet livet på grund af alkohol, og det er jo ikke mere end halvanden måned siden, at en ung mand mistede livet, da han i beruset tilstand faldt ud over en altan i Silkeborg. Tal fra Sundhedsstyrelsen viser jo desuden, at der alene i 2008 var 3.000 unge, der søgte hjælp på hospitalet på grund af alkoholforgiftning, og der er en særlig gruppe teenagere mellem 15 og 19 år, der indlægges akut til udpumpning på grund af druk. Samtidig viser europæiske undersøgelser, at danske unge drikker voldsomt meget og også alt for meget”* (1.behandling: pkt.120). De unge forstås som en gruppe, der skal beskyttes mod alkoholens følger, og som ikke kan håndtere ansvaret selv. Henvisningerne til Sundhedsstyrelsens opgørelse over de sundhedsskadelige følger af de unges alkoholforbrug bidrager med en alvor og et videnskabeligt baseret fundament til tekstproduktionen. At der ligeledes henvises til europæiske – og ikke bare nationale – undersøgelser, støtter ydermere udsagnet, idet de danske unges alkoholproblem sættes i en europæisk kontekst. Citatet indeholder, med sine mange henvisninger til diverse statistikker og undersøgelser, en manifest intertekstualitet, der tilsammen styrker de direkte fortaleres meningskonstruktion. Det centrale

for meningskonstruktionen er et fokus på de risici, som de unges alkoholforbrug udgør, og som politikerne skal handle på.

Både de moderate og direkte fortalere anvender intertekstuelle henvisninger dog med to forskellige formål. De direkte fortalere anvender intertekstuelle henvisninger til at rette fokus på alkoholens skadelige effekter. Beskrivelsen af alkohol som et giftstof viser tydeligt deres vurdering af vigtigheden og alvoren i forslaget. Det centrale for de direkte fortaleres argumentation er dermed et fokus på de risici, som de unges alkoholforbrug udgør, og som politikerne skal handle på. Heroverfor bruger de moderate fortalere intertekstuelle henvisninger til at betvivle forbuddets reelle effekt.

8.3 Forbud mod solarier

8.3.1 Præsentation

Beslutningsforslaget; *B 54 Forslag til folketingsbeslutning om forbud mod kosmetisk brug af solarier for unge under 16 år*, er fremsat af Jonas Dahl (SF), Ole Sohn (SF), Sophie Hæstorp Andersen (S) og Flemming Møller Mortensen (S). Forslaget blev fremsat den 18. november 2009 og har været til 1.behandling den 6. april 2010.

Følgende har deltaget i 1. behandlingen: Indenrigs- og sundhedsminister Bertel Haarder (V), Sophie Løhde (V), Karsten Lauritzen (V), Birgitte Josefsen (V), Flemming Møller Mortensen (S), Sophie Hæstorp Andersen (S), Liselott Blixt (DF), Jonas Dahl (SF), Vivi Kier (KF), Lone Dybkjær (RV), Per Clausen, (EL), Simon Emil Ammitzbøll (LA) og Villum Christensen (LA).

Forslaget blev efter 1. behandlingen henvist til Sundhedsudvalget, men af diskussionen fremgår det, at der ikke er flertal for forslaget. Det er således kun Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti, der argumenterer for forslaget i dens nuværende form. Det Radikale Venstre argumenterer for, at aldersgrænsen skal placeres ved de 18 år, mens de resterende partier er imod at indføre et forbud.

Omdrejningspunktet i diskussionen er spørgsmålet om, hvorvidt staten har et ansvar for de unges brug af solarier, eller om det i stedet er den unge og dennes forældre, der har ansvaret. Diskussionen om forbud mod kosmetisk brug af solarier for unge under 16 år tager således, ligesom diskussionen vedrørende alkohol, udgangspunkt i spørgsmålet om det personlige ansvar kontra statens ansvar.

Selvom diskussionen ikke har ungdommens natur som sit omdrejningspunkt er det muligt, særligt blandt fortalernes, at uddrage en forståelse af ungdommen.

8.3.2 Vokabular

Brugen af betegnelsen 'børn'

Alle deltagerne i 1. behandlingen (med undtagelse af Liberal Alliance) gør både brug af betegnelserne 'børn' og 'unge'. Ser vi på brugen af ordet 'børn' fremgår det, hvorledes 'børn' både bliver brugt som betegnelse sammen med ung – hvormed der tales om børn og unge som én gruppe – og som særlig betegnelse i forhold til denne gruppes afhængighed af deres forældre. Bertel Haarder (V): "*Forældrene spiller en rolle. De skal tage ansvar på sig i forhold til deres børns rygning, drikkevaner og livsstil i øvrigt, og det skal de også, når det gælder brug af solarium. De skal sige til deres børn, at det ikke er smart at gå i solarium, selv om børnene måske synes, at det er smart at være brun*" (1.behandling: pkt.2). Videre udtaler Sophie Løhde (V): "*Vi skal insistere på, at vi skal sikre en ordentlig oplysning, og bevidstgøre forældre om, at de har et ansvar for deres børn*" (1.behandling: pkt.40). Brugen af 'børn' som betegnelse, der italesættes som forældrenes ansvar, finder vi også hos Liselott Blixt (DF): "*Samtidig ser vi så også gerne, at det er forældrene, der begynder at tage ansvar, når de har børn, og sætter sig ind i, hvad der er farligt for børnene*" (1.behandling: pkt.96).

Citaterne viser, hvorledes modstandernes brug af betegnelsen 'børn' er medvirkende til at placere ansvaret hos forældrene. Børn er i sagens natur mere afhængige af deres forældre end de unge, hvormed forældreansvaret bliver tydeligere ved denne betegnelse. Hermed bliver valg af ord ikke en neutral aktivitet, da der er sammenhæng mellem det budskab, der sendes – betoning af forældreansvaret – og det valg af ord, som benyttes.

Hos fortalerne bruges 'børn' primært i sammenhæng med 'unge', hvormed ordet ikke knyttes særligt op til forældrenes ansvar. Desuden er der hos fortalerne også eksempler på, at 'børn' bruges om den gruppe, som man forsøger at beskytte med forslaget. Jonas Dahl (SF): "*Så det her handler om sundhed, det handler om vore børns ve og vel, det handler om, at vi sikrer en kræftindsats, som også fremadrettet kommer til at vise gode resultater, og det gør vi altså kun, hvis vi sætter fokus på forebyggelsen*" (1.behandling: pkt.140).

I citatet tales der om "*vores børns ve og vel*", hvormed der fremstilles en gruppe, hvor ansvaret ikke placeres hos den enkelte forældre, men i stedet er der tale om, at det er et fælles ansvar at beskytte børnene. Igen ser vi, hvorledes brugen af 'børn' knytter sig op til forståelsen af, hvem der har ansvaret.

Ved brug af betegnelsen 'børn' forstærkes billedet af, at 'nogen' må have ansvaret for denne gruppe, men spørgsmålet er, hvem der skal tillægges dette ansvar?

Unge som en særlig risikogruppe

I folketingsdebatten er den mest almindelige betegnelse for personer under 16 år 'unge'. Betegnelsen 'unge' synes ikke at blive anvendt bevidst i forhold til specifikke emner, og vi vil således i stedet koncentrere os om, hvilke forståelser ungdommen bliver tillagt i debatten.

I diskussionen giver fortalerne en karakteristik af ungdommen som en gruppe, der er særlig sårbar over for solens stråler. Desuden er det en gruppe, som ikke er i stand til at overskue konsekvenserne af deres valg, og som i høj grad er præget af deres kammerater, hvorfor der stilles spørgsmål ved, hvorvidt de unge reelt er i stand til at træffe et 'frit' valg.

Om de unges sårbarhed over for brugen af sol, fortæller Flemming Møller Mortensen (S): *"Og hvorfor nu lige børn og unge? Jo, for deres hud er helt ekstraordinært sårbar, fordi de er i vækst. 50 pct. af unge i Danmark i dag tager solarium. 25 pct. af alle unge i Danmark gør det mere end en gang om måneden. De forøger risikoen for at få hudkræft senere i livet meget betydeligt, og jo tidligere de starter med at tage i solarium, des farligere er det. Mange har deres debut med at tage solarium allerede som 13-årige, og andre har deres debut helt ned i 8-års-alderen"* (1.behandling: pkt.54).

Af den socialdemokratiske ordførers udtalelse fremgår det, hvorledes de unges hud er ekstra sårbar over for solens stråler, hvormed der er tale om en gruppe, der ved megen brug af sol forøger risikoen for at udvikle hudkræft senere i livet. Hermed laves der en kobling mellem de unges biologiske modning og de konsekvenser, der er ved at udsætte sig for sol i denne periode. Set i lyset af de unges særlige biologiske karakter bliver brugen af solarium således betegnet som en særlig farlig aktivitet. Der er således tale om en ungdomskategorisering på baggrund af nogle 'aldersbestemte' træk.

Det fremgår endvidere, at de unges livsstil får betydning senere i livet. Det er netop denne sammenhæng mellem livsstil i ungdommen og voksenlivet, der gør ungdommen til en interessant gruppe, idet den livsstil, som de unge udviser, hermed ikke blot afgrænser sig til en bestemt periode, men i stedet kan få betydning for det fremtidige voksenliv. Dette perspektiv på sammenhængen mellem ungdoms- og voksenliv gjorde sig ligeledes gældende i alkoholdebatten. Til forskel fra alkoholdebatten bliver risikoen ved brug af solarier sammenkoblet med de unges biologiske modning, hvorved de forstås som en særlig sårbar gruppe.

De unge forstås således i diskussionen om brug af solarier som en risikogruppe, da de ved at udsætte sig for megen sol, risikerer – både på kort og lang sigt – at udvikle hudkræft.

Netop på grund af de unges sårbarhed over for solens stråler er det særlig vigtigt, at de forstår konsekvenserne af deres valg, men det er ifølge fortalerne ikke tilfældet. Sophie Hæstorp Andersen (S): "...

når det kommer til unge og også børn, er det jo ikke altid, de selv kan se, at der er nogle langsigtede konsekvenser ved det, de foretager sig (...) Jeg synes, det handler om vores unge mennesker, og jeg synes, det handler om, hvad det er for en fremtid, vi er med til at give nogle mennesker, som måske endnu ikke selv ser, at det er problematisk at tage overdreven sol" (1.behandling: pkt.16). Videre udtaler Flemming Møller Mortensen i sin ordførertale: "De fleste unge ved ikke, hvor farligt det er, når det gælder deres eget forbrug af solarier. De ser ikke de langsigtede konsekvenser heraf, de vægter i stedet for gruppepresset, den sociale aktivitet, fællesskabet og idealet om et solbrunt look, og nu her i forårstiden, som også er konfirmationstid, er der rigtig mange, der synes, at de får en smuk kontrast til den hvide kjole eller den hvide skjorte med netop den solbrune hud. Derfor skal de altså have en hjælpende hånd" (1.behandling: pkt.54).

De unge beskrives således som en gruppe, der er i en fase, hvor de ikke er i stand til at overskue konsekvenserne af deres valg, og det er derfor ifølge forslagsstillerne nødvendigt at fratage dem retten til at gå i solarium. Samtidig ses en forståelse af solarieforbruget som en del af en ungdomskultur, *en social aktivitet*, som den unge kan føle sig presset til at deltage i.

Af Flemming Møller Mortensens udtalelse fremgår det, at de unge er meget påvirket af deres kammerater og det større fællesskab – herunder idealet om det perfekte udseende. Dette billede går igen i Lone Dybkjærs (RV) ordførertale: "*Når man så siger, at det er et personligt ansvar i forhold til børnene og alt muligt andet: Jeg siger ikke, at så er det, som om man ikke har haft børn selv. Men så er det, som om man ikke anerkender det gruppepres, som børn kan være under i f.eks. en skolesammenhæng. Det er jo klart, at det er det, det handler om. Hvis alle er andre brune, er det da surt at være bleg*" (1.behandling: pkt.134).

Kammeraterne og det generelle modebillede har hermed, ifølge fortalerne, en stor betydning for de unge, hvormed der stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt de unge overhovedet har mulighed for at fravælge solarieret, da der fra omgivelserne er en forventning om, hvordan man skal opføre sig, og hvilket udseende man bør have. Med beskrivelsen af de unges relation til deres nære og mere fjerne omgangskreds stilles der således spørgsmålstejn ved, hvorvidt de unge reelt har et 'frit' valg, når det kommer til brugen af solarier. Det ligger således underforstået i argumentationen, at de unge ikke selv kan fravælge den brune farve, da dette kan få sociale konsekvenser. I denne optik gør man således de unge en tjeneste ved at forbyde brugen af solarier og herved afhjælpe det gruppepres, de er udsat for.

Selvom fortalerne argumenterer for et forbud på baggrund af ungdommens natur, er der ikke tale om at ungdommen bliver italesat på en ny måde. Der er således ikke tale om en ny forståelse af ungdommen, og vores tese om, at ungdommens ændrede karakter havde betydning for det fremsatte forslag, kan således ikke bekræftes. I stedet bærer debatten præg af, at der er fremkommet en ny risiko, der skal inddæmmes

og håndteres, hvilket tydeligt fremgår af de mange argumenter vedrørende de sundhedsskadelige følger af solariebrug.

Hvor fortalernes taler meget om ungdommens karakter, er dette ikke tilfældet hos modstanderne. Modstandernes ungdomsforståelse bliver således ikke brugt i deres argumentation, og de taler generelt meget lidt om denne gruppe.

Hvorfor 16 år?

En central diskussion i folketingsdebatten er aldersgrænsen på 16 år. Modstanderne stiller i diskussionen spørgsmålstejn ved, hvorfor aldersgrænsen er foreslået sat ved de 16 år, da sundhedsorganisationerne; Sundhedsstyrelsen, WHO og Kræftens Bekæmpelse anbefaler at lave forbuddet ved henholdsvis 18 og 35 år (1.behandling: pkt.114, 140). Dermed tager aldersgrænsen ikke udgangspunkt i en konkret anbefaling.

Fortalernes fremsætter i diskussionen to forskellige argumenter for at sætte grænsen ved de 16 år. For det første argumenteres der for, at grænsen på de 16 år passer til det lovgivningskompleks, der findes på området. Flemming Møller Mortensen: *"Hvad vurderer vi fra socialdemokratisk side er politisk gangbart? Vi vurderer, at 16 år er politisk gangbart. Venstres ordfører var tidligere inde på, at der har været et forslag oppe om, at man måske skulle afprøve noget omkring en valgrets alder på 16 år. Det giver lige nøjagtig mening i den her sammenhæng, når vi fra socialdemokratisk side siger, at man for visse alkoholtyper – de stærke – skal være 18 år, men at andre kan man drikke, fra man er 16 år. Det her er balanceret ud fra, at vi synes, at det passer ind i forhold til det lovgivningskompleks, vi har i Danmark, mellem aldersgrænserne 16 og 18 år"* (1.behandling: pkt.62).

Der er hermed ifølge den socialdemokratiske ordfører allerede en lovgivning i Danmark, der omhandler 16-års alderen, og som forbuddet naturligt placerer sig inden for. Hermed bygger fortalernes sin argumentation på den eksisterende lovgivning – og forslaget om en sænkning af valgrets alderen – hvormed aldersgrænsen finder sin berettigelse i forhold til de andre eksisterende eller foreslåede aldersgrænser. For det andet tager fortalernes udgangspunkt i de unges adfærd, og de argumenterer for, at de unge ændrer adfærd, når de fylder 16 år. Flemming Møller Mortensen: *"Vi handler ikke rettidigt i forhold til den 10-årige, som plager sine forældre om at få lov til at gå i solarium, fordi alle vennerne også gør det, hvis vi ikke sætter nogle rammer op og skaber nogle betingelser, som gør, at forældrene også har nogle helt andre vægtige argumenter og kan sige: I Danmark er det forbudt. Når du bliver over 16 år, kan du måske selv se de langsigtede konsekvenser af din solariedyrkning, men som 10-årig kan du ikke, og derfor er det forbudt"* (1.

behandling: pkt.8). Senere udtaler han: "*Det, vi har sagt fra socialdemokratisk side, er: 16 år er lige nøjagtig den alder, hvor vi mener at unge kan begynde at se og fornemme og tage ansvar for de langsigtede konsekvenser*" (1. behandling: pkt.116).

Der bliver ikke argumenteret yderligere for, hvorfor det netop er som 16-årig, at den unge begynder at ændre karakter og hermed bliver i stand til at fornemme de langsigtede konsekvenser ved deres handlinger. Argumentet fremstilles som indiskutabelt og som en common sense forståelse, der derfor ikke behøver yderligere uddybning.

Hvad er der på spil ud over de unge?

I det foregående afsnit er ungdomskonstruktionen blevet beskrevet, og vi vil nu vende os mod de andre argumenter i 1. behandlingen. Indledningsvist gøres der rede for fortalernes argumentation, hvorefter modstandernes argumenter vil blive præsenteret.

Fortalerne

"Der er grænser for, hvor meget man kan vide uden at gøre noget"⁵

Hovedargumentet for at indføre et forbud mod brugen af solarier for unge under 16 år er, at andelen af personer med hudkræft er stærkt stigende i Danmark. Den socialdemokratiske ordfører retter også indledningsvist i sin ordførertale fokus på netop dette aspekt: "*Vi har i dag med et forslag at gøre, hvor vi gerne vil gøre det forbudt for unge under 16 år at gå i solarium. Det kommer fra S og SF. Men lad os nu lige få alvoren på plads. Hudkræft er den mest udbredte kræftform i Danmark, den er hastigt stigende og har været det igennem 20 år. Hundredetusinde danskere lever i dag med en hudsygdom, som er kræft, der er 8.000 nye tilfælde om året af hudkræft eller modernærkekræft, og næsten hver dag dør der en dansker af hudkræft. Det er den hyppigste kræftform blandt yngre kvinder og den næsthyppest kræftform blandt yngre mænd. Vores hud kan simpelt hen ikke tåle den store UV-stråling, man får fra solen, enten den naturlige sol eller i særdeleshed den kunstige sol*" (Flemming Møller Mortensen, 1.behandling: pkt.54).

Af ordførertalen fremgår det, hvorledes der er tale om et problem, som har været stigende inden for de sidste 20 år. Ligeledes fremgår det, at hudkræft rammer mange danskere, hvormed der er tale om et alvorligt problem. Det bliver endvidere beskrevet, hvorledes udviklingen i hudkræft skyldes, at danskerne

⁵ (Lone Dybkjær, 1. behandling: pkt.134).

ikke kan tåle den store mængde af Uv-stråling, som de får fra solen – hermed er det et problem, som det er muligt at håndtere.

Argumentationen tager således udgangspunkt i den viden, som eksisterer på området, og som ifølge den socialdemokratiske ordfører nødvendigvis må betyde politisk handling. At viden nødvendigvis fordrer handling, fremgår ligeledes af Lone Dybkjærs ordførertale. I sin tale henviser hun til Knud Enggaard, der er tidligere minister og folketingsmedlem for Venstre; "*... For som Knud Enggaard sagde: Som liberalist er det jo ikke min kop te (...) at gå ind for et påbud om, at man skal have sikkerhedsseler. Men så kom han med følgen: Men der er grænser for, hvor meget man kan vide uden at gøre noget. Og det er lige præcis det, vi står over for her. Jeg vil gerne sige, at min egen partiformand, Hilmar Baunsgaard, mente, det var helt åndssvagt med sådan et påbud, og stemte imod. Jeg tror ikke, der er nogen mennesker, der i dag vil mene, at man ikke skal bruge sikkerhedsseler (...) Sådan udvikler tingene sig*" (1.behandling: pkt.134).

I sin ordførertale henviser Lone Dybkjær til diskussionen om sikkerhedsseler. Dette påbud blev foreslået af en venstremand, der i udgangspunktet var imod forbud, men som på grund af den viden, der forelå om konsekvenserne ved ikke at køre med sikkerhedssele, foreslog et påbud. Lone Dybkjær argumenterer således for, at selvom man af ideologiske grunde ikke er fortalere for påbud, kan det – på grund af den viden, der foreligger – vise sig at være nødvendigt. Ligeledes viser dette eksempel, hvordan holdningen til og oplevelsen af et påbud kan ændrer sig, når der skabes debat omkring et givent emne. Hermed kan et forbud medvirke til at ændre befolkningens holdninger, hvormed forbuddet får en regulerende karakter.

Der er således ifølge fortalerne tale om et problem, hvis omfang og alvor betyder at politikerne må påtage sig et samfundsmæssigt ansvar. Men hvorfor er det så forbud, der anses som løsningen?

"Hvorfor nu et forbud? Jo, fordi vi tager ansvar⁶"

Der er blandt fortalerne tre forskellige grunde til, at forbud anses som løsningen på hudkræft-problemet. Det første argument bygger på den ungdomsforståelse, der, som tidligere beskrevet, eksisterer blandt fortalerne. Som nævnt forstås ungdommen som en gruppe, der ikke altid er i stand til at overskue konsekvenserne ved deres handlinger, og som i høj grad er påvirket af deres venner og idealet om den solbrune hud. Set i forhold hertil får et forbud den konsekvens, at de unge ikke selv kommer til at stå med ansvaret, hvormed de unge slipper for at træffe valget, og de behøver således ikke fravælge solariet, hvis

⁶ (Flemming Møller Mortensen, 1.behandling: pkt.54).

det bliver gjort ulovligt. Netop på grund af ungdommens karakter anser fortalene således et forbud som løsningen, da staten hermed overtager det ansvar, som de unge ikke selv er i stand til at påtage sig.

Det andet argument vedrører forældrenes opdragelse af deres børn. Fortalene anser således et forbud som en ramme, der *"... skaber nogle betingelser, som gør, at forældrene også har nogle helt andre vægtige argumenter og kan sige: I Danmark er det forbudt. Når du bliver over 16 år, kan du måske selv se de langsigtede konsekvenser af din solariedyrkning, men som 10-årig kan du ikke, og derfor er det forbudt"* (Flemming Møller Mortensen, 1.behandling: pkt.8). Med forbuddet ønsker fortalene således at opsætte rammer for opdragelsen, og de anser således forbuddet som et 'værktøj', som forældrene kan benytte sig af. Denne beskrivelse af lovgivningens karakter var ligeledes at spore i alkoholdebatten.

Det tredje og sidste argument omhandler forholdet mellem forbud og de oplysningskampagner, der er på området. Den radikale ordfører afviser ikke oplysningskampagnerne, men hun mener ikke, at de alene kan forhindre den negative udvikling: *"Så er det da fuldstændig rigtigt, som ministeren siger (...) at man heller ikke skal udsætte sig for solen, og at det derfor er godt med nogle kampagner. De kampagner, vi ser i dag, så man jo unægtelig ikke i min tid – overhovedet ikke; da mente man vel stort set, at det var udmærket at gå ud i solen. Og derfor skal det ene ikke udelukke det andet. Men ved at man skrider ind over for solarierne, kommer der altså også en øget bevidsthed om den almindelige sol"* (Lone Dybkjær, 1.behandling: pkt.134).

Den radikale ordfører er således positivt indstillet over for oplysningskampagnerne, men de kan ikke stå alene som forebyggelsesmetode, hvilket ordføreren fra Socialistisk Folkeparti ligeledes giver udtryk for. Jonas Dahl: *"Sundhedsministeren indledte med at sige, at vi skal tale om det, tale om solkampagner og plakater og fine snakke. Det er jo alt sammen meget godt, og jeg synes, det er positivt, at sundhedsministeren også mener, vi skal tale med vores børn (...) Men vi må også konstatere, at gentagne kampagner og gode snakke er fint, det skal til, men det flytter desværre ikke nok. Vi kan også se på de eksempler, der har været fra bl.a. Australien, hvor man har ført meget intensive kampagner igennem mange år, at det ikke har flyttet noget. Men i det øjeblik der kommer et forbud, vil der rent faktisk være en effekt. Der sker rent faktisk det, at en lang række mennesker begynder at sige: Det kan godt være, vi måske skal overveje det en ekstra gang. Og det gælder ikke kun den yngre generation, som er omfattet af forbuddet; det gælder også den ældre generation, fordi der lige pludselig kommer et andet fokus, i det øjeblik der kommer et forbud"* (1.behandling: pkt.140).

Idet diverse oplysningskampagner ikke har standset udviklingen i hudkræft, anser fortalene det således som nødvendigt at påtage sig et ansvar for de unges solariebrug. Fortalene mener dermed ikke, at

ansvaret kan placeres hos den enkelte, og der er derfor behov for, at staten påtager sig dette ansvar. Med forslaget om et forbud fremstiller fortalerne således en forventning om, at det gennem ændringer i det retslige system er muligt at ændre på folks handlinger og holdninger. Ligeledes fremgår det af citatet, at et forbud ikke udelukkende retter sig mod de unge, da forbuddet ligeledes er henvendt til den øvrige befolkning. Igen ser vi, hvorledes tiltag mod de unge henvender sig til den bredere befolkning.

Modstanderne

Modstanderne benytter forskellige argumenter, der dels sår tvivl om den viden, der foreligger, og dels præsenterer de praktiske problemer, der kan være i håndhævelsen af forslaget. Det primære argument handler dog om, at staten ikke skal have indflydelse i forhold til, hvordan den enkelte vælger at leve sit liv, samt at forbud ikke nødvendigvis medfører en adfærdsændring.

"Forbud repræsenterer alle de lette svar på de svære spørgsmål"⁷

Blandt modstanderne er hovedargumentet, at det kun er, når folk lærer at tage ansvar for deres eget liv, at det er muligt at forebygge forekomsten af hudkræft. Bertel Haarder: *"Og så har jeg tilladt mig at sige, at ansvarsvejen jo har den fordel, at hvis man lærer at tage ansvar for sig selv, lærer man også at beskytte sig imod den rigtige sol, hvor der ikke er nogen mærkning, og hvor der ikke kan være et forbud"* (1.behandling: pkt.22). I citatet trækker Indenrigs- og sundhedsministeren ansvar ind i spørgsmålet om, hvordan man sikrer, at folk lærer at beskytte sig mod solen generelt. Bertel Haarder: *"Så vil jeg føje til, at jeg da ville ønske, at et forbud ville hjælpe. Det ville jeg da ønske, men det er svært at forestille sig, at det vil have den store effekt, når det samtidig er sådan, at man frit kan solskolde sig ude i den almindelige sol, og vi i øvrigt ikke ved, hvor meget af hudkræften der kommer fra det ene, og hvor meget der kommer fra det andet"* (1.behandling: pkt.10). Af Indenrigs- og sundhedsministerens udtalelse fremgår det, hvorledes et forbud mod solarier er utilstrækkeligt, da muligheden for at blive solbrændt af den rigtige sol stadig er til stede. Hermed får forbuddet ikke nødvendigvis nogen betydning for stigningen i forekomsten af modernærkekræft, da det stadig er muligt at 'benytte' solens stråler i det fri.

Forbud anses således ikke som løsningen, da det ikke nødvendigvis medfører, at mennesket grundlæggende ændrer sin adfærd. Og ifølge Venstres ordfører er forbud dermed også det lette svar på de svære spørgsmål, Sophie Løhde: *"Det er nu engang lettere at forbyde rygeren at ryge end at bede*

⁷ (Sophie Løhde, 1.behandling: pkt.28).

vedkommende om at tage en kold tyrker og stoppe. Det er også lettere at forbyde indkøb af store slikposer og mængder af sodavand end at overlade ansvaret for de ugentlige indkøb til den enkelte. Sådan er det med forbud; forbud repræsenterer alle de lette svar på de svære spørgsmål" (1.behandling: pkt.28).

Modstanderne har således ikke nogen grundlæggende tro på, at forbud kan ændre ved folks adfærd, og de anser således forbud som en kortsigtet løsning. Ligeledes mener de heller ikke, at staten har ret til at blande sig i, hvordan den enkelte vælger at leve sit liv. Sophie Løhde: *"Så når vi står med beslutningsforslaget her i dag, handler det for mig også om, at der er noget helt principielt på spil, som ikke kun drejer sig om unge og deres forældres ret til selv at bestemme og stå til ansvar for, om de går i solarium eller ej. For mig handler det også grundlæggende om vores menneskesyn, herunder om, at alle har et personligt ansvar for deres egen og deres nærmestes sundhed; men det handler sådan set også om noget så banalt som det enkelte menneskes rimelige forventning om, at staten ikke kan eller skal blande sig i alle aspekter af tilværelsen"* (1.behandling: pkt.28). Denne kritik af den statslige indblanding er interessant, når man tænker på Venstres position i alkoholdebatten. Her var Venstre med til at indføre en lovgivning, hvormed de netop brugte lovgivningen til at regulere borgerne med. Den begrænsede regulering, som Sophie Løhde argumenterer for, er således ikke konstant på tværs af de to debatter vedrørende alkohol og solarium.

Ungdommens karakter er tydeligvis fraværende i modstandernes argumentation, der i stedet generelt afviser og stiller spørgsmålstejn ved forbudstanken. I modsætning hertil henter fortalerne noget af sin argumentation i ungdommens særlige karakter. De mener således, at det er nødvendigt at beskytte denne gruppe, da de opfattes som umodne og som en gruppe, der har vanskeligt ved at overskue konsekvenserne ved deres handlinger.

8.3.3 Diskursiv praksis

Fortalerne

Ungdomsforståelsen fylder generelt meget i fortalernes argumentation. Den ungdomsforståelse, som bliver italesat af fortalerne, bliver konstrueret med udgangspunkt i parametre vedrørende den biologiske og den mentale aldring.

I forhold til den biologiske alder italesættes de unge som en særlig sårbar gruppe, idet deres hud er meget følsom over for solens stråler. Dette medvirker til en forståelse af en ungdomsgruppe, der skal beskyttes. Nødvendigheden af at beskytte ungdommen bliver forstærket, når vi ser på beskrivelsen af de unges mentale tilstand. De unge beskrives som mentalt umodne, da de ikke er i stand til at overskue konsekvenserne ved deres handlinger. Desuden tillægges deres omgangskreds og det generelle modebillede – kravet om den solbrune hud – en stor betydning, hvormed billedet af de unge som uselvstændige og umodne forstærkes.

Fortalernes ungdomskonstruktion bygger ikke direkte på andre tekster, og det fremstår som en common sense-forståelse, som der ikke kan argumenteres imod.

Et centralt element i diskussionen om solarium er spørgsmålet om risiko. Det er gennemgående for fortalernes argumentation, at solbadning beskrives som en aktivitet, der forøger risikoen for at udvikle forskellige typer af kræft. Risikodiskursen bliver konstrueret på baggrund af den viden, der foreligger om konsekvenserne ved brugen af solarium. Fortalerne trækker på forskellige videnskabelige undersøgelser, for hermed at beskrive de risici, som er forbundet med solbadning. Den socialdemokratiske ordfører: *"Kræftens Bekæmpelse og WHO råber med allerhøjeste røst, de råber vagt i gevær, og de siger, at solariebrug er kræftfremkaldende på niveau med asbest og tobaksrygning. Det er en ny viden, som kom så sent som i 2009"* (Flemming Møller Mortensen, 1.behandling: pkt.54). Videre siger Jonas Dahl i sin ordførertale: *"Det er (...) videnskabeligt påvist, at der er en sammenhæng mellem brugen af solarium og modernærkekræft. Sammenhængen var netop så markant (...) at WHO tilbage i juli 2009 omkategoriserede farligheden af UV-stråling fra solarier"* (1.behandling: pkt.140). Hermed trækker fortalerne på den videnskabelige genre, hvilket vi anser som en genre, der kan 'forstærke' risikodiskursen. Med risikodiskursen fremstilles de unges brug af solarium som særlig alvorligt, og diskursen medvirker således til, at der italesættes et krav om politisk handling.

Den risikodiskurs, som fortalerne trækker på, bliver dog betvivlet af modstanderne, hvilket fremgår af det følgende.

Der eksisterer i dag en øget viden om solens skadelige effekter, hvormed vi har fået større kendskab til de risici, som er forbundet hermed. Jævnfør Ulrich Becks teori om Risikosamfundet er det gældende for diskussionen om risiko, at risici grundlæggende er afhængige af viden. Dette skyldes, at de risici, som eksisterer i det senmoderne samfund, ikke kan erfares direkte, og derfor får den videnskabelige viden en afgørende betydning.

Modstanderne

Den risikoargumentation, som fortalerne bygger op ved hjælp af forskellige videnskabelige undersøgelser, bliver betvivlet af modstanderne. I diskussionen stiller modstanderne spørgsmålstejn ved den viden, som eksisterer – mere præcist stiller de spørgsmålstejn ved, hvorvidt stigningen i hudkræft skyldes brugen af solarium eller den rigtige sol, og de sår således tvivl om solariets skadelige effekter set i forhold til den rigtige sol. *”Vi mangler samtidig også en opgørelse over, hvad det betyder for kræftsygdommen, at mange familier tager på solferie. Jeg tror, mange af os kan nikke genkendende til, at man allerede første dag bliver solskoldet, netop fordi vi lever i et land, som en gang imellem svigter os, hvad angår soltimer, eller fordi man tager af sted om vinteren og derfor med en hud, som slet ikke har fået sollys i lang tid. Man har ensidigt fokuseret på én solform, hvilket er forkert, hvis vi skal danne os et mere nuanceret billede af risikoen. Statistikken fra Kræftens Bekæmpelse viser, at der er flere mænd end kvinder, som udvikler hudkræft, hvilket burde være modsat, hvis vi mener, det er solariernes skyld, da flere piger end drenge dyrker det at gå i solarium”* (Liselott Blixt, 1. behandling: pkt.96).

Der udfoldes sig således en kamp om at bestemme solariers betydning for stigningen i forekomsten af hudkræft, hvormed der er tale om en kamp om, hvilken risiko solarier udgør, når denne ses i forhold til den rigtige sol.

Da den type risici, som er knyttet til brugen af solarium og den rigtige sol, ikke lader sig måle direkte, er modstandernes perspektiv dermed medvirkende til at så tvivl om risikodiskursens reelle karakter. Vi ser således en risikodiskurs, hvor parterne kæmper om at bestemme alvoren og herunder de konsekvenser som en risikodiskurs nødvendigvis må medføre.

Det er udelukkende i forhold til spørgsmålet om at bestemme risikoens karakter, at de forskellige fløje benytter intertekstuelle henvisninger. Herudover er diskussionen præget af forskellige forståelser af, hvilket ansvar staten har for sine borgere. Spørgsmålet er, hvorvidt de unges brug af solarier er et kollektivt eller individuelt ansvar. Disse politiske kampe er ikke overraskende, når man tager genren i betragtning. Med tanke på diskussionen om et forbud mod salg af alkohol er dette dog interessant, idet der i denne debat var bred enighed om forslaget. Mulige forklaringer på forskellene mellem de to debatter vil blive behandlet i den anden del af analysen.

I det foregående er de forslag, hvor fortalerne enten ønsker at hæve en aldersgrænse eller indføre en ny, blevet fremstillet. Det fremgår af de politiske diskussioner, at der ikke er tale om en ændring i

ungdomsforståelsen, hvormed det ikke er de unges ændrede karakter, der kan forklare de fremsatte forslag. I det følgende vil vi koncentrere os om de forslag, hvor fortalene ønsker at sænke de nuværende aldersgrænser. Hermed vil det blive klart, hvorvidt der i de debatter, hvor ungdommen bliver tidligere ansvarliggjort, bliver italesat en ny forståelse af ungdommen. Vi vil først behandle diskussionen vedrørende nedsættelsen af en valgretskommission, hvorefter diskussionen om den kriminelle lavalder vil blive fremstillet.

8.4 Valgretsaldere til debat

8.4.1 Præsentation

Folketingsdebatten vedrørende valgretsaldere sker med udgangspunkt i beslutningsforslaget: *B 13 Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en valgretskommission*. Modsat de tre andre forslag, der arbejdes med i specialet, er der ikke fremsat forslag om en konkret lovændring, og det er i stedet nedsættelsen af en valgretskommission, der er til debat. Forslagsstillerne har fremsat følgende forslag til kommissionens kommissorium:

Valgretskommissionens opgave bliver - med henblik på at udvikle og fremtidssikre unges deltagelse og repræsentation i de demokratiske institutioner - at rådgive Folketinget om nedsættelse af valgretsaldere til 16 år i Danmark (B13 08/09: 2-3).

Der er således fra forslagsstillernes side lagt op til, at valgretsaldere skal sænkes til 16 år, og det er ligeledes hovedspørgsmålet i diskussionen, hvormed vi finder det relevant at undersøge, om forslaget sker med udgangspunkt i en ændret ungdomsforståelse.

Forslaget blev fremsat af Rasmus Prehn (S), Jonas Dahl (SF) og Johanne Schmidt-Nielsen (EL) i slutningen af 2008 – mere præcist den 21. oktober 2008. Forslaget har været debatteret i folketinget af to omgange: første gang den 19. november 2008 og anden gang den 12. maj 2009. Udover forslagsstillerne var de øvrige deltagere i debatten (daværende) Velfærdsminister, Karen Jespersen (V), Erling Bonnesen (V), Sophie Løhde (V), Hans Kristian Skibby (DF), Jesper Langballe (DF), Henriette Kjær (KF), Helge Adam Møller (KF), Lone Dybkjær (RV) og Johannes Poulsen (RV).

Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten, Det Radikale Venstre og Liberal Alliance har stemt for forslaget, mens regeringen og Dansk Folkeparti har stemt imod.

8.4.2 Vokabular

Betegnelsen af de 16-17-årige

Idet fortalernes ønske at sænke valgretsaldern fra de nuværende 18 år til 16 år, er det gruppen af 16-17-årige, der er genstand for diskussionen.

I folketingsdebatten er det ikke overraskende ordet 'ung', der er den mest dominerende betegnelse for de 16-17-årige. Alle fortalernes gør brug af ordet ung til at betegne denne gruppe. Helt så dominerende er denne betegnelse dog ikke blandt modstanderne, idet vi her finder eksempler på andre betegnende ord.

Hos modstanderne gør både Karen Jespersen (V) og Jesper Langballe (DF) brug af andre ord end 'ung' til at betegne de 16-17-årige. I den indledende tale giver Karen Jespersen følgende karakteristik af den gruppe, som kan blive berørt af forslaget: *"Mennesker, der ikke er myndige, er undergivet forældremyndighed og kan ikke selv fuldt ud råde over egne personlige og formueretlige forhold. Omvendt har de heller ikke pligt til at forsørge sig selv. I stedet er det den mindreåriges værge, typisk den eller de som har forældremyndigheden, der handler på barnets eller den unges vegne i økonomiske og andre anliggender"* (1.behandling: pkt.2). Her ser vi, hvorledes de 16-17-årige beskrives i forhold til deres juridiske position som *umyndige*, der i en række centrale forhold, blandt andet vedrørende økonomi, har brug for, at andre træffer beslutninger på deres vegne. Ligeledes benytter Karen Jespersen udtrykket *"barnets"*, hvilket er med til at tydeliggøre, at der er tale om en gruppe, der ikke selv er i stand til at tage vare på deres eget liv. Ordvalget er således med til at give billedet af en gruppe, der ikke selv er i stand til at træffe egne beslutninger, og som dermed fremstår som afhængige af andre.

Selvom Karen Jespersen andre gange i sin tale også gør brug af betegnelsen ung, er hun dog med sit valg af ord medvirkende til at konstruere en bestemt forståelse af denne gruppe.

Ser vi på Jesper Langballes ordvalg, fremgår det, hvorledes han konsekvent bruger betegnelsen 'børn' til at beskrive personer under 18 år. Jesper Langballe: *"Det er, fordi vi mener, at 16-årige er børn, og det mener de 18-19-årige også, nemlig at de 16-årige ikke er kapable til at stemme. De er børn, og de skal have lov til at leve deres barndom et par år endnu, før de bliver folketingsvælgere..."* (2.behandling: pkt.32). Jesper Langballe bruger betegnelsen børn, hvormed der associeres til en gruppe, der er kendetegnet ved deres leg og uskyldighed. Børn bliver ikke pålagt noget samfundsansvar, idet de ikke er i stand til at tage vare på sig selv, og dermed er der behov for, at der er andre, der tager vare på dem. Ved at bruge betegnelsen børn

fremstilles de 16-17-årige som en gruppe, der skal beskyttes, og som derfor ikke kan pålægges et demokratisk ansvar.

Ved at bruge betegnelsen børn fremstår det som utænkeligt, at de 16-17-årige skulle være i stand til at stemme, hvilket Jesper Langballe også giver udtryk for, og der er således også ifølge ham tale om *"...et fuldstændig tåbeligt forslag om at give børn stemmeret..."* (2.behandling: pkt.36).

Jesper Langballe er alene om konsekvent at betegne gruppen som børn, men af hans argumentation fremgår det, at der er konsensus om denne betegnelse. *"Man kan ikke frit gifte sig, når man er 16 år, man kan ikke optage et kreditforeningslån. Hvorfor ikke? Der er jo, fordi vi alle sammen er nogenlunde enige om, at man som 16-årig er barn, og da skal man have nogle andre til at bestemme for sig, og så skal man selvfølgelig heller ikke have valget"* (2.behandling: pkt.36).

Jesper Langballe taler konsekvent ikke om nogen ungdomsperiode – enten er man barn eller også er man voksen. Der er således ikke tale om en overgangsperiode, som ungdommen traditionelt forstås som, men i stedet er der tale om en bestemt alder – 18 år – hvor overgangen finder sted.

Det blev indledningsvist beskrevet, hvorledes fortalerne konsekvent gør brug af ordet ung, når de betegner de 16-17-årige. I slutningen af diskussionen om nedsættelse af en valgretskommission bliver forbuddet mod at købe cigaretter for personer under 18 år inddraget. I forbindelse med, at Hans Kristian Skibby (DF) fremstiller det paradoksale ved, at unge er blevet frataget retten til at købe cigaretter, mens det nu foreslås, at selv samme gruppe skal have mulighed for at stemme, svarer Rasmus Prehn (S): *"... Socialdemokratiet har en meget stærk sundhedspolitik, som går ud på, at vi synes, det er en rigtig dårlig idé, at børn ryger. Det kommer bag på mig, hvis Dansk Folkeparti har en anden sundhedspolitik"* (1.behandling: pkt.121).

Af citatet fremgår det, hvorledes den gruppe, som Rasmus Prehn i diskussionen om valgretsalderen konsekvent betegner som unge i diskussionen om køb af cigaretter, italesættes som børn. Der er således en tydelig sammenhæng mellem det ordvalg, der bruges til at betegne de unge og det politiske område, som ungdommen italesættes i. Ydermere er det interessant, at ordvalget, brugt om de unge, skifter for den enkelte politiker på tværs af debatterne.

Ser vi på ordvalget hos Karen Jespersen, Jesper Langballe og Rasmus Prehn er det således tydeligt – særligt ved de sidstnævnte – at valg af ord ikke er en neutral aktivitet, jævnfør Fairclough, men der er således tale om, at ordvalget får betydning for den mening, som man forsøger at skabe.

Som tidligere nævnt er den mest dominerende betegnelse for de 16-17-årige 'unge'. Dette betyder dog ikke, at konstruktionen af denne gruppe er fælles for både modstandere og fortalere. Vi finder således i debatten tydelige forskelle mellem måden, hvorpå modstanderne og fortalene karakteriserer de unge.

Er ungdommen klar til valg?

Konstruktionen af de unge sker med udgangspunkt i, hvorvidt de anses for at være klar til at stemme. Der er således ved at besvare spørgsmålet; Er ungdommen klar til valg?, at politikernes forståelse af ungdommen fremkommer.

Fortalerne

En stor del af fortalerne (S, SF, RV) for forslaget om nedsættelse af en valgretskommission er ligeledes fortalere for dels at indføre en aldersgrænse for brugen af solarier og dels at hæve aldersgrænsen for køb af alkohol. Hermed fremgår det, hvorledes fortalerne for forslaget om nedsættelse af en valgretskommission ikke har en entydig forståelse af de krav og forventning, der kan stilles til nutidens unge. Hvor der i de to foregående diskussioner ikke fremstilles en ny ungdomsforståelse, er spørgsmålet, om et ændret ungdomsbillede også udebliver i debatten om valgets alderen.

Fortalerne taler generelt lidt om, hvad der karakteriserer nutidens unge. Som eksempel herpå kan nævnes Rasmus Prehns ordførertale, hvori der fremgår fem argumenter for at give 16-årige stemmeret. I det tredje punkt henviser Rasmus Prehn til en undersøgelse foretaget af Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF), der viser, at unge er meget interesseret og engageret i politik. Heraf udleder Rasmus Prehn, at "*selvfølgelig kan de løfte det ansvar, det er at få lov til at stemme*" (1.behandling: pkt.113).

I ordførertalen er der, udover henvisningen til DUF's undersøgelse, ingen argumentation for, at det er ungdommens ændrede karakter, der er årsagen til, at man bør ændre den nuværende aldersgrænse, og der bliver dermed ikke argumenteret for forslaget ud fra et ændret syn på de unge.

Selvom der blandt fortalerne generelt er meget få beskrivelser af de unge, fremstilles de dog som en gruppe, der er klar til at stemme. Jonas Dahl (SF): *"Når vi er klar til at sænke valgretsalderen, er det, fordi vi mener, at ungdommen faktisk er klar til det. Undersøgelser viser, at 16-17-årige generelt har stor interesse for politik og samfundsforhold. Nu handler det om at komme i gang med at give dem stemmeret, og så skal de nok også være parate til at tage en del af medansvaret"* (1.behandling: pkt.80).

Der eksisterer således blandt fortalerne en antagelse om, at det blot handler om at give de unge stemmeret, og så skal de nok løfte ansvaret.

Forståelse af, at de unge er klar til valg viser sig endvidere ved 'folkeskole-argumentet'. Der bliver adskillige gange i diskussionen refereret til, at det er en del af formålsparagraffen i folkeskolen, at eleverne skal uddannes til demokratiet. Rasmus Prehn: *"Derudover må man sige, at folkeskolen jo netop har til formål at opdrage og uddanne til demokrati. Faktisk er det skrevet ind i formålsparagraffen, at man skal kunne deltage i demokratiet. Og alle i Danmark har adgang til folkeskolen og gennemgår folkeskolen, så når man er 16 år, som man typisk er, når man er færdig med folkeskolen, er man fuldt ud moden til at deltage i demokratiet"* (1.behandling: pkt.30).

Videre stiller Johanne Schmidt-Nielsen (EL) spørgsmålet: *"Hvis man ikke er klar til at deltage i demokratiet, når man er færdig med folkeskolen, vil det så sige, at folkeskolen ikke lever op til sit formål, nemlig at indføre børnene i demokratiet?"* (1. behandling: pkt.38).

Fortalerne argumenterer således for, at de unge er klar til at få demokratisk indflydelse som 16-årige, idet de i denne alder typisk har afsluttet folkeskolen. Brugen af folkeskolens formålsparagraf medvirker til at gøre færdiggørelsen af folkeskolen bliver til en overgang, der tildeler den unge mulighed for at indgå i demokratiet. Det centrale for aldersgrænsen er således ikke en bestemt alder, men i stedet et spørgsmål om uddannelse og viden.

Fortalerne argumenterer for, at ungdommen er blevet mere politisk og samfundsmæssig bevidst. Dette argument fylder dog meget lidt i debatten, og da der herudover ikke kan spores nogen argumentation for, at nutidens unge har ændret karakter, er det således ikke en ændret ungdomsforståelse, der ligger til grund for forslaget.

Modstanderne

I modsætning til fortalerne trækker modstanderne i høj grad på deres forståelse af ungdommen i folketingsdebatten. Det er således blandt andet med udgangspunkt i ungdommens karakter, at modstanderne afviser en sænkning af valgretsalderen.

I diskussionen beskriver Erling Bonnesen (V) de unge som en opdelt gruppe. Ifølge Erling Bonnesen, er størstedelen af de unge en gruppe, der, når man spørger dem, giver udtryk for, at de endnu ikke ved nok om demokratiet, og derfor ikke er i stand til at stemme: *"De siger selv, at de har andre ting at tænke på. De er i gang med at forberede sig til voksenlivet og tænker på andre vigtige ting som uddannelse, arbejde og at skabe sig en fremtid. Mange af dem siger også, at de har behov for at vide noget mere om, hvordan samfundet egentlig er bygget op og fungerer"* (1.behandling: pkt.28). Spørger man de unge, om de i en tidligere alder gerne vil være en del af demokratiet, er svaret ifølge Erling Bonnesen: *"Nej, det føler vi os ikke parat til, men vi vil lige præcis gerne vide noget mere om det, så vi kan blive sat ind i det og finde ud af, hvad det her egentlig handler om"* (1.behandling: pkt.36).

Det er ifølge Erling Bonnesen *"naturligvis"* også muligt at finde unge, der gerne vil have stemmeret. Denne gruppe, der typisk er politisk aktiv, er dog på ingen måder repræsentativ for hele ungegruppen (1. behandling: pkt.28). Hermed afviser Erling Bonnesen fortalernes generelle forståelse af ungdommen som en mere politisk og samfundsbevidst gruppe.

Af Erling Bonnesens beskrivelse fremstår ungdommen som en fase, hvor der sker en forberedelse til voksenlivet. Der er i denne fase fokus på planlægning af fremtiden, hvilket blandt andet sker gennem valg af uddannelse, og der er typisk et behov for viden om, hvordan samfundet fungerer. Det er kendetegnede for Erling Bonnesens argumentation, at han tager udgangspunkt i de unges eget perspektiv. Han henviser således konstant til, at de unge selv siger, at de ikke vil være med, og det fremstår således som om, at beskrivelsen af de unge kommer fra de unge selv (2.behandling: pkt.24). Modstanden mod nedsættelsen af en valgretskommission udspringer således, ifølge Erling Bonnesen, ikke af hans egen personlige vurdering, men der er i stedet tale om, at de unge ikke føler sig klar til at få stemmeret.

Beskrivelsen af de 16-17-årige som en gruppe, der ikke er klar til at afgive deres stemme, går igen hos Henriette Kjær (KF), der mener, at de unge skal have prøvet noget andet end folkeskolen, inden de får stemmeret. Henriette Kjær: *"Når de unge bliver 18 år, er de fleste af dem i gang med en ungdomsuddannelse, i lære eller i arbejde og tjener deres egne penge. De har altså prøvet, hvad det vil sige*

at blive revet ud af den trygge folkeskoleklasse og blive sat ind i en ny sammenhæng og få en ny rolle, og det giver de unge nogle erfaringer, som vi Konservative synes er vigtige at få med. De unge er ganske enkelt mere selvstændige, når de er blevet 18 år, end når de er 16 år. Det er også, når de er omkring 18 år, at mange unge begynder at tænke på at flytte hjemmefra, og det er igen en udfordring, der i den grad betyder, at man begynder at gå fra at være barn eller ung til at blive voksen (...) Og vi siger nej, og det er ikke, fordi de unge ikke er intelligente og vidende, men fordi de har godt af at have livserfaring” (1.behandling: pkt.90).

Beskrivelsen af ungdommen som en modningsfase, hvor man er ved at gøre sig klar til at blive voksen, går således igen hos Henriette Kjær. Hun lægger vægt på, at de unge på 16-17 år mangler livserfaring, og de er derfor mindre selvstændige end de 18-årige. Årsagen hertil er, at de 18-årige har haft en periode, hvor de har oplevet, at blive *revet ud af den trygge folkeskoleklasse*, og de har således også prøvet at have forskellige roller. Desuden er de 18-årige typisk begyndt at overveje at flytte hjemmefra, hvilket er en udfordring, der, ifølge Henriette Kjær, har stor betydning for det at blive voksen. Kendetegnende for beskrivelsen af de 16-17-årige unge er således, at de mangler livserfaring. Hermed fremkommer et billede af, at de unge skal gennemgå en særlig fase, og heri gøre sig nogle erfaringer, for at kunne blive en del af det omkringliggende samfund.

Henriette Kjær anerkender, at *nogle* af de unge er politisk engagerede, og det er således også muligt for de unge under 18 år at *“læse sig til meget”* (1.behandling: pkt.94). De unge kan således læse aviser og partiprogrammer og på den måde få politisk indsigt. Dette er dog ikke ensbetydende med, at de skal have stemmeret, for det centrale spørgsmål er, hvad man har oplevet. Henriette Kjær: *“Men det har også noget at gøre med at have prøvet nogle ting. Og der er det, jeg siger, at der alligevel er en forskel fra, at man som 16-årig måske lige er begyndt på en ungdomsuddannelse, til at man har gået der et stykke tid og har fået nogle udfordringer og måske nogle slag i livet, man aldrig troede, man skulle få, da man gik i den trygge rugekasse, som folkeskolen ofte er”* (1.behandling: pkt.94).

En anden beskrivelse af de unge finder vi i Hans Kristian Skibbys udtalelse. Han taler således om de unge år, *“hvor man har en lidt mere sporadisk adfærd, når det gælder kontokort, sms-lån og alt muligt andet”* (1.behandling: pkt.58). Den sporadiske adfærd er primært i forhold til de unges forbrug, men der er dog også tale om, at det gælder *alt muligt andet*. Det er således karakteristisk for ungdommen, at de udviser en uansvarlig livsførelse, hvilket er en ungdomsforståelse, der ligeledes gjorde sig gældende i debatterne vedrørende alkohol og solarium.

De unge beskrives af modstanderne som en gruppe, der er i gang med at blive voksne, og som derfor ikke bør eller vil have stemmeret. De unges særlige karakter er således et af modstandernes hovedargumenter

for ikke at nedsætte en valgretskommission. Fortalerne ungdomskonstruktion bliver i modsætning hertil kun brugt i begrænset omfang. Derfor vil vi i det følgende undersøge hvilke andre argumenter, der bliver brugt i diskussionen.

Hvad er der på spil udover ungdommen?

Fortalerne

Spørgsmålet om valgretsalderen fremstilles af fortalerne som en kamp, hvor Danmark og herunder særligt de danske unge beskrives som *taberne*. Årsagen hertil er, at den danske valgretsalder ikke er fulgt med den europæiske udvikling, og at befolkningssammensætningen ændrer sig.

De danske unge som taberne

Ifølge fortalerne er det nødvendigt at ændre på de danske unges demokratiske indflydelse, hvilket dels skyldes den europæiske udvikling og dels den demografiske udvikling.

Som svar på Karen Jespersens åbningstale beskriver Rasmus Prehn, hvorledes ni andre europæiske lande – herunder Norge og Sverige, som Danmark typisk sammenligner sig med – allerede har nedsat valgretsalderen til nogle valg eller også er gået i gang med at undersøge området. Rasmus Prehn: *"Så Danmark er altså ved at sakke bagud på det her område"* (1.behandling: pkt.4). Videre fremgår billedet af Danmark som den tabende part af Rasmus Prehns egen ordførertale: *"Dengang i 1970'erne, da Anker Jørgensen var formand for valgretskommissionen, var Danmark jo et af de lande, der gik forrest, et af dem, der tog teten, et af dem, der viste vejen. I dag synes den nuværende regering, at vi skal være med på det fodslæbende hold, på det tilbageskuende hold, hos dem der ikke tør forandring, og det synes vi selvfølgelig er smadderærgeligt"* (1.behandling: pkt.113).

Rasmus Prehn beskriver her, hvorledes Danmark historisk har haft en førerposition i spørgsmålet om valgretsalderen. Danmark plejede således at *gå forrest, tage teten og vise vejen*. Denne position er den nuværende regering dog ved at sætte over styr, og dermed har Danmarks position ændret sig, således at Danmark i dag er på det *fodslæbende og tilbageskuende hold, der ikke tør forandring*.

I forhold til den passivitet, som fortalerne mener, at regeringen og Dansk Folkeparti udviser, fremstår de unge som de største 'tabere', da det er dem, som ikke får lov til at få indflydelse. Billedet af de unge som

'taberne' fremgår tydeligt af Rasmus Prehns tale ved 2. behandlingen. Rasmus Prehn indleder således med: *"Når vi den 7. juni skal stemme til europaparlamentsvalget, vil det være sådan, at de 16- og 17-årige i Østrig kan stemme, mens danske unge, ja, de kan trykke næsen flad mod ruden og være sat uden for indflydelse, for vi har endnu ikke 16 års valgret i Danmark"* (2.behandling: pkt.2). Billedet af de unge, der trykker næsen flad bruges igen som afslutning i hans ordførertale, hvormed Rasmus Prehn forstærker beskrivelsen af de unge, som værende sat uden for indflydelse.

Det er ikke kun den europæiske tendens, der bliver brugt til at fremstille de unges demokratiske indflydelse som utilstrækkelig. For fortalernes er debatten om valgetsalderen i høj grad et demokratispørgsmål og ifølge Johanne Schmidt-Nielsen kræver diskussionen således også, at man skal *"tage demokratibrillerne på"* (Johanne Schmidt-Nielsen, 1.behandling: pkt.111). Hermed forstås, at udgangspunktet for diskussionen er demokratiet, og det er således det danske demokrati, og hvordan dette styrkes, der er på spil. Fortalerne henviser i forlængelse heraf til udviklingen i befolkningssammensætningen, der går i retningen af, at der kommer mange ældre og færre unge. *"Altså, den gruppe, der er over 80 år, stiger jo voldsomt – og heldigvis for det. Det er sådan, at der faktisk bliver 170 pct. flere i den aldersgruppe. Og det er jo herligt, at det går den rigtige vej med det, men det betyder altså også, at den debat, som er i det danske samfund, i stadig større grad bliver præget af, at det er de ældre som sætter dagsordenen"* (1.behandling: pkt.113). Den demografiske udvikling betyder således, at de unge som gruppe mister demokratisk indflydelse, hvilket kan afhjælpes ved at inddrage de unge i en tidligere alder.

Både italesættelsen af de europæiske tendenser og særligt den demografiske udvikling er medvirkede til at understøtte billedet af, at det ikke er ændringer i ungdommens karakter, der er hovedårsagen til det fremsatte forslag. Det er således i højere grad samfundsmæssige ændringer, der finder sted uden for ungdomsgruppen, der har betydning for den rettighed, som fortalernes ønsker at give de unge.

Modstanderne

Modstanderne bruger som tidligere beskrevet ungdommens karakter som begrundelse for, hvorfor denne gruppe ikke skal tildeles valgret i en tidligere alder, men de gør ligeledes brug af andre argumenter, hvilket vil blive præsenteret i det følgende.

Ingen europæisk bølge

Indledningsvist nedtoner Karen Jespersen den europæiske tendens vedrørende ændringer i valgretsaldere, som fortalerne har beskrevet. Om ændringer i valgretsaldere i Europa siger hun således: *"Nogen europæisk bølge er der næppe tale om her..."* (1.behandling: pkt.2). Hermed fremgår det, hvorledes Karen Jespersen ikke tillægger den europæiske tendens nogen betydning, og der er således ikke noget, der tyder på, at Danmark risikerer at komme til at stå *"isoleret tilbage"* (1.behandling: pkt.2).

Aldersgrænse-clash

Der bliver fra modstandernes side trukket mange paralleller til andre aldersgrænser, herunder særligt myndighedsaldere, og der fremstilles således en sammenhæng mellem det at kunne stemme og det at være myndig. Det er således ikke kun valgretsaldere, der er til diskussion, da der er mange andre aldersgrænser, som naturligt også skal diskuteres, som for eksempel hvornår man kan gifte sig og optage lån. Om alle disse aldersgrænser udtaler Hans Kristian Skibby: *"Vi ville lukke op for en ladeport, hvis vi sagde ja til det her forslag, og derfor kan vi slet, slet ikke acceptere forslaget"* (1.behandling: pkt.58). Udtrykket *'åbne en ladeport'* blev brugt af den nuværende regering og Dansk Folkeparti om den førte flygtninge- og indvandrerpolitik i 1990'erne. At dette er tilfældet ses blandt andet ved Jonas Dahls kommentar: *"Ordføreren sagde 'åbne en ladeport'. Det er jo ikke flygtninge/indvandrerspørgsmålet, vi snakker om her..."* (1.behandling: pkt.72). Ved at bruge det pågældende udtryk fremstiller Hans Kristian Skibby en tilstand af kaos og manglende styring, og problemerne ved at have en valgretsaldere, der er lavere end myndighedsaldere.

Udover debatten vedrørende myndighedsaldere nævner Hans Kristian Skibby ligeledes et forslag, som er blevet behandlet i folketetinget, der handler om, at unge under 18 år ikke må købe cigaretter. Hans Kristian Skibby beskriver en situation, hvor de unge på den ene side skal være i stand til at *"tage stilling til hele det samfundspolitiske billede i Danmark"* og *"stemme på lige fod med folk, der eksempelvis har kendt systemet gennem mange år..."* (1.behandling: pkt.115), mens de på den anden side ikke kan *"gå over i en døgnkiosk og købe en pakke smøger til en bedstemor, som ikke selv kan gå"* (1.behandling: pkt.115). Med billedet af den unge, der ikke må *købe en pakke smøger til en bedstemor*, men som skal gøre sig gældende på den politiske scene sammen med andre, der er langt mere erfarne, fremstilles forslaget som paradoksalt.

8.4.3 Diskursiv praksis

I den foregående tekstanalyse er konstruktionen af ungdommen blevet belyst, og vi vil i det følgende bearbejde denne konstruktion i en analyse af den diskursive praksis.

Fortalere

Fortalerne for forslaget italesætter ikke de unge i samme grad som modstanderne, og ungdommens karakter fylder generelt lidt i deres argumentation. Når fortalerne omtaler de unge, bygger konstruktionerne typisk på en forståelse af de mange krav, der er til unge i dag, samt at de unge, på grund af deres folkeskoleuddannelse, burde vide nok til at kunne stemme. Der argumenteres altså for, at de unge har en række ansvarsområder, der burde udløse rettighed til at stemme, eksempelvis udtaler Johanne Schmidt-Nielsen, at de *"unge over 16 år kan arbejde, de kan tage en uddannelse, de kan blive sat i fængsel, så jeg mener sådan set, at det giver god mening at give dem lov til at få indflydelse på, hvordan de her institutioner og vores samfund så indrettes"* (1.behandling: pkt.111). Denne kategorisering er både et eksempel på en diskurs omkring de unge som ansvarlige, samt et modsvar til beskrivelserne af de unge som afhængige af deres værge. Ydermere repræsenterer dette citat en kreativ diskursiv praksis, hvor forståelsen af den unge foreslås gentænkt og sat i forhold til de tidssvarende udfordringer, den unge har.

Et andet eksempel på en diskurs, som fortalerne trækker på – og som også kan ses som et modsvar til modstandernes beskrivelser – er, at de unge igennem deres folkeuddannelse burde være uddannet til at deltage i demokratiet. Dette er et modsvar til modstandernes beskrivelser af, at de unge først skal gennemgå en modningsproces, før de kan stemme. Det følgende citat viser, hvordan Rasmus Prehn ser folkeskolen som opdragelse til deltagelse i demokratiet: *"Der er mange gode argumenter for at give de 16-årige stemmeret. Som vi var inde på i debatten, er man 16 år, når man er færdig med og forlader folkeskolen, og vi har jo simpelthen gjort det til en milepæl, en målepind for folkeskolen, at man modtager opdragelse til demokrati"* (1.behandling: pkt.113). Det ansvar, som det er at have stemmeret, er for fortalerne ikke et spørgsmål om modning, men et spørgsmål om uddannelse. Der henvises her til de krav, der er i folkeskolelovens formålsparagraf: *"Der står, at folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre"* (Rasmus Prehn, 1.behandling: pkt.113). Dette citat er et direkte citat fra folkeskolelovens formålsparagraf, og er således en brug af

manifest intertekstualitet, hvormed diskursen opbygges ved henvisning til en anden tekst. Effekten er, sagt på en anden måde, at der 'føres bevis for' argumentet, hvorved det styrkes.

Et andet markant eksempel på fortalernes brug af manifest intertekstualitet er, når de henviser til undersøgelser fra DUF. Henvisninger til DUF's undersøgelser er, som det forrige eksempel med folkeskolen, også en brug af manifest intertekstualitet, hvor resultaterne af forskellige undersøgelser gengives i direkte citatform. Disse resultater er med til at vise, at de unge under 18 år har en holdning til og interesse i politik (Rasmus Prehn, 1.behandling: pkt.30). Produktionen af teksten styres her af disse henvisninger til DUF's undersøgelser, hvilket bringer genren 'videnskabelig undersøgelse' ind i den politiske diskussion. Grundlaget for diskursen bliver dermed stærkere, idet den bygger på og bakkes op af videnskab.

Fortalerne benytter i høj grad manifest intertekstualitet til at understøtte deres argumentation, hvormed de trækker på allerede eksisterende forståelser. Blandt fortalerne er der enkelte eksempler på, at de forsøger at italesætte ungdommen på en ny måde, det vil sige skabe en kreativ diskurs. Disse eksempler er dog begrænset, og det fremstår således som om, at det i højere grad er forskellige samfundsmæssige ændringer – europæiske tendenser og den demografiske udvikling – der ligger til grund for forslaget. Forklaringen på den manglende betoning af ungdommens karakter kan også skyldes, at der netop er tale om nedsættelse af en valgretskommission, hvilket betyder, at fortalerne ikke vil positionere sig alt for stærkt i debatten, men i stedet har fokus på, at de unges indflydelse i fremtiden vil være svækket.

Ungdomsdiskursen, der gør sig gældende blandt fortalerne, bliver særlig interessant, når ungdomsforståelsen fra alkohol- og solarietebatten inddrages. Fortalerne (undtaget de moderate fortalere) er hovedsageligt de samme i de tre forslag, men hvor der i diskussionen om valgretsalderen er en forventning om, at de unge vil påtage sig et ansvar, fremstår de unge som uansvarlige og umodne i diskussionen om forbud mod solarier og køb af alkohol. Hermed bliver det tydeligt, hvorledes konteksten får stor betydning for den ungdomskonstruktion, der skabes.

Modstanderne

Modstandere af forslaget trækker primært på en konventionel ungdomsdiskurs, hvor forståelsen af de unge bliver et spørgsmål om, at de unge skal gennemgå en naturlig modningsproces. Henriette Kjær udtaler: *"Vi Konservative mener så også, at det er meget godt, at man har prøvet lidt andet end at gå i folkeskole, når man skal stemme. Når de unge bliver 18 år, er de fleste af dem i gang med en*

ungdomsuddannelse, i lære eller i arbejde og tjener deres egne penge. De har altså prøvet, hvad det vil sige at blive revet ud af den trygge folkeskoleklasse og blive sat ind i en ny sammenhæng og få en ny rolle, og det giver de unge nogle erfaringer, som vi Konservative synes er vigtige at få med. (...) Det er også, når de er omkring 18 år, at mange unge begynder at tænke på at flytte hjemmefra, og det er igen en udfordring, der i den grad betyder, at man begynder at gå fra at være barn eller ung til at blive voksen" (1. behandling: pkt.90). Citatet er et billede på de elementer, der menes at være afgørende overgangsritualer mellem ung og voksen. Ungdomsforståelsen og herunder overgangen mellem ung og voksen fremstår her som et universelt udviklingsforløb, som gælder for alle unge under 18 år, og de individuelle forskelle er således begrænset.

Det, der står på spil i den logiske opdeling mellem de unge og de ældre, er, ifølge Bourdieu, et spørgsmål om magt og deling af de forskellige former for magt. *"De klassifikationer, der foregår på basis af alder ender altid med at gennemsætte nogle grænser og producere en orden som hver enkelt må holde sig til, en orden hvor hver enkelt må holde sig på sin plads"* (Bourdieu 2001:147). Ud fra Bourdieus præsentation af aldersklassifikationer fremgår det, at inddeling i aldersgrupper har en indbygget evne til at opsætte grænser for visse grupper. Et interessant element i diskussionen af valgretsalderen er netop, at interessen for de unges valgret kan ses som et svar på den demografiske udvikling, hvor ældregruppen bliver stadig større og ungegruppen mindre. Vælgerfordelingen vil dermed kunne bringes i balance ved at give de unge stemmeret. Med udgangspunkt i Bourdieus forståelse af opdelingen mellem de unge og de ældre, kan modstandernes beskrivelser af de unge som uerfarne forstås som en måde, hvorpå modstanderne medvirker til at opretholde den nuværende orden, hvor de under 18 år er sat uden for indflydelse.

En central pointe, som Bourdieu fremsætter i forbindelse med tendensen til at definere unge under én universal kategori, er netop vigtigheden af, at den enkelte unge har individuelle forudsætninger for at være på et bestemt udviklingstrin. Om sammenstillingen af unge på arbejdsmarkedet og unge i uddannelsessystemet skriver Bourdieu: *"Sagt på en anden måde misbruger man sproget i hel utrolig grad når man underordner en række sociale universer der praktisk talt intet har til fælles, under det samme begreb"* (Bourdieu 2001: 149). På samme måde kan man kritisere Henriette Kjær for at give et unuanceret billede på ungdommen, idet hun beskriver et *universelt* udviklingsforløb, som de unge skal gennemgå. Erling Bonnesen deler Henriette Kjærs forståelse, idet han mener, at de fleste unge er *"...i gang med at forberede sig til voksenlivet og tænker på andre vigtige ting som uddannelse, arbejde og at skabe sig en fremtid"* (1. behandling: pkt.28). Diskursen omkring ungdommen indeholder dermed en kategorisering af ungdommen som en særlig fase, hvor den unge er isoleret fra det omkringliggende samfund, og hvor den unge gradvist opnår de erfaringer, der er nødvendige for at opnå stemmeret. Denne beskrivelse af

aldersgrænsernes beskyttende funktion i forhold til de naturligt umodne unge, er også gældende for fortalernes argumentation i alkohol- og solariedebatten.

En anden diskursiv konstruktion, som modstandere af forslaget trækker på, er valgretsalderen sammenkædet med den eksisterende myndighedsalder. Igen er der tale om en diskurs, der er forholdsvis konventionel, idet der trækkes på en allerede etableret kobling. Karen Jespersen udtaler: *"Regeringen mener, det er bedst, at valgretsalderen fortsat følger myndighedsalderen, og regeringen har ikke noget ønske om at sænke valgretsalderen. Jeg synes, det er en fornuftig kobling, som vi bør opretholde"* (1. behandling: pkt.2). Ved at anvende udtrykket *'fortsat følger myndighedsalderen'* og at denne *fornuftige kobling bør opretholdes*, står det klart, at der er tale om en allerede eksisterende forståelse. Henriette Kjær støtter også denne diskurs idet hun udtaler: *"Og vi siger nej, og det er ikke, fordi de unge ikke er intelligente og vidende, men fordi de har godt af at have livserfaring, og fordi vi mener, at det skal hænge sammen med myndighedsalderen"* (1.behandling: pkt.90). Her trækker Henriette Kjær både på den tidligere omtalte ungdomsdiskurs, og samtidig støttes diskursen om myndighedsalderen.

De to foregående eksempler på modstandernes karakteristik af de unge er, i Bourdieusk forstand, medvirkende til at opretholde de unges position som uerfarne og umyndige – bestemt ud fra en numerisk aldersgrænse. Den samme effekt opnås, når de unge under 18 år italesættes som 'børn'. I forhold til valgretsalderen er dette dog kun tilfældet ved Jesper Langballe. Rasmus Prehn bruger også betegnelsen, men dette er i forhold til køb af cigaretter. Når Jesper Langballe bruger ordet 'børn' til at kategorisere alle personer under 18 år, er der tydeligvis tale om en opretholdelse af en orden, jævnfør Bourdieu, *'hvor hver enkelt må holde sig på sin plads.'*

Af de foregående tre debatter fremgår det, at fortalerne generelt ikke trækker på en ny forståelse af ungdommen, og det er således ikke de unges ændrede karakter, der kan forklare de fremsatte forslag. I det følgende vil vi behandle den fjerde og sidste diskussion, der handler om sænkningen af den kriminelle lavalder. I forhold til det foregående forslag om valgretsalderen er fortalere og modstandere 'byttet om' – hvor regeringen og Dansk Folkeparti var modstanderne af at sænke valgretsalderen er det således dem, der argumenterer for at sænke den kriminelle lavalder. Hermed kan man ikke tale om, at det kun er den ene politiske fløj, der ønsker at sænke aldersgrænserne.

8.5 Den kriminelle lavalder til debat

8.5.1 Præsentation

Lovforslaget; *L 164 Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser*, blev fremsat den 17. marts 2010 af justitsminister, Lars Barfoed, og er et led i realiseringen af regeringens udspil "Mere konsekvens, opfølgning og omsorg – en markant styrket indsats mod ungdomskriminalitet" fra 2009.

Lovforslaget indeholder følgende hovedelementer:

- Nedsættelse af den kriminelle lavalder fra 15 til 14 år.
- Skærpelse af straffen for medvirken til kriminalitet begået af børn under den kriminelle lavalder.
- Ændring af bestemmelsen i straffeloven om et særligt lavt strafmaksimum på 8 års fængsel, når gerningsmanden er under 18 år på gerningstidspunktet. Det foreslås, at der i stedet alene skal gælde den begrænsning, at personer, der er under 18 år på gerningstidspunktet, ikke kan idømmes livstidsstraf (L 164 09/10).

Specialet vil tage udgangspunkt i første hovedelement vedrørende en sænkning af den kriminelle lavalder, hvilket ligeledes er det mest fremtrædende element i debatten.

Forslaget blev vedtaget med stemmer fra regeringen og Dansk Folkeparti den 1. juni 2010. De resterende partier stemte imod. Analysen vil tage udgangspunkt i 1. behandlingen, hvor deltagerne var justitsminister, Lars Barfoed (KF), Kim Andersen (V), Karsten Nonbo (V), Karen Hækkerup (S), Vibeke Grave (S), Maja Panduro (S), Sophie Hæstorp Andersen (S), Julie Skovsby (S), Marlene Harpsøe (DF), Karina Lorentzen Dehnhardt (SF), Anne Baastrup (SF), Tom Behnke (KF), Lone Dybkjær (RV), Line Barfod (EL) og Simon Emil Ammitzbøll (LA).

8.5.2 Vokabular

Debatten om den kriminelle lavalder omhandler den yngste gruppe af unge i specialet. Med forslaget bliver grænsen for, hvornår man kan blive stillet til ansvar for sine handlinger flyttet længere ned.

Fortalere

Fortalerne bruger betegnelserne '14-årige' eller unge om den gruppe, som er genstand for forslaget. Forståelsen af denne gruppe fremkommer gennem beskrivelser af de kriminelle handlinger. Kim Andersen (V) udtaler: *"Lovforslaget fra justitsministeren, (...) dækker for mig at se over et ganske alvorligt samfundsproblem for os alle sammen i de her år. For mens den samlede kriminalitet sådan set ikke er stigende, oplever vi desværre, at der er en lille – og jeg understreger lille – gruppe af stadig yngre medborgere, som i en tidligere og tidligere alder begår sværere og sværere og mere og mere bestialske former for kriminalitet"* (1.behandling: pkt. 2). I beskrivelserne af de kriminelle handlinger betegner fortalerne de kriminelle unge som enten '14-årige', 'unge' eller som i det foregående eksempel, 'medborgere'. At kalde de kriminelle 14-årige for medborgere er en måde at gøre opmærksom på, at de 14-årige bør kunne tage ansvar for deres handlinger. Ved at beskrive de 14-åriges kriminalitet som *sværere og sværere og mere og mere bestialsk* udtrykker Kim Andersen ligeledes en forståelse af, at de kriminelle 14-årige har ændret karakter. Konstruktionen af de 14-årige bliver her bygget op omkring deres handlinger og adfærd. Marlene Harpsøe (DF) udtaler ligeledes: *"Hvis de er gamle nok til at begå et mord, er de også gamle nok til at tage konsekvenserne af netop det"* (1. behandling: pkt.78). Her bliver det igen tydeligt, at de kriminelle handlinger er afgørende for forståelsen af de 14-årige. Alvoren af de kriminelle handlinger, og hvorvidt de forstås som overlagte bliver således afgørende for, om de 14-årige beskrives som modne. Denne forståelse bliver forstærket, når man inddrager det tredje punkt i lovforslaget. Heri gør det sig gældende, at de 14-årige skal kunne straffes med mere end 8 års fængsel. Begår de en grov form for kriminalitet, skal de således kunne tildeles en hårdere straf. Hermed er det handlingen, der er central.

Tom Behnke (KF) omtaler ligeledes de unges modenhed som sammenhængende med deres grove kriminelle handlinger, og forklarer, at han som tidligere politimand har *"...mødt de 14-årige, som begår den meget grove, den meget kyniske kriminalitet, og oplevet den modenhed, de repræsenterer. Og lige præcis de er væsentlig mere modne på det kriminelle område end deres jævnaldrende, og derfor skal vi, når vi taler om den kriminelle lavalder, huske, at det er en kriminel lavalder, der gælder for dem, der laver den grove kriminalitet, og ikke for alle mulige søde, artige børn, som heldigvis stadig væk er flertallet"* (3.behandling:

pkt.112). Opdelingen mellem de 14-årige, der har begået kriminalitet, og de, der ikke har, er tydelig. På den ene side beskrives de 'modne' 14-åriges kriminelle handlinger som 'grove' og 'kyniske' og på den anden side, beskrives *flertallet* som søde og artige. Ligeledes betegnes de 14-årige, der ikke begår kriminalitet, som børn, hvormed deres uskyldige karakter forstærkes.

Et andet markant eksempel på, at de kriminelle handlinger er udgangspunktet for beskrivelsen af de unge, ser vi hos Marlene Harpsøe: *"De fleste husker sikkert sagen om den unge Rasmus Popena, der begik drab i Aalborg i 2007 – det blev også kaldt stadiondrabet. En 15-årig ung mand tæskede en aalborgenser til døde, mens han filmede ugeringen. Historien viser også, at listen over kriminelle handlinger var lang for den unge mands vedkommende, han kunne bare ikke blive idømt sanktioner for sine handlinger, da han var under 15 år gammel"* (1.behandling: pkt.78). Marlene Harpsøe omtaler den 15-årige Rasmus Popena som en 'ung mand', hvorved ordvalget kan siges at indeholde en forventning om, at den unge – i dette tilfælde Rasmus Popena – kan stilles til ansvar for sine handlinger.

De betegnende ord 'medborger' og 'ung mand', der bliver brugt i forbindelse med beskrivelserne af de kriminelle handlinger, medvirker således til en forståelse af de unge kriminelle som nogle, der kan overskue konsekvenserne af deres handlinger.

Hos fortalerne er der generelt en tendens til, at forståelsen af *nogle* af de unge har ændret sig. Kim Andersen: *"Unge mennesker modnes, i hvert fald i nogle sammenhænge og for nogles vedkommende, tidligere i dag, end man gjorde for bare 10 og 20 år siden. Der er nogle, der, som jeg nævnte indledningsvis, desværre i en tidlig alder begår hardcorekriminalitet, og de skal så også vide, at der er en konsekvens, at samfundet siger fra, og at de får straf som fortjent"* (1.behandling: pkt.2). Beskrivelsen fra Kim Andersen udtrykker, at vi står over for en ny type af unge, og at de 14-årige, over tid, har ændret karakter.

Fortalerne argumenterer for, at forslaget har en præventiv effekt, hvilket er sammenhængende med, at de 14-årige beskrives som rationelle og i stand til at overskue konsekvenserne af deres handlinger: *"Jeg er sikker på, at en nedsættelse af den kriminelle lavalder vil have en præventiv effekt. Det vil få nogle unge og børn til at tænke sig om en ekstra gang og lade være med at gå ud i kriminelle handlinger. Det vil også få nogle til at være mere på vagt over for, om nogen skulle forsøge at skubbe dem ud i kriminalitet"* (Kim Andersen, 1.behandling: pkt.2). Antagelsen, at en sænkning af den kriminelle lavalder vil virke præventivt, bygger således på en forståelse af de unge som rationelt tænkende, der er i stand til at overskue konsekvenserne af deres handlinger.

Modstandere

Modsat fortalernes mere neutrale betegnelse af de 14-årige, anvender modstanderne ofte betegnelsen 'børn'. Denne betegnelse er knyttet op til udsagnet 'børn skal ikke i fængsel', hvilket er et dominerende argument i debatten.

Anvendelsen af betegnelsen børn ses eksempelvis hos Anne Baastrup (SF): "*Det er rigtigt, at vi i mange hundrede år har haft en kriminel lavalder på 15 år. Så blev den i 1905 sat ned til 14 år. Men da man lavede straffelovændringerne i øvrigt i 1930'erne, kom man frem til, at det ville være en rigtig god idé at hæve den kriminelle lavalder, simpelt hen fordi – jeg tror, det var en konservativ ordfører, der sagde det – man jo ikke sætter børn i fængsel*" (1.behandling: pkt.176). Af dette citat fremgår det, at personer under 15 år kategoriseres som børn. Anne Baastrup fortsætter: "*Så vil jeg godt lige minde ordføreren om, at den beskrivelse af de børn, som er blevet alvorligt truede på deres sociale udvikling, gælder disse såkaldte hårdkogte børn, som hr. Tom Behnke nu vil sætte i fængsel. Det er jo det, det drejer sig om. Det er børn, som er blevet mishandlet gennem hele deres tilværelse. Det er dem, vi taler om. Det synes jeg hr. Tom Behnke med sin fortid som betjent burde mindes om*" (1.behandling: pkt.176). Med dette citat bliver det klart, at Anne Baastrup ønsker, at barnets sociale udvikling skal være udgangspunktet for, hvordan de kriminelle børn/unge skal håndteres, og ydermere at den kriminelle skal ses som et offer. Ved at fokusere på barnets psykosociale udvikling og offerrolle opstilles en forståelse af, at barnet er uskyldigt og ikke, som modstanderne argumenterer for, bevidste eller beregnende i deres kriminelle aktivitet. Ydermere stiller hun sig kritisk over for Tom Behnkes beskrivelser af hårdkogte kriminelle, og sætter dette på spidsen ved brug af udtrykket 'hårdkogte børn'. Betegnelsen børn associeres normalt med uskyld, hvorfor sammensætningen med tillægsordet 'hårdkogte' udtrykker et kraftigt misforhold i fortalernes argumentation.

Denne argumentation går igen hos Karen Hækkerup (S), der udtaler: "*Der må jeg bare sige til Venstres ordfører, at det her ikke handler om, at børnene er blevet mere modne. Man kan sagtens begå kriminalitet, uden at det, der er på den øverste etage, er fulgt med. Vores bekymring for det her lovforslag er klar: Vi vil ende med at sætte børn i fængsel, og Socialdemokraterne stemmer derfor helhjertet imod*" (1.behandling: pkt. 60). Ved brug af betegnelsen børn og med forståelsen af, at barnet ikke er færdigudviklet, tages der stærkt afstand fra forståelsen af de 14-årige som rationelle og modne. Beskrivelsen er her præget af en psykologisk forståelse af de 14-åriges udvikling, idet der lægges vægt på, at de ikke er psykisk færdigudviklet. Ydermere afvises det, at de kriminelle handlinger er et udtryk for modenhed.

Line Barfod (EL) kommenterer ligeledes på barnets psykiske tilstand med henvisning til høringssvarerne, der siger; *"at en meget stor del af de unge, flertallet af de unge, der begår alvorlige forbrydelser og ender i varetægt og i de sikrede institutioner, altså har nogle psykiske forstyrrelser, der gør, at de modenhedsmæssigt må siges at være 4-5 år yngre, end de egentlig er aldersmæssigt. Dermed er det altså reelt nogle, der modenhedsmæssigt kun er 10-11 år, som regeringen og Dansk Folkeparti her ønsker skal kunne straffes"* (1. behandling: pkt.222). De kriminelle unges karakter forstås her i forhold til deres psykiske tilstand, og hermed bliver forståelsen af modenhed sat i forhold til de psykiske forstyrrelser, som denne gruppe er kendetegnende ved.

Karina Lorentzen (SF) udtrykker en mere generel forståelse af de 14-årige, der ligeledes står i modsætning til, at de 14-årige kriminelle er blevet mere modne: *"... der var lukket under ombygning. Det var sådan en frase, vi brugte om de her unge mennesker, når de nu var i puberteten. Og selv om det kan lyde sådan lidt spøgefuldt, dækker det over den alvor, at når man er i puberteten, er der nogle gange en manglende sund fornuft. Der er simpelt hen lukket under ombygning. Der er mange fysiske og psykiske omvæltninger"* (3.behandling: pkt.2). Når de 14-årige begår kriminalitet, handler det således om *manglende sund fornuft*, og udtrykket 'lukket under ombygning' udtrykker, at de 14-årige generelt ikke er færdigudviklede, idet de befinder sig i puberteten, og dermed ikke er klar til at påtage sig et ansvar for deres handlinger. Karina Lorentzen fremstiller en generel ungdomsforståelse, som de kriminelle unge ligeledes skal forstås i forhold til. Hermed er der ikke en skarp opdeling mellem de kriminelle og de ikke-kriminelle, idet de unge generelt er i en særlige fase, der betyder, at de ikke kan gøres ansvarlige for deres handlinger.

Ved brug af betegnelsen 'børn' og beskrivelserne af de 14-åriges fysiske og psykiske udvikling, argumenterer modstanderne imod forestillingen om, at de kriminelle 14-årige er blevet mere modne.

En anden måde, hvorpå fortalernes sammenstilling af kriminelle handlinger og modenhed udfordres, er, når den kriminelle lavalder stilles op imod andre aldersgrænser.

Aldersgrænse-clash

Ved at sammenstille den nye kriminelle lavalder med andre eksisterende aldersgrænser, bliver der sat spørgsmålstegn ved den modenhed og ansvarlighed, som tillægges de kriminelle 14-årige: *"Jeg synes, Danmark er meget på slingrekurs i forhold til, hvornår man mener en person er klar og voksen nok til at klare nogle ting. Man vil nu sætte børn i fængsler eller i lukkede institutioner, børn, som ikke engang har retten til at gå ud at købe en pakke cigaretter, og som ikke har retten til at gå ud at købe en øl. Hvorfor er*

det, man mener, at de vil være mere modne til at kunne klare det her, altså den kriminelle del af det?" (Vibeke Grave (S), 1. behandling: pkt.28). Paradokset er tydeligt; hvorfor give de 14-årige retssikkerhed og voksenstatus, når de ikke har ret til at købe alkohol eller cigaretter. Til dette paradoks svarer Kim Andersen: *"Jeg mener ikke, at man kan sætte lighedstegn og drage sammenligninger, sådan som spørgeren her gør. Jeg mener, det er rigtigt at sige, at man er nødt til at angribe nogle problemstillinger over en bred front. Der er nogle, som bliver meget tidligere modne, og også desværre på en negativ måde i forhold til at begå kriminalitet, og dem skal vi så sætte ind over for på den front. Der er andre, som i forhold til vaner og fremtidig sundhed har brug for at få nogle restriktioner i forhold til anvendelsen af nydelsesmidler – som man jo besynderligt nok kalder dem – og det er så ligesom en anden ting"* (1.behandling: pkt.30). Her ses en opdeling af de unges modenhed, hvor det at begå kriminalitet er ensbetydende med modenhed og voksenstatus, og det at drikke alkohol eller ryge er tegn på umodenhed, og noget den unge skal beskyttes imod. Ansvar et tillægges således den unge i forbindelse med kriminalitet, mens den fratages, når det handler om den unges sundhed.

Line Barfod bidrager ligeledes med et eksempel på den kriminelle lavalders manglende sammenhæng med de øvrige aldersgrænser: *"Vi kommer altså til at få den absurde situation, at man siger, at man som 14-årig ikke er gammel nok til selv at vurdere, om man vil dyrke sex eller ej med en anden 14-årig, men gør man det, er det en forfærdelig forbrydelse, og man er så moden nok til, at man skal kunne straffes for den. Det er altså en besynderlig form for retspolitik, man vil føre her, og der er ingen sammenhæng i argumentationen på de forskellige områder for, hvornår man mener børn er modne nok til at overskue den ene og den anden konsekvens"* (1.behandling: pkt.222). På trods af, at dette argument rammer en væsentlig problematik mellem den seksuelle lavalder og den kriminelle lavalder, bliver der ikke kommenteret på dette. Dog viser dette citat, at den unge forventes at kunne styre sin kriminelle adfærd på et tidligere stadie i sit liv sammenlignet med sin seksuelle adfærd. Den 14-årige skal dermed være moden nok til at kunne håndtere den retslige konsekvens af en adfærd, han/hun ikke har ret til endnu.

Et generelt træk ved den manglende sammenhæng mellem aldersgrænserne i samtlige debatter er, at det indhold, som grænserne hver især bidrager med til ungdomskonstruktionen, har signalværdier, der peger i flere forskellige retninger. Aldersgrænserne stiller forskellige krav, som forventes opfyldt i forskellige stadier af den unges liv, hvilket indirekte indeholder et signal til den unge om samfundets holdning til forskellige adfærdsformer. Disse eksempler på 'aldersgrænse-clash', der er kendetegnende for de fire debatter, bidrager med en forståelse af alderskonstruktioner som noget, der ikke eksisterer uafhængigt, men netop er afhængig af sin kontekst.

8.5.3 Diskursiv praksis

Den diskursive praksis udspiller sig hovedsageligt omkring beskrivelserne af de kriminelle 14-årige, herunder hvordan disse unges skal håndteres. Fortalerne argumenterer for, at der er opstået en ny gruppe af mere modne 14-årige, hvilket giver sig til udtryk i et nyt kriminalitetsbillede, hvilket modstanderne afviser. I stedet argumenterer modstanderne for, at årsagen til de unges kriminalitet skal findes i deres sociale position og psykiske tilstand. Fortalerne argumenterer for, at de unge skal have en straf, og de introducerer dermed et retsligt element til håndteringen af de 14-årige.

Forståelsen af de kriminelle 14-årige

Fortalerne

Til at legitimere sænkningen henviser fortalerne blandt andet til statistikker, der vidner om en markant forskel i omfanget af 14-årige og 13-åriges kriminalitet, samt at nogle af de kriminelle unge, der er placeret på lukkede institutioner, bliver overført til fængsler, idet de er for ustyrlige for personalet på institutionerne.

Sidstnævnte argumentationsform kommer fra Marlene Harpsøe, og er en direkte manifest intertekstuel henvisning til Dansk Fængselsforbund: *"Men det, som jeg også lægger mærke til i det høringssvar, er, at der står, at der ofte er tale om »uregerlige unge, der påbegynder deres afsoning på en lukket ungdomsinstitution, men overføres til fængslerne, fordi personalet på institutionerne ikke kan styre dem ...«"* (1. behandling: pkt.66). Dette udpluk af et citat fra Dansk Fængselsforbund udtrykker dog en anden mening end det oprindeligt var tiltænkt, ser vi på den fulde længde af citatet fra Dansk Fængselsforbund. I det fulde citat fra høringsvaret gøres det klart, at fængslerne ikke kan tage vare på den unges særlige behov, og ydermere advares der om, at en overførsel til et fængsel anses som en belønning for at være sej (Høringssvar, den kriminelle lavalder: 4). Marlene Harpsøe bruger i stedet citatet til at udtrykke, at de unge i nogle tilfælde hører til i fængslerne eller i det mindste har brug for en mere hård konsekvens. Ved at anvende dette udklip fra citatet, skaber Marlene Harpsøe en ny konstruktion, der støtter hendes udsagn. Harpsøe omformer således Fængselsforbundets udmelding og producerer på baggrund af dette en ny 'tekst', der kommer til at støtte forslaget, selvom det i udgangspunktet handlede om det modsatte, nemlig at argumentere imod.

Tom Behnke bruger ligeledes beskrivelser af de unge som argument for forslaget: *"Det ene, der gør sig gældende, er, at vi kan se, at der er tale om en markant stigning i kriminalitetsudviklingen, når det gælder den hårde kriminalitet, og når vi taler om de 14-årige. Det kan vi se i statistikkerne. Det andet, der gør sig gældende, er, at det er vores klare opfattelse, at de 14-årige, der begår den hårde kriminalitet – det er ikke alle 14-årige, men de 14-årige, der begår den hårde kriminalitet – er modne nok til at vide, hvad det er, de foretager sig. Det er bevidste handlinger, det er kyniske handlinger, det er velovervejede handlinger. Der bør man kunne skride ind med nogle markante sanktioner, så vi kan fastholde de unge, mens vi sørger for at få dem ud af kriminaliteten, for det er jo det, der er meningen: at få dem ud af kriminaliteten"* (1. behandling: pkt.154). Indledningsvist anvender Tom Behnke en manifest intertekstuel henvisning til statistikker, der bekræfter et ændret kriminalitetsbillede for de 14-årige. De efterfølgende beskrivelser af de 14-åriges kriminelle handlinger præsenteres som et spørgsmål om partiets 'klare opfattelse', og kan dermed tolkes som en opretholdelse af en allerede eksisterende diskurs omkring de unge. Tekstproduktionen er i forhold til den diskursive praksis både præget af en interdiskursiv og manifest intertekstuel proces, idet der både henvises til andre diskurser samt tekster (statistikker). Målet og resultatet af dette er en ny forståelse af de 14-årige som en gruppe, der er særligt kriminelle i forhold til tidligere generationer af 14-årige. Fortalerne ønsker dermed at gentænke den tidligere diskurs omkring de 14-årige, og omformer – ved brug af adfærdsbeskrivelser – forståelsen af 14-årige.

Modstanderne

Modstanderne er derimod enige om, at de 14-årige ikke kan karakteriseres som mere modne, og argumenterer i stedet for, at de unge, der begår grov kriminalitet, er socialt udsatte. Uenigheden handler således om, hvorvidt de unges kriminelle handlinger kan tolkes som et udtryk for modenhed. Karen Hækkerup afviser endvidere, at der skulle være tale om en særlig udvikling i antallet af kriminelle handlinger begået af 14-årige: *"Jeg mener ikke, at der er belæg for det, Venstres ordfører siger om udviklingen. Man kan jo bare se, hvad Johan Reimann, der er politidirektør i København, siger, nemlig at der ikke er noget knæk. Der er ikke noget naturligt forhold, der gør, at man lige præcis skal sænke den kriminelle lavalder til 14 år"* (1.behandling: pkt.8). I ovenstående citat henviser Karen Hækkerup direkte til en udtalelse af politidirektør, Johan Reimann, hvorved det afvises, at der skulle være opstået et nyt kriminalitetsbillede for de 14-årige. Ligeledes argumenterer hun for, at fortalerne ikke har belæg for deres argument, og de kritiseres således for ikke at trække på allerede eksisterende viden.

Som det fremgår af den foregående tekstanalyse, bliver de 14-årige beskrevet som børn, og denne diskurskonstruktion udvides yderligere med beskrivelser af de unges psykiske problemer. De unges kriminelle handlinger bliver i forhold til dette ikke til et spørgsmål om mere modenhed, men i stedet lægges

der vægt på de bagvedliggende sociale faktorer for disse handlinger: *"...en meget stor del af de unge, flertallet af de unge, der begår alvorlige forbrydelser og ender i varetægt og i de sikrede institutioner, altså har nogle psykiske forstyrrelser, der gør, at de modenhedsmæssigt må siges at være 4-5 år yngre, end de egentlig er aldersmæssigt. Dermed er det altså reelt nogle, der modenhedsmæssigt kun er 10-11 år, som regeringen og Dansk Folkeparti her ønsker skal kunne straffes"* (Line Barfod, 1. behandling: pkt.222). Dette citat vidner om en interdiskursiv henvisning til en forståelse af de kriminelle 14-årige som værende psykisk ustabile. Herved afviser Line Barfod forståelsen af, at de 14-årige skulle være blevet mere modne. Ydermere er dette citat et eksempel på en flydende forståelse af modenhed, idet modenhed ikke blot forstås som et antal af år, men i stedet bliver målt i forhold til den unges psykiske tilstand. Dermed forstås modenhed ikke som aldersbestemt, idet denne afhænger af livserfaringer, og i dette tilfælde den psykiske tilstand.

Disse to forskellige beskrivelser af de kriminelle unge leder op til hver sin håndteringsform, men hvordan ser argumentationen ud, når det udelukkende handler om selve håndteringen?

Håndteringen af de kriminelle unge

De foregående præsentationer af de 14-årige som henholdsvis mere modne eller socialt udsatte er i sig selv en måde at danne et legitimt meningsgrundlag for, hvordan den 14-åriges kriminalitet skal håndteres. Forståelsen af de unge og deres kriminelle handlinger vil naturligvis være sammenhængende med, hvordan politikerne mener, at dette kriminalitetsproblem skal løses. Der er dog også en del på spil i debatten vedrørende selve håndteringen, som også bidrager til den diskursive praksis. Det følgende vil vise, hvilke forståelser, der trækkes på i argumentationen for den håndteringsform, som henholdsvis fortalere og modstandere er repræsentanter for.

Fortalerne

Det særlige ved fortalernes argumentation er, at de ønsker at pålægge de unge en straf i en tidligere alder. Hovedsageligt bliver vigtigheden af denne håndteringsform presset igennem via detaljerede beskrivelser af de unges kriminelle handlinger, men når det kommer til argumentationen for håndteringsformen i sig selv, ser argumenterne anderledes vage ud. Måden, hvorpå denne argumentation bygges op, er ikke, som ved tidligere eksempler, gennem henvisninger til undersøgelser og statistikker. Kim Andersen udtaler eksempelvis: *"Det her har lidt karakter af at være meget hypotetisk, for vi har ikke dokumentation, vi har jo ikke nogen erfaring (...) fordi vi netop ikke hidtil har haft den lave kriminelle lavalder. Derfor kan vi ikke sige,*

hvad vi har af erfaringer" (1.behandling: pkt.18). Ved at argumentere for, at situationen er uprøvet, udtrykker fortalerne med dette citat, at det ikke er muligt at opstille nogen garanti for effekten af en sænkning. Ud over dette udtrykker citatet også en undervurdering af de undersøgelser, som modstanderne anvender i deres argumentation. Ved at argumentere for, at det er en uprøvet situation, afvises det samtidig, at *nogen* vil kunne fremsætte bevis for effekten af forslaget. Det centrale for fortalerne bliver dermed ikke at fremsætte videnskabeligt belæg for effekten ved sænkningen, og det bliver således klart, at der er tale om et initiativ, der bundet i en politisk ideologi.

Kim Andersen uddyber senere, at *"Jeg vil gerne sige til fru Maja Panduro, at jeg tror, den faglige viden og indsigt på dette område er mere nuanceret, end spørgeren her giver udtryk for. Jeg anerkender fuldt ud, hvad der står i høringssvarene, men jeg ved også, hvad der bliver sagt på møder og konferencer, og hvad fagfolk siger, når man bagefter sidder og snakker med dem over en kop kaffe. Der er rent faktisk mange af dem, der siger: Det er helt rigtigt, det I gør, der er brug for mere konsekvens over for denne begrænsede, men hardcore gruppe af børn og unge"* (1.behandling: pkt.42). I citatet betvivles den ekspertviden, som modstanderne bygger deres argumentation på, idet denne viden beskrives som noget, der markant ændrer karakter *over en kop kaffe*. Udsagnet er således med til at betvivle den viden, som modstanderne benytter. Idet den konkrete kilde til de udsagn, som her trækkes frem, er anonym og skjult, er det svært at klassificere dette som en interdiskursiv henvisning – der synes i højere grad at være tale om en vag form for diskurs eller myte.

Fortalerne forklarer, at der er tale om et forslag, der bygger på en politisk overbevisning: *"Vi har altså den opfattelse, og den er naturligvis politisk funderet, at det her vil have en præventiv effekt"* (Kim Andersen, 1.behandling: pkt.6). Det, der er på spil i fortalernes argumentation, er dermed ikke styret af manifest intertekstualitet, men et spørgsmål om en politisk orientering.

Modstanderne

Modstandernes argumentation indeholder adskillige intertekstuelle henvisninger. Maja Panduro udtaler eksempelvis: *"Der er jo netop rigtig meget saglig argumentation for det modsatte. Regeringens egen ungdomskommission siger ligeud, at det her risikerer at have en negativ kriminalpræventiv effekt. Der vil altså komme flere unge til, og man vil skubbe de unge, man har med at gøre, endnu længere ud i kriminalitet. Dansk Psykolog Forening, som også er kommet med høringssvar, siger, at man i stedet skader flere unge, der står på grænsen til at blive kriminelle, ved at nedsætte den kriminelle lavalder, og man fremmer en kriminel løbebane i livet fremover for den unge. De er ikke de eneste, der fraråder det her i*

høringssvarene, det gør også Dommerforeningen, Advokatrådet, Fængselsforbundet, Kriminalforsorgsforeningen, Det Kriminalpræventive Råd, Rigsadvokaten – og jeg kunne blive ved” (1.behandling: pkt.40). I dette ene citat anvendes manifeste intertekstuelle henvisninger til 7 uafhængige foreninger samt regeringens egen ungdomskommission, der alle støtter modstandernes modstand mod forslaget. Ud over at modstandernes argumentation er understøttet af den videnskabelige viden, fremgår det således også, hvordan forslaget er i modstrid med udsagn fra de højeste autoriteter på området.

Analysen af den diskursive praksis i debatten om den kriminelle lavalder har vist, at modstanderne hovedsageligt er dominerende i forhold til brugen af manifest intertekstualitet. Fortalernes argumenter tager udgangspunkt i en politisk overbevisning, og de har dermed ikke i samme grad tendens til at sammenkæde deres argumentation med andre tekster.

9. Analyse del 2

Det interessante ved at undersøge, hvordan ungdommen konstrueres gennem nye aldersgrænser, er, at disse grænser kan ses som et udtryk for en forandring i de forventninger, samfundet har til nutidens unge. Spørgsmålet er imidlertid, om der reelt er tale om en ændring i forståelsen af ungdommens karakter? De nye aldersgrænser har enten til formål at udvide eller indskrænke den unges handlerum, og vi ser dem derfor som et udtryk for, at nutidens unge skal håndteres på en ny måde. En ændring af aldersgrænsen er dermed en ændring i det ansvarsområde, som den unge forventes at kunne håndtere – hvilket i sidste ende betyder en ændring i forståelsen af den unge.

Udgangspunktet for specialet har været at vise, hvordan ungdomsbegrebet konstrueres gennem nye aldersgrænser, hvortil vi har haft følgende hypoteser:

- Sænkes en aldersgrænse er det udtryk for, at de unge anses for at være mere modne, idet de bliver pålagt et ansvar for deres handlinger i en tidligere alder.
- Hæves en aldersgrænse, er det derimod et spørgsmål om, at de unge anses for at være mindre modne, idet de først kan pålægges ansvar for deres handlinger i en senere alder.

Formålet med den foregående tekstanalyse har således været at undersøge, hvorvidt der fremkommer forskellige forståelser af de unge på tværs af debatterne, eller om der er en form for betydningskonsensus i italesættelsen af de unge. Den foregående analyse af ungdomsforståelsen har vist, at de unges karakter kun sjældent forstås som ændret, hvorfor der kan sættes spørgsmålstejn ved hvilken rolle ungdomsforståelsen har for aldersgrænsekonstruktionen. I det følgende vil vi derfor opsummere tekstanalysens ungdomsforståelser for herigennem at vise, hvilken karakter de unge bliver tildelt og ydermere deres indvirkning på eller rolle i aldersgrænsekonstruktionen.

9.1 Debatterne

Når vi har valgt at analysere konstruktionen af begrebet ungdom set i forhold til forslagene om de nye aldersgrænser, er det fordi, aldersgrænserne indikerer, hvornår en person anses for at være 'gammel nok' til at påtage sig visse ansvar og få adgang til bestemte rettigheder og er således også en form for 'overgang'. Aldersgrænserne har dog forskellige numeriske værdier, hvormed de må forstås som mere differentieret.

I gennemgangen af debatterne fremgår det, at ungdomsforståelsen varierer mellem den 'ahistoriske' og faste forståelse, hvor ungdommen fremstilles som en særlig modningsfase, og den historisk afstemte forståelse, hvor den unge forstås som præget af sin sociale kontekst. Der er ikke tale om to yderpoler, idet der i den 'ahistoriske' ungdomsforståelse ligeledes er fokus på den sociale konteksts betydning for forståelsen af de unge. Som eksempel herpå kan nævnes solariedebatten, hvor de unge også forstås i forhold til det generelle modebillede.

Beskrivelserne af ungdommen som en særlig udviklingsfase er en dominerende karakteristik, der anvendes i alle forslag af henholdsvis fortalere og modstandere. Overordnet set bliver der således ikke rykket ved den allerede eksisterende forståelse af ungdommen, og det er således kun i diskussionen om den kriminelle lavalder, at der fremkommer en ny forståelse af ungdommen.

9.1.1 Alkohol- og solariedebatten

I **alkoholdebatten** er den dominerende forståelse af de unge, at de har "*en trang til at afprøve grænser*", og at de generelt er uansvarlige og ikke kan overskue konsekvenserne af deres handlinger (Sophie Løhde: 1.behandling: pkt.2). Alkoholen forstås som en naturlig del ungdomsfasen og som selvskrevet i forhold til de unges grænsesøgende adfærd. I forhold til selve forslaget er både de 'moderate' (V, KF, DF) og 'direkte' (S, SF, RV) fortalere enig om, at aldersgrænsen skal forstås som et redskab, som forældrene kan bruge i deres opdragelse. Der er dog den nuance, at de 'direkte' fortalere i højere grad betoner de risici, som er forbundet med de unges alkoholforbrug, og aldersgrænsen bliver således en måde, hvorpå staten, i fællesskab med forældrene, påtager sig et ansvar for at beskytte de unge. I forhold til dette betoner de 'moderate' fortalere udelukkende forældreansvaret, hvorved virkningen forstås som afhængig af forældrenes evne til at bruge aldersgrænse-redskabet.

På trods af en generel konsensus omkring forslaget, er debatten stadig præget af en kamp for at definere det politiske indhold i forslaget. Det styrende for debatten synes dermed ikke at være forståelsen af de unge, men det handler i sidste ende om hvilken politisk ideologi, der skal ligge bag forslaget, og dermed hvordan virkningen af forslaget skal forstås.

I **solariedebatten** karakteriserer fortalere de unge som en gruppe, der er særligt sårbare over for solens stråler, og ydermere beskrives de unge som ude af stand til at overskue konsekvenserne af deres handlinger. Brugen af sol beskrives som en del af de unges "*sociale aktiviteter*" (Flemming Møller Mortensen, 1.behandling: pkt.54), hvorved de unges valg er præget af en generel ungdomskultur.

Ydermere sættes der spørgsmålstegn ved, hvorvidt valget i sidste ende er frit, idet de unge anses for at være udsat for gruppepres. Modstanderne taler ikke om de unges særlige karakter i deres argumentation, men fokuserer i stedet på vanskeligheden i at håndhæve forbuddet. Desuden betoner de det individuelle frem for det kollektive ansvar, hvorfor de ikke mener, at det er statens opgave at regulere de unges solarieforbrug. Både fortalene for alkohol- og solariedebatten har det perspektiv på de unge, at de skal beskyttes, og denne beskyttelse skal indtræffe på et tidligere tidspunkt i de unges liv. Konsekvensen af dette er, at ungdomsfasen får karakter af at være en mere beskyttet periode.

I de foregående forslag, hvor aldersgrænserne hæves, fremgår det, at der ikke er fremkommet en ny forståelse af ungdommen, men i stedet synes der at være en ændret forståelse af adfærden: at drikke alkohol og tage sol, hvilket fordrer en ny håndtering af denne adfærd. Fælles for solarie- og alkoholdebatten er, at begge områder beskrives som præget af risici, samt at disse risici kan få betydning for den unges fremtid. Ændringerne af aldersgrænserne kan dermed i en risikooptik forstås som en måde, hvorpå fremtidige 'trusler' håndteres i nutiden. Konsekvensen af denne risikotænkning bliver således, at rummet for styring udvides, idet nye områder kategoriseres som risikable.

9.1.2 Valgretsalderen

I debatten om valgretsalderen – der ikke er et reelt forslag om en ændring, men i stedet et forslag om at nedsætte en valgretsalderskommission – er beskrivelserne af den unge generelt fraværende hos fortalene. Fortalerne italesætter nutidens unge som mere politisk aktive, men herudover beskriver de ikke de unge som mere modne, hvilket kan være sammenhængende med, at det ikke er den reelle valgretsaldere, der er til debat. Set i forhold til disse fortaleres foregående beskrivelser af de unges manglende ansvarlighed i forbindelse med deres personlige valg og handlinger, virker det dog umiddelbart modstridende at argumentere for et forslag, der i sidste ende skal give de unge stemmeret. Et centralt element i debatten er således også den demografiske udvikling, der betyder, at der i fremtiden bliver flere ældre og færre unge. Hermed synes forslaget ikke at udspringe af en ændret ungdomsforståelse, men i stedet handler det om samfundsmæssige ændringer, der finder sted uden for ungdommen.

Modstanderne argumenterer for, at de unge skal gennemgå en naturlig modning, før de er klar til at stemme. Fokus hos modstanderne er, at de unge står over for en række udfordringer i forhold til, at de skal *"i gang med en ungdomsuddannelse, i lære eller i arbejde og tjener deres egne penge"* samt *"begynder at*

tænke på at flytte hjemmefra", hvilket *"giver de unge nogle erfaringer"* (Henriette Kjær: 1.behandling: pkt.90), inden de kan stemme. Ydermere forklarer modstanderne, at mange unge selv giver udtryk for, at de ikke er klar til at stemme i 16-års alderen, fordi de ikke ved nok om, hvordan samfundet fungerer. Det er således både et spørgsmål om, at give de unge tid til at modne og overkomme de mange udfordringer, de står over for, men også en karakteristik af de unge som uerfarne og uvidende i forhold til politik.

Vi undrer os over, at fortalernes ikke benytter flere beskrivelser af, at de unges interesse for og viden om politik er steget, men tolker dette som et strategisk valg i forhold til at få spørgsmålet om, hvorvidt valgretsalderen skal sænkes, til at forblive åbent.

9.1.3 Den kriminelle lavalder

I debatten om den kriminelle lavalder fremkommer to forskelligt rettede forståelser af de unge. Det særlige ved dette forslag er, at det kun er rettet mod en lille gruppe af unge. Fortalernes argumenterer for, at en lille gruppe kriminelle 14-årige er blevet mere modne, mens modstanderne argumenterer for, at denne gruppe er skadet i deres sociale udvikling og ligeledes har psykiske forstyrrelser, hvormed de forstås som umodne. Ydermere placerer modstanderne også de kriminelle 14-årige inden for en generel ungdomsforståelse, hvormed de argumenterer imod, at de unge skal forstås som mere modne og ansvarlige: *"Der er simpelt hen lukket under ombygning. Der er mange fysiske og psykiske omvæltninger"* (Karina Lorentzen, 3.behandling: pkt.2).

Måden, hvorpå ungdomsforståelsen konstrueres, får igennem fortalernes beskrivelser en anden karakter end tidligere, idet de tager udgangspunkt i de unges handlinger. Der er hermed tale om en ny forståelse af de unge, og dermed et brud på den konventionelle forståelse af ungdommen som en særlig 'undskyldt' fase. De kriminelle 14-årige beskrives som rationelle individer, der ifølge fortalernes udtrykker modenhed gennem de kriminelle handlinger de begår. De unges handlinger tillægges hermed et rationelt motiv, når det handler om at begå kriminalitet, hvorimod det modsatte er tilfældet i debatten om alkohol og solarium, hvor de unge ikke forventes at kunne overskue konsekvenserne af deres handlinger. Det interessante ved fortalernes ungdomsforståelse er, at den forekommer at være polariseret i den forstand, at der *enten* er tale om 'hårdkogte' kriminelle *eller* "søde teenagere" (1.behandling: pkt.150). Begrundelsen for at sænke den kriminelle lavalder bygger dermed på en ny forståelse af, at *nogle* unge har ændret sig. Fortalernes pointerer i deres argumentation, at der er tale om en lille gruppe af 'hårdkogte' kriminelle unge, og det er således ikke et generelt billede på ungdommen, hvorfor vi også tolker denne sænkning som et udtryk for

den kriminalpolitiske udvikling, som Danmark og Vesten har gennemgået de sidste 10-20 år, hvilket vil blive behandlet i et senere afsnit.

Debatten om den kriminelle lavalder synes at være et godt eksempel på en ungdomsforståelse, præget af en generel samfundsmæssig udvikling, hvor ungdomsfasen har potentiale til at begynde tidligere afhængig af den enkeltes situation. Fortalerne mener dermed, at et antal 14-årige har tilegnet sig en særlig moden karakter, der betyder, at de skal håndteres med andre midler end tidligere. Dette kan forstås som et udtryk for, at fortalerne er bevidste om, at dette forslag vil komme i konflikt med en allerede eksisterende forståelse af ungdommen. Fortalerne er således nødsaget til at tage en hegemonisk kamp op med denne eksisterende forståelse, og forsøge at ændre og opnå konsensus omkring denne.

Af det foregående er det således blevet klart, at det styrende for konstruktionen af de nye aldersgrænser overordnet set ikke er en ny forståelse af den unge. Når de unge beskrives som uansvarlige i forbindelse med, at en aldersgrænse hæves, bliver det gjort ud fra en forståelse af ungdommens særlige karakter, og det er således ikke et spørgsmål om, at de unge er blevet *mindre* modne. Der er i stedet tale om en interesse i, at de unge i højere grad skal beskyttes og kontrolleres. I debatten om den kriminelle lavalder argumenterer fortalerne dog for, at *nogle* 14-årige begår grovere kriminalitet, hvilket bliver udgangspunktet for, at de beskrives som mere modne. I forslaget om at nedsætte en valgretsalderskommission fremkommer der ikke en forståelse af, at den unge er blevet mere moden.

9.2 Overgangsforståelsen

Ifølge Bourdieu har overgangsritualer en symbolsk magt, idet de er i stand til at påvirke vores forståelse af virkeligheden. Overgangen *kan*, ifølge Bourdieu, betyde at de indstiftede ændrer deres handlemønstre i forhold til den rolle, som indstiftelsen tildeler dem. I forlængelse heraf stiller Bourdieu dog spørgsmålstejn ved, hvorvidt overgangene eller vekslingerne nødvendigvis får en reel virkning, eller om de blot eksisterer gennem deres symbolske indhold (Bourdieu 1996: 29). Overgangene eller aldersgrænserne kan dermed godt eksistere og indgå som socialt anerkendte kategoriseringer, uden at det medfører en adfærdændring hos de indstiftede. På tværs af folketingsdebatterne er der ligeledes forskel på, hvor 'stærke' forventningerne er til aldersgrænsernes reelle virkning, hvilket bliver tydeligt når ungdomsforståelserne tages i betragtning.

De to tendenser – hvor aldersgrænserne enten hæves eller sænkes – indeholder forskellige forventninger til aldersgrænsen som overgangsfænomen. På den ene side skal de unge i en 'tidlig' ungdom udvise rationalitet og påtage sig rollen som demokratisk medborger, mens de på den anden side i en 'senere' ungdom anses for at være en uansvarlig gruppe, der skal beskyttes. Med udgangspunkt i ungdommens karakter, fremkommer således forskellige forventninger til, hvorvidt de unge kan leve op til den nyindstiftede rolle.

Når aldersgrænserne sænkes, forventes det, at de unge vil kunne leve op til forventningerne i disse overgange, idet de anses for at være mere modne. Omvendt betvivles det, hvorvidt de unge kan leve op til forventningerne i forbindelse med aldersgrænser, der oprettes eller hæves, da disse unge forstås som grænsesøgende og uansvarlige. De unge synes hermed i en tidlig alder at møde aldersgrænser, hvor det forventes, at den unge kan påtage sig indholdet i sin nyindstiftede rolle og handle rationelt og modent, mens den unge i en senere alder møder overgange, hvor der stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt den unge kan leve op til sin indstiftelse.

Aldersgrænser har, med deres forskellige numeriske værdier, en interessant opdeling af ungdomsfasen, og det er i det foregående blevet klart, at disse grænser i begrænset omfang afhænger af en ændret ungdomsforståelse. Ydermere er ungdomsforståelsen i aldersgrænserne medvirkende til at betvivle aldersgrænsernes virkning. Det er således ikke ungdommens ændrede karakter, der skal forstås som afgørende for de fire forslag, og det er derfor nødvendigt at inddrage andre forklaringer for at forstå de fremsatte forslag, hvilket vil være vores opgave i det følgende.

9.3 Hvad er der på spil ud over de unge?

I det følgende vil vi med udgangspunkt i Foucault og Rose' forståelse af moderne styringsmentaliteter diskutere de forskellige forslag. I denne diskussion ser vi bort fra forslaget vedrørende valgretsalderen. Selvom en af begrundelserne for at fremsætte forslaget er ønsket om at gøre de unge interesseret i demokratiet, kan denne forklaring ikke betegnes som den primære. Hermed er det primære formål med forslaget ikke at skabe en adfærdsendring, men det handler i højere grad om, at sikre de unges position i demokratiet i et samfund, hvor gruppen af ældre bliver markant forøget i de kommende år.

I Foucaults forståelse af den governmentale ledelsesform er der forskellige aspekter, man skal forholde sig til i forhold til styringen. Dette er spørgsmålene: *hvem* der skal regere, *hvad* der gør ledelsen retfærdig, *hvad* eller *hvem* der skal regeres og *hvordan*? I det følgende vil vi diskutere tre af disse spørgsmål.

Spørgsmålet: *hvad* eller *hvem* der skal regeres, vil ikke indgå som et adskilt afsnit, idet svarene på spørgsmålet indgår implicit i besvarelsen af de resterende tre spørgsmål. Vores fokus på biopolitikken, og herunder reguleringen af 'livet', betyder, at den følgende diskussion hovedsageligt omhandler de forslag, der vedrører de unges sundhed. Diskussionen om den kriminelle lavalder, vil således kun blive inddraget, når det forekommer relevant.

9.3.1 Hvem skal regere?

I diskussionerne om alkohol og solarium er det unge under 18 år, som forslagsstillerne ønsker at udsætte for regulering. Hermed er der tale om en gruppe, der er umyndige, og hvor forældrene tidligere har haft det fulde ansvar. Med forslagene fremgår det, hvorledes fortalere i stigende grad ønsker at involvere sig i forældrenes opdragelse, hvormed staten får en endnu mere aktiv og direkte rolle. Flemming Møller Mortensen: *"Det, vi rigtig gerne vil fra socialdemokratisk side, er, at vi har et fælles ansvar for at gøre det lettere at træffe det sunde valg. Og vi understøtter forældrenes ansvar, vi har ikke på noget tidspunkt sagt, at forældrene ikke bærer et primært ansvar. Vi har til gengæld sagt ved enhver given lejlighed, at de har et primært ansvar. Det fratager vi dem ikke, men vi vil også gerne sige: Ud over forældreansvaret, ud over de unges eget ansvar, så er det her et problem for samfundet, og derfor bærer vi også et fælles ansvar"* (alkoholdebatten, 1.behandling: pkt.166).

Fortalernes position kan ses som udtryk for, hvordan ændringer i styringsmekanismer har ændret forholdet mellem staten og familien. Ifølge Donzelot betød biopolitikens opkomst, at familien mistede den gamle magt og integritet, som den engang havde. I dag bliver det således ikke diskuteret, om staten skal regulere familien – det gør den allerede – men det handler i stedet om, *hvor meget* staten skal involvere sig i familien. Det er således grænserne for den statslige indblanding, der er til diskussion.

Med udgangspunkt i den enkelte og befolkningens bedste, er det ifølge fortalere legitimt for staten, at blande sig i familien. I debatten om aldersgrænsen for køb af alkohol findes der dog en nuance af dette, hvor de 'moderate' fortalere giver udtryk for, at opdragelsen alene er forældrenes ansvar.

Hvor der hos fortalere i solariedebatten og de 'direkte' fortalere i alkoholdebatten ses en fremstilling af staten som medansvarlig for de unges livsstil, er dette ikke tilfældet hos de 'moderate' fortalere i alkoholdebatten og modstanderne i solariedebatten. Denne modstand mod at give staten beføjelser i forhold til reguleringen af de unges liv fremstår særlig tydelig i diskussionen om solarier. Her er modstanderne imod, at staten laver en lovgivning, der griber ind i måden, hvorpå forældrene opdrager

deres børn. Hermed ser vi hos modstanderne af forslaget om et forbud mod solarier et ønske om at bevare den individuelle frihed og dermed en forståelse af familien som en enhed, staten ikke skal intervenere i. Man kan således her se en tendens til at de unge betragtes som forældrenes 'ejendom', hvormed det udelukkende er forældrenes ansvar at stå for opdragelsen.

Denne modstand mod, at staten blander sig i familien og herunder børneopdragelsen, er ikke lige så tydelig i spørgsmålet om salg af alkohol til de unge. I dette forslag er der et bredt flertal for at hæve aldersgrænsen, hvormed der er bred enighed om, at staten skal medvirke til at udstikke nogle retningslinjer for, hvordan opdragelsen *bør* foregå. Det er dog tydeligt, at der forekommer variationer i måden, hvorpå denne indblanding skal forstås. På trods af at alkoholdebatten består af en dominerende gruppe af fortalere, er der stadig en tydelig forskel mellem fortalernes måde at fremstille forslaget på.

Betragtes de to forslag samlet, fremgår det, at modvilligheden mod at blande sig i opdragelsen ikke er konsistent. Jævnfør Rose er det netop også ofte historisk forskelligt, hvilke problemer, der udsættes for styring. I Rose' arbejde med governmentality-studier har han vist, at problemer har en historisk forskellighed, og dermed at der til forskellige tider eksisterer forskellige opfattelser af, hvad vi betragter som problemer. Af debatterne om aldersgrænsen for salg af alkohol fremgår det, hvorledes forståelsen af og tilslutningen til denne regulering har ændret sig markant over de seneste 10-12 år. Af folketingsdiskussionen fra 1998, da aldersgrænsen for køb af alkohol i butikker blev indført, fremgår det, hvorledes parterne ikke var i stand til at opnå enighed om forslaget. Partierne var således mere delte end de er i dag – både Venstre, Dansk Folkeparti og Fremskridtspartiet stemte dengang imod forslaget. Modargumenterne var, at det 1. ville være umuligt at håndhæve et forbud, og 2. at det ikke var statens opgave at involvere sig så direkte i børneopdragelsen (L 17 97/98). I løbet af de sidste 10-12 år, har denne stemning dog vendt sig, og det er således kun Liberal Alliance og Enhedslisten, der i 2010 har stemt imod forslaget.

Brugen af aldersgrænser som regulerende for de unges køb af alkohol kan forstås som et styringsredskab, der inden for de sidste 10-12 år har opnået en bred politisk konsensus. Der kan trækkes visse paralleller mellem datidens alkoholdebat og den debat, der i dag finder sted om solarier. Modstanderne i disse debatter trækker på de samme to typer af argumenter; 1. hvordan håndhæves et forbud (hvordan sikre man sig, at de unge ikke bruger solarierne, selvom det er ulovligt) og 2. det er ikke statens opgave at blande sig i børneopdragelsen. I løbet af det sidste årti har alkoholdiskussionen dog ændret karakter, hvormed disse modargumenter ikke er at finde i diskussionen i dag.

At modstanderne i forslaget om et forbud mod solarier ikke indtager den samme position i spørgsmålet om alkohol, kan forklares ved diskussionernes forskelligartede karakter. De danske unge har over en årrække været europamestre i druk, hvormed der er tale om et omfattende problem, som kræver politisk handling. Ligeledes eksisterer der en normativ fordømmelse af de unges høje alkoholforbrug, og man kan tale om at der eksisterer politisk konsensus omkring problemets omfang. I modsætning til alkoholdiskussionen fylder solariedebatten langt mindre i den danske befolkning, og der er således ikke på samme måde et folkekrav om at handle politisk på dette problem.

At regeringen og Dansk Folkeparti foreslår en statslig indblanding i familien i forbindelse med spørgsmålet om de unges alkoholvaner samtidig med, at de afviser et forbud mod solarier, tydeliggør det faktum, at der er en flydende grænse med hensyn til, hvor meget staten skal blande sig i den enhed, som familien udgør. Hvorvidt staten skal involvere sig i familien afhænger således i høj grad af konteksten. Borgernes ansvar for deres eget liv – herunder forældrenes ansvar for deres børn – lader sig således ikke entydigt bestemme. De to forslag vedrørende de unges sundhed fremstiller således både en tendens til, at familien skal betragtes som en selvforvaltende enhed samtidig med, at staten, med udgangspunkt i den enkeltes bedste, bør blande sig i børneopdragelsen.

9.3.2 Hvad gør ledelsen retfærdig?

Der er forskellige elementer på spil med hensyn til spørgsmålet om, hvordan de fremsatte forslag kan retfærdiggøres. Af folketingsdiskussionerne fremgår det, hvorledes det primært er forståelsen af individet og forskellige videnskabelige undersøgelser, der bidrager til at retfærdiggøre de fremsatte forslag.

Et selvregulerende individ?

Som tidligere beskrevet definerer Foucault governmentality som *conduct of conduct*, hvormed der ligger en antagelse om, at det er muligt at regulere og kontrollere adfærd rationelt. Hermed gør det sig gældende, at den menneskelige adfærd er en genstand, der kan reguleres og ledes mod bestemte mål.

Denne antagelse er interessant, når vi ser på italesættelsen af de unge i debatterne vedrørende alkohol, solarium og den kriminelle lavalder. I henhold til de to førstnævnte diskussioner har den foregående analyse vist, at ungdommen betragtes som en gruppe, der er i en særlig fase, der blandt andet indebærer at de har en grænsesøgende adfærd. Ligeledes gør det sig gældende, at ungdommen forstås som en

gruppe, der ikke er i stand til at forholde sig til konsekvenserne af deres handlinger. Denne forståelse kan ses som et udviklingspsykologisk perspektiv, hvormed der er tale om en biologisk naturlighed, som det ikke er muligt at ændre på.

Ungdommen bliver i disse debatter italesat som en gruppe, der ikke er i stand til at udvise selvregulering og som hermed i en vis forstand må forventes at være upåvirket af de fremsatte forslag. Idet de unge forstås som uregerlige, lever de således ikke op til grundpræmissen i governmentality som styringsmentalitet, der netop handler om styring gennem selvstyring.

I diskussionerne vedrørende de unges alkohol- og solarievaner ser vi dog også, at forslagene ikke er rettet direkte mod de unge, men i højere grad henvender sig til forældrene. Forældrene kan således forstås som den aktør, der forventes at regulere sin adfærd i henhold til de fremsatte forslag. Hermed ser vi, jævnfør Donzelot, hvorledes styringen af familien ikke skal forstås som en styring imod familien, men i stedet handler det om at styre *gennem* familien. Det er netop dette aspekt, som fortalene i de to forslag fremhæver, idet de mener, at forslagene skal forstås som en værktøj, som forældrene kan bruge i opdragelsen.

Hvor de unge i diskussionerne om alkohol og solarium forstås som uregerlige, er dette ikke tilfældet i diskussionen vedrørende den kriminelle lavalder. I denne diskussion beskrives de kriminelle unge som en gruppe, der er rationelle og som er yderst bevidste om deres handlinger. Når man eksempelvis taler om, at en sænkning af den kriminelle lavalder vil have en præventiv effekt, er det netop det rationelle og velovervejede individ, der bliver italesat. Denne forståelse af de kriminelle unge er medvirkende til at legitimere forslaget om en sænkning af den kriminelle lavalder, idet forslaget hermed fremstår som potentielt adfærdsregulerende. Der bliver således fra fortalernes side italesat en forventning om, at den unge vil være i stand til at regulere sig selv og dermed afstå fra at begå kriminelle handlinger. De kriminelle unge lever således op til grundpræmissen i governmentality-styringen, idet de forventes at kunne regulere deres adfærd.

Denne forståelse gør sig udelukkende gældende hos forslagets fortalere, og modstanderne argumenterer kraftigt imod denne forståelse af modenhed. Modstanderne mener, at de kriminelle handlinger skal ses som udtryk for, at denne gruppe af unge *ikke* er modne og selvregulerende. De henviser således til, at de unge kriminelle typisk er blevet mishandlet gennem hele deres tilværelse og ligeledes pointerer de, at flertallet i denne gruppe har psykiske forstyrrelser, der betyder, at de modenhedsmæssigt kan bestemmes som værende 4-5 år yngre end deres reelle alder. Modstanderne italesætter dermed de kriminelle unge som en udsat gruppe. Der er således i diskussionen om den kriminelle lavalder stor kamp om at bestemme,

hvorvidt grove kriminelle handlinger skal tolkes som et spørgsmål om modenhed, eller om disse handlinger snarere skal ses som udtryk for det modsatte.

Debatterne vedrørende de unges sundhed og den kriminelle lavalder fremstiller en stor forskel i den selvregulering, som de unge forventes at udvise. Det er således kun i sidstnævnte diskussion, hvor det samtidig også er den yngste aldersgruppe, der bliver diskuteret, at de unge forventes at kunne regulere sig selv.

De foregående beskrivelser af ungdommen er ydermere interessant, hvis vi ser på tværs af debatterne. Fortalerne for den kriminelle lavalder tilhører den samme gruppe af politikere som 'de moderate' fortalere i alkoholdebatten, men forståelsen af de unge svinger her fra en beskrivelse af de kriminelle 14-årige som *mere* modne til en beskrivelse af de 16-18-årige som uansvarlige.

Tilføjes debatten vedrørende valgretsaldern fremkommer der ligeledes en tydelig modsætning i forståelsen af de unges modenhed. Fortalerne for valgretsaldern er ligeledes fortalere for aldersgrænserne vedrørende alkohol og solarium, og de unge forstås dermed i den ene kontekst som ansvarlige nok til at stemme, hvilket står i modsætning til beskrivelsen i alkohol- og solariedebatten, hvor de unge skal beskyttes og fratages et ansvar.

Viden som grundlag for de politiske tiltag

Ifølge Foucault har de moderne human- og naturvidenskaber – og de normalitetskoncepter, som fremkommer herigennem – været medvirkende til at strukturere de politiske handlinger og fastsætte deres mål. Den videnskabelige viden er således grundlaget for at kunne rette den politiske styring mod 'livet'. For at kunne regulere sin befolkning er det således nødvendigt med viden om de fænomener, som er karakteristiske for befolkningen.

I analysen af den diskursive praksis blev det tydeligt, at brugen af manifest intertekstualitet ofte var domineret af henvisninger til videnskabelige undersøgelser, og vi vil i det følgende undersøge, hvad denne genre bliver brugt til. Den videnskabelige genre indtager forskellige funktioner i folketingsdiskussionerne. Genren bliver brugt som fundament for forslagene vedrørende alkohol og solarium, mens den videnskabelige genre i diskussionen om den kriminelle lavalder i stedet bruges som argument imod forslaget.

Fortalerne for forslagene vedrørende alkohol og solarium argumenterer for forslagene ved at henvise til diverse videnskabelige undersøgelser. Vi ser således i folketingsdiskussionerne forskellige referencer til undersøgelser, der fremstiller de følgevirkninger, der kan være ved brugen af enten meget alkohol eller solarium. Det er kendetegnende for de videnskabelige undersøgelser, at de fremstiller de risici, der er forbundet med alkohol og solarium. I diskussionen vedrørende et forbud mod unges køb af alkohol, fremkommer følgende udtagelse fra Karl H. Bornhøft: *"...for alkohol (...) er et giftstof, som skader vores organer, hver gang vi indtager det i store mængder. Det vil sige, at hvis vi drikker mere end det, Sundhedsstyrelsen anbefaler, er det rent faktisk et giftstof. Det, vi taler om, er leverskader, det er betændelse i nerver og i bugspytkirtel, det er hjernesvind, det er hjertelidelser, det er mavesår, det er kræft i mund, hals og spiserør, det er forhøjet blodtryk og et væld af andre fysiske skader"* (1.behandling: pkt.120).

Den samme beskrivelse af risici går igen i diskussionen om et forbud mod unges brug af solarier. *"Kræftens Bekæmpelse og WHO råber med allerhøjeste røst, og de råber vagt i gevær, og de siger, at solarieforbrug er kræftfremkaldende på niveau med asbest og tobaksrygning. Det er en ny viden, der kom så sent som i 2009"* (Flemming Møller Mortensen, 1.behandling: pkt.54).

I debatterne vedrørende alkohol og solarium ser vi således tydeligt, at fortalerne bruger forskellige videnskabelige undersøgelser til at retfærdiggøre deres forslag. Den videnskabelige viden fremstår således som afgørende for de politiske forslag, der i dette tilfælde retter sig mod de unge. Det er ydermere kendetegnende for brugen af de videnskabelige undersøgelser, at inddragelsen af de sundhedsskadelige faktorer ved alkohol- og solarieforbrug bidrager med en tilgang til de unge som en gruppe, der skal beskyttes.

I diskussionerne om alkohol og solarium opsætter den videnskabelige viden et risikobillede, der fordrer politisk handling. Det risikobillede, der fremkommer af den videnskabelige viden, kan siges at have en normativ karakter, hvormed dette risikobillede kan medvirke til fordømmelse af en særlig livsstil. Jævnfør Rose er viden afgørende for, hvad der betragtes som risiko og denne risikokalkulering bliver efterfølgende et middel, hvormed 'professionelle' – i vores tilfælde de politiske aktører – tænker, handler og legitimerer deres handlinger. Hvilke initiativer, som politikerne *bør* iværksætte på baggrund af risikobilledet, vil blive diskuteret nærmere i diskussionen om, *hvordan* reguleringen *bør* foregå.

Forslaget om en sænkning af den kriminelle lavalder er ikke understøttet af videnskabelige undersøgelser. Forslaget kom umiddelbart efter Ungdomskommissionens arbejde, hvoraf det netop fremgik, at en sænkning af den kriminelle lavalder *ikke* ville have en præventiv effekt. Der er således et misforhold mellem

eksperternes anbefalinger og lovforslaget. Blandt fortalernes finder vi forskellige begrundelser for, at forslaget alligevel er blevet vedtaget, selvom det ikke kan begrundes videnskabeligt. Ligeledes gør det sig gældende, at pålideligheden af eksperternes udsagn bliver betvivlet: *"Jeg vil gerne sige (...), at jeg tror, den faglige viden og indsigt på dette område er mere nuanceret, end spørgeren her giver udtryk for. Jeg anerkender fuldt ud, hvad der står i høringssvarene, men jeg ved også, hvad der bliver sagt på møder og konferencer, og hvad fagfolk siger, når man bagefter sidder og snakker med dem over en kop kaffe. Der er rent faktisk mange af dem, der siger: Det er helt rigtigt, det i gør..."* (Kim Andersen, 1.behandling: pkt.42).

Venstres retspolitiske ordfører sår således tvivl om den reelle værdi af de udtalelser, som er fremkommet fra diverse eksperter på området. Dermed medvirker han til at gøre det videnskabelige argument ugyldigt, hvormed det betvivles, hvorvidt det kan bruges som modargument i debatten.

Ligeledes er et af fortalernes argumenter, at forslaget om den kriminelle lavalder skal forstås som et politisk spørgsmål, som dermed i høj grad handler om, hvad politikerne "tror" virker. Forslaget er for fortalernes således et spørgsmål om en bestemt politisk holdning, hvormed den viden, der foreligger på området, fremstår irrelevant.

Hos modstanderne står det videnskabelige argument centralt i debatten. Modstanderne inddrager de højeste autoriteter på området samt forskellige videnskabelige undersøgelser, der viser, at en sænkning af den kriminelle lavalder ikke vil have en positiv effekt – det modsatte vil snarere være tilfældet.

Det videnskabelige argument er således ikke altid grundlaget for de politiske handlinger. I spørgsmålene vedrørende de unges sundhed har viden en central rolle, og det er således herigennem at forslagene finder sin berettigelse. Vi ser således at videnskaben – og herunder, hvad der anses for 'rigtigt' og 'forkert' – har stor betydning for magtudøvelsen. Den viden man har i forhold til de forskellige områder, er dermed ofte afgørende for hvordan et givent felt problematiseres, men som det fremgår af debatten om den kriminelle lavalder, bliver viden ikke altid brugt. I diskussionen om den kriminelle lavalder, anvender fortalernes i stedet beskrivelserne af de unges særlige karakter til at legitimere forslaget.

9.3.3 Hvordan skal der reguleres?

Der er på begge politiske fløje fokus på at gøre 'livet' til genstand for regulering, hvilket netop er kendetegnende for biopolitikken. Hvilke teknikker, der skal bruges er der dog langt fra enighed om partierne imellem.

I diskussionerne vedrørende de unges sundhed fremgår det, hvordan de forskellige politiske fløje betoner forskellige måder at regulere på. Disse forskelle bunder i forskellige måder at se forholdet mellem borgerne og staten på. Diskussionen handler således om, hvilken rolle staten skal spille i sine borgeres liv – nærmere bestemt handler det om, hvorvidt staten skal blande sig direkte i måden, hvorpå forældrene opdrager deres børn.

I debatterne er det lovgivningen som instrument, der er til diskussion, og herunder hvorvidt lovgivningen medvirker til at ansvarliggøre eller modsat passivisere de unge og deres forældre. I det neoliberalistiske styringsrationale er det friheden, der er genstand for regulering, og en væsentlig del af diskussionen handler om, hvordan man regulerer friheden, uden at det samtidig bliver på bekostning af denne frihed. Det handler således om at opretholde en balance mellem at styre og inddrage. Heroverfor er der et biopolitisk fokus på individets og samfundets sundhedstilstand, hvormed fokus ligger på at bekæmpe fremtidige risici i nutiden.

Den politiske forskel

Deltagerne i diskussionen kan opdeles i to fløje, der har forskellige opfattelser af, hvilken rolle staten skal have i borgernes liv – og herunder hvor meget staten skal involvere sig i borgernes sundhed.

Hos regeringen, Dansk folkeparti og Liberal Alliance kan der i debatterne spores en traditionel neoliberalistisk diskurs, hvori vigtigheden af det personlige ansvar betones. Det neoliberale menneskesyn bygger på, at ethvert menneske har ansvaret for sit eget liv, hvilket også gør sig gældende, når det handler om borgernes sundhed. I 'Sundhed begynder med forebyggelse', der er navnet på Venstres forebyggelsesoplæg fra 2009 står følgende: *"Samfundet skal ikke bestemme, hvad vi skal spise, hvordan vi skal se ud, hvordan vi skal leve vores liv. Men det er politikernes opgave at stille rammerne for et sundt liv til rådighed. Vi skal ikke fra politisk side diktere en bestemt levevis. Det skal den enkelte have lov til at vælge til eller fra. Men vi skal oplyse borgerne om farerne ved en usund livsstil, så den enkelte har det bedst mulige grundlag for at træffe sine egne valg. Det personlige ansvar er afgørende, hvis vi i fællesskab skal hæve danskernes middellevetid og kvaliteten af den enkeltes liv"* (Sundhed begynder med forebyggelse 2009: 3). Citatet fremstiller den ambivalente position i avancerede liberale styringsregimer. På den ene side myndiggøres individet, og denne stilles ansvarlig for sin egen situation, og på den anden side indeholder styringen en anvisning af, hvordan individets handlinger bør være.

Det er den samme neoliberalistiske diskurs, der gør sig gældende i diskussionerne om de unges sundhed. Modstanderne i diskussionen om et forbud mod solarier betoner netop det personlige ansvar. Modstanderne mener udelukkende, at det er statens opgave at oplyse borgerne, hvormed borgerne får mulighed for at træffe deres valg på et oplyst grundlag. Forbuddet er i den neoliberalistiske optik ikke en garanti for, at den enkelte påtager sig et ansvar – og modstanderne i solariedebatten frygter således også, at det modsatte er tilfældet, altså at love, der griber ind i den enkeltes liv betyder, at borgeren bliver passiv og dermed ude af stand til at tage ansvar. Det er i den neoliberale optik nødvendigt at opstille rammer for individets frihed, men modstanderne i solariedebatten afviser at bruge lovgivning som regulerende redskab, idet denne kan medvirke til at passivisere borgeren. Et forbud er således modstridende med en neoliberalistisk kultur præget af foretagsomhed og autonomi.

I Venstres forebyggelsesoplæg fra 2009, tages der også stilling til statens opgave i forhold til børnene: *"Vi har alle en forpligtelse til at passe på hinanden og ikke mindst vores børn. Derfor kan det også være nødvendigt at lovgive for at beskytte vores børn, eksempelvis mod rygning"* (Sundhed begynder med forebyggelse 2009: 3). Venstre afviser således ikke, at det kan være nødvendigt med lovgivning, der beskytter børnene, hvilket forslaget om alkohol således også er et eksempel på. Hermed ser vi også hos partierne med den neoliberalistiske diskurs, at lovgivningen kan fungere som et normativt instrument, og ligeledes at familien som enhed ikke er ukrænkelig, idet der skal tages højde for de svageste individer. Børn og unge er i sagens natur ikke i stand til at tage vare på sig selv, og i et neoliberalistisk perspektiv forudsætter den 'frie handlen' ligeledes, at individet først dannes, vejledes og formes til en person, før de kan forventes at handle rationelt.

Fortalerne i forslagene vedrørende alkohol og solarium trækker generelt på flere forskellige diskurser om eksempelvis de unges karakter og spørgsmålet om risiko. Herudover bygger deres argumentation ligeledes på socialdemokratismen. I Socialdemokraternes program 'Ny lighed i sundhed – bedre forebyggelse for alle' står følgende: *"Det er et fælles ansvar at skabe rammerne for et sundt liv for befolkningen. Holdningen om, at det alene er den enkelte danskers ansvar at leve sundt, er uholdbar (...) Socialdemokraterne vil styrke den fælles forebyggelse i Danmark. Muligheden for at vælge et sundt liv – er også – et fælles ansvar (...) Socialdemokraterne vil gennem en bred og ambitiøs sundhedsfremme- og forebyggelsesindsats sikre, at alle danskeres levetid øges. Forebyggelse og sundhedsfremme skal tænkes ind i alle faser af livet – fra barndommen til alderdommen"* (Ny lighed i sundhed – bedre forebyggelse for alle 2009: 2). Ifølge Socialdemokraterne har staten således et ansvar for at sikre den enkeltes sundhed igennem alle livets faser. De tiltag, der skal sikre dette, spænder bredt, og det er således ikke tilstrækkeligt med oplysningskampagner, idet ansvaret hermed placeres hos den enkelte. Vi ser her en afvisning af den

neoliberale individforståelse, hvor den enkelte skal tage vare på sig selv. Dette bunder i en individforståelse, hvor ikke alle, er i stand til at regulere deres adfærd i forhold til de opsatte anvisninger. Socialdemokraterne afviser, at det er tilstrækkeligt med oplysningskampagner: *"Det er igennem de seneste år blevet klart, at viden om sundhed ikke altid fører til ændret adfærd. Oplysningskampagner skaber ikke i sig selv sundere rammer. Kampagner kan i visse tilfælde være et udmærket instrument, men de kan langt fra stå alene"* (Ny lighed i sundhed – bedre forebyggelse for alle 2009: 2). I forhold til ungdomsgruppen fremstår forbuddet som en måde, hvorpå man sikrer de grupper, der ikke er i stand til at udvise selvregulering. Vi ser således fremstillingen af en aktiv stat, der gennem lovgivningen retter deres styring mod 'livet' for hermed at sikre befolkningens generelle vækst og sundhed.

I forhold til *hvordan* styringen bør foregå, har det foregående vist, at de politiske forskelle kalder på forskellige løsninger. Sundhedsdiskussionerne fremstiller tydelige forskelle mellem den traditionelle højre- og venstrefløj. Hvor højrefløjen betoner familien og det individuelle ansvar, anser venstrefløjen i langt højere grad staten som en central aktør i løsningen af individets problemer. Disse forskelle har en sammenhæng med forskellige forståelser af befolkningen. På højrefløjen forstås befolkningen således som bestående af 'frie' subjekter eller aktive borgere, der er selvbestemmende, og som kan regulere deres egen adfærd. Modsat forstås befolkningen på venstrefløjen som en gruppe, hvor det ikke er alle, der er i stand til at udvise selvregulering, hvormed der er behov for en stærkere grad af statslig regulering.

Disse forskelle i synet på statens ansvar for den enkelte – og herunder synet på befolkningen – medvirker til forskellige forståelser af, hvorvidt lovgivningen skal bruges som styringsinstrument. Ifølge Foucault har lovgivningen fået karakter af at være et regulerende instrument, der medvirker til at strukturere individets handlerum. Med lovgivningen sendes et signal om, hvilke typer af adfærd, der udgør en risiko, hvormed lovgivningen i sig selv får en moraliserende funktion. I sundhedsdiskussionerne foregår der en kamp om, hvorvidt problemerne skal håndteres ved hjælp af lovgivningen, eller om den 'moraliske forbedring' alene skal ske gennem eksempelvis oplysningskampagner. Der er således kamp om at bestemme hvilke værktøjer, der er nødvendige for at regulere de unge. I diskussionen om forbud mod solarier argumenterer modstanderne for, at ansvaret skal placeres i familien, hvormed det afvises, at bruge lovgivningen som moralsk værktøj. Heroverfor mener fortalere, at lovgivningen kan medvirke til at hjælpe forældrene i opdragelsen, hvormed lovgivningen virker understøttende herpå. I begge sundhedsdiskussioner betones forældres moralske opgave i forhold til deres børn, men hvorvidt denne moral skal understøttes af en lovgivning, der i sig selv også virker moraliserende, er der således uenighed omkring.

9.4 Ungdom som politisk kampplads

I dag eksisterer der ikke faste overgangsritualer, der markerer overgangen mellem barne- og voksenlivet. De manglende overgangsritualer betyder at spørgsmålet om, hvornår den enkelte bliver anset for at være i stand til at tage ansvar for sine handlinger bliver bestemt i forskellige kontekster.

Retter man blikket mod den juridiske konstruktion af ungdommen, hvilket har været vores udgangspunkt i specialet, fremgår det således også, at denne konstruktion ikke er konsistent. I dag ser vi således både en tendens til, at de unge på nogle områder bliver frataget et ansvar, hvormed de bliver frataget nogle af de rettigheder, som de tidligere har haft, og ligeledes er der en tendens til, at de unge i en tidligere alder bliver tildelt et ansvar.

På baggrund af arbejdet med ungdomskonstruktionen i de fire forslag, kan der overordnede konkluderes tre hovedtendenser. For det første er der en differentieret ungdomsforståelse, for det andet må ungdommen som kategori forstås i forhold til den politiske kamp, de er blevet til i, og for det tredje er det risikohåndteringen og ikke en ændret ungdomsforståelse, der er styrende for forslagene. Disse tre hovedtræk vil blive udfoldet i det følgende.

I specialet arbejdede vi indledningsvist med en forestilling om, at der var en sammenhæng mellem ungdomsforståelserne og de fremsatte forslag. Analysen har vist, at der eksisterer en differentieret ungdomsforståelse i debatterne, idet ungdommen som kategori bliver italesat forskelligt i de forskellige sammenhænge. Det mest tydelige eksempel på at ungdomsforståelsen afhænger af konteksten, finder vi hos Rasmus Prehn. Rasmus Prehn, der har fremsat forslag om nedsættelse af en valgretskommission, italesætter de unge som politisk aktive, og han mener, at de vil være i stand til at løfte det ansvar, de bliver givet. I valgretsdiskussionen bliver han spurgt til det paradoks, at de unge med forslaget vil have mulighed for at stemme, mens de ikke vil kunne købe cigaretter. Dertil svarer Rasmus Prehn, at *"Socialdemokratiet har en meget stærk sundhedspolitik, som går ud på, at vi synes, det er en rigtig dårlig idé, at børn ryger..."* (1. behandling: pkt.121). Hermed er det tydeligt, at den socialdemokratiske ordførers italesættelse af de unge i høj grad er præget af konteksten. Dette eksempel på modsatrettede forståelser af de unge bidrager endvidere med en forståelse af, at italesættelsen af ungdommen ikke blot er forskellig i forhold til den kontekst, den italesættes i, men den kan også forstås og beskrives på forskellige måder af den sammen aktør.

Det mest afgørende for de modsatrettede forslag er hermed ikke en ændring af ungdomskategorien, men det viser sig i stedet at være de forskellige debatters karakter, der har den største betydning. Ungdommen kan således forstås som en politisk kampplads, der bestemmes i forhold til forskellige politiske områder.

Ifølge etnograf Karen Lisa Salamon har børn og unge til alle tider afspejlet større tendenser i samfundet. Børn og unge udgør samfundets fremtid, hvormed det er naturligt, at det samfund, man ønsker at skabe, viser sig i de tiltag, der retter sig mod denne gruppe (P1 Formiddag 12.07.10). De forskellige forslag er en del af forskellige politiske områder, og det er således nødvendigt at inddrage disse områder for at forstå det forskelligartede ungdomsbillede.

Ser vi bort fra forslaget om nedsættelsen af en valgretskommission, italesættes de unge i de resterende tre forslag inden for to forskellige områder: sundhed og kriminalitetshåndtering.

9.4.1 En sundhedskamp

I specialet arbejdes der med forslag, hvori det foreslås at hæve eller indføre nye aldersgrænser, hvilket sker med udgangspunkt i de unges nuværende og fremtidige sundhed. Det er således mere generelt befolkningens sundhed, som bliver behandlet. Sundhed er en tematik som i dag har ekstrem meget bevågenhed, og som kan forstås som en af nutidens centrale styringsrationaler. Vi er i disse år vidne til utallige tv-programmer, der vedrører danskernes sundhed. I disse programmer præsenteres vi for, hvad vi bør spise, og hvor meget motion vi bør dyrke. Det interessante ved disse programmer er, at det typisk er den usunde borger, der fremstilles, og som i løbet af programmet bliver 'omvendt', således denne får det 'rigtige' forhold til sundhed. Ligeledes gør det sig gældende, at når deltagernes sundhed forbedres, bliver de også til bedre mennesker, og det er således hele deres menneskelige karakter, der ændres. Tv-programmerne er dog langt fra de eneste steder, hvor sundhedsspørgsmålet har gjort sit indtog. Det handler således også om sundhed på jobbet, hvor en attraktiv arbejdsplads både kan tilbyde deres medarbejdere sund kost og motion. Ligeledes bliver vi mødt af sundhedsdiskursen i de utallige anbefalinger som Sundhedsstyrelsen løbende kommer med. I specialet har vi afgrænset os til at behandle den regulering, der udgår fra folketinget, men ifølge Foucault udgår styringen ikke kun fra staten, men den udspringer fra mange forskellige niveauer, og den benytter mange forskellige teknikker, hvilket spørgsmålet om sundhed er et godt eksempel på.

Det er generelt for fokuset på sundhed, at det italesættes som noget vi bør stræbe efter. Sundhedsdiskursen er således medvirkende til at italesætte forestillingen om det 'gode liv', som det forventes, at individet vil udleve. Den italesættelse af sundhed, som vi er vidne til, kan forstås som en af nutidens mest centrale styringsrationaler. Sundhedsdiskursen, der netop italesættes igennem en

mangfoldighed af autoriteter og organer, er således medvirkende til at strukturere individets handlerum, hvormed denne ikke kan være i tvivl om, hvordan han eller hun *bør* leve sit liv.

Sundhed har ingen overgrænse, og der er således et umætteligt behov efter mere. Ifølge Monica Greco og Mariam Fraser, defineres sundhed i stigende grad af forskellige videnskaber i forhold til en mangel på kropsbevidsthed (Fraser & Greco 2005: 20). Er man usund, er det således et spørgsmål om manglende selvkontrol. Ydermere beskriver Greco og Fraser et skift i den medicinske forståelse af sundhed i form af et stigende fokus på sundhedsfremme og forebyggelse frem for 'blot' at kurere (Fraser & Greco 2005: 23). Gennem dette fokus på sundhedsfremme, der forekommer igennem forskellige livsstilsanalyser, bliver usundhed i stigende grad anset og omtalt som tegn på afvigende adfærd i form af manglende evne til at yde selvkontrol. I forhold til dette bliver de unge, i kraft af deres særlige karakter, ikke gjort ansvarlige for deres adfærd. Deres manglende sundhed, bliver således ikke fordømt, hvilket ellers er tilfælde for den øvrige befolkning, hvor usundhed netop betegnes som en afvigende adfærd.

Det er netop dette fokus på sundhed, som forslagene vedrørende solarium og salg af alkohol må forstås i forhold til. Ifølge Foucault er et kerneelement i biopolitikken, at man konstant forsøger at optimere og forbedre befolkningens tilstand, hvilket i forslagene giver sig til udtryk ved, at forebyggelsen starter i en endnu tidligere alder. Regulering af ungdommen bliver således en måde, hvorpå befolkningens nuværende og fremtidige sundhed optimeres.

Det er kendetegnende for sundhedsdiskursen, at styringsrationalet er funderet på risiko, hvormed forstås at fremtidige hændelser bringes ind i nutiden. Styring gennem risiko er kendetegnende ved en beregning af mulige fremtidige begivenheder – hermed får viden stor betydning for, hvad vi betragter som risici. Som vi tidligere har vist, er diskussionerne vedrørende de unges sundhed kendetegnet ved diverse videnskabelige undersøgelser, hvori risiciene ved brug af alkohol og solarium bliver fremstillet. Det er dermed viden om de unges adfærd, og herunder det risikobillede, der heraf følger, der har betydning for de styringsstrategier, der anvendes. Det er således de mulige konsekvenser af de unges adfærd, der håndteres, og vi ser således, hvordan mulige fremtidige hændelser bliver håndteret i den vitale nutid.

Der er som tidligere beskrevet forskel på måden, hvorpå den unge italesættes i spørgsmålene vedrørende sundhed set i forhold til spørgsmålet vedrørende den kriminelle lavalder. I diskussionerne om de unges sundhed italesættes de unge som uansvarlige, og de lever således ikke op til den neoliberale idealborger, der er ansvarlig og i kontrol. Hermed fremstår de unge som ude af stand til at regulere deres egen adfærd, og det er hermed, ifølge fortalene, ikke muligt at regulere de unge igennem deres frihed. Fortalene argumenterer således for at begrænse de unges frihed, hvilket sker med udgangspunkt i deres nuværende

og fremtidige sundhed. De fremsatte forslag om forbud mod alkohol og solarium skal således dels forstås i forhold til fokuset på sundhed og herunder den konstante optimering af befolkningens helbred og dels i forhold til ungdommen, der forstås som uregerlig, hvormed de udgør en risiko for dem selv, og derfor skal reguleres.

9.4.2 Ansvarliggørelse af den kriminelle

I diskussionen om den kriminelle lavalder finder vi en ny italesættelse af ungdommen. I det følgende vil vi give et billede på samfundets generelle kriminalitetshåndtering sat i forhold til tidligere håndteringsformer for herved at vise, at billedet af den kriminelle unge bliver til i forhold til samfundets generelle forståelse af den kriminelle.

Den engelske sociolog, Nikolas Rose, har beskæftiget sig med nutidige former for kriminalitetshåndtering. Ifølge Rose er vor tids kriminalitetshåndtering kendetegnet ved at være meget modstridende, hvilket blandt andet giver sig til udtryk i den måde, som den kriminelle opfattes på: er han en rationel forbryder, der skal uskadeliggøres, eller er han en person, der ikke kan begå sig i det omgivende samfund, hvorfor han skal læres 'life skills'? (Rose 2000: 322). Disse forskellige måder at forstå den kriminelle på, giver sig til udtryk i forskellige tiltag og programmer rettet mod den kriminelle.

Denne modsatrettede forståelse af den kriminelle fremgår også af programmet Ny Start, som forslaget om den kriminelle lavalder er en del af. I Ny Start er der blandt andet fremsat forslag om, at regeringen skal tage initiativ til at forbedre muligheden for en tidligere identifikation af de kriminalitetstruede børn og unge. Formålet hermed er at udpege de væsentligste risikofaktorer i forhold til kriminalitet, herunder for eksempel hyppige skoleskift, kriminelle familiemedlemmer og livsstil. Ligeledes er det bestemt, at der skal indføres screening af unge på sikrede institutioner og i kriminalforsorgens institutioner, da erfaringerne viser, at mange unge med kriminalitetsproblemer har psykiske sygdomme. Desuden er der et forslag i Ny Start, der vedrører indførelse af kognitive behandlingsprogrammer som standardtilbud i de sikrede og tilknyttede åbne afdelinger, hvormed de unge lærer at håndtere deres vrede og aggressioner.

Dette er alt sammen eksempel på initiativer, der medvirker til, at den kriminelle unge *ikke* fremstår som rationel, men i stedet er det forskellige sociale og psykiske elementer, der er afgørende for den unges kriminalitet. På trods af disse tiltag, der tager afstand fra den unge som en rationel forbryder, indeholder det politiske program Ny Start også et forslag om at sænke den kriminelle lavalder. For at forstå dette forslag må man forstå den udvikling, som er sket på det kriminalpolitiske område inden for de sidste 30 år.

Der er inden for denne periode sket en ændring i kriminalpolitikken i Danmark og andre vestlige lande. I 1980'erne blev straffen på volds- og berigelsesforbrydelser sænket. I bemærkningerne til disse lovændringer fremgik det, at ændringerne skulle ses i sammenhæng med en hovedtendens i disse års kriminalpolitik. Tendensen var dengang, at både politikere og fagfolk ønskede færre og kortere frihedsstraffe. Dette har dog ændret sig, og der er således siden 1990'erne sket en holdningsændring blandt politikerne, hvilket betyder, at der i dag er stor diskrepans mellem politikerne og eksperternes positioner (Nielsen 2006: 49). Af regeringsgrundlaget fra 2001 fremgår det, at et af regeringens fokusområder var en *hårdere kamp mod kriminaliteten*. I regeringsgrundlaget står følgende: *"Regeringen ønsker at forstærke indsatsen mod vold og ungdomskriminalitet (...) Derfor skal volds- og voldtægtsforbrydere straffes hårdt, og også hårdere end det sker i dag. Domstolene skal have et signal om at udnytte strafferammerne bedre. I dag straffer man forbrydelser mod penge hårdere end forbrydelser mod mennesker. Den skævhed skal der rettes op på, ved at straffene for vold og voldtægt bliver hårdere. Det skal ske ved at forhøje en række strafferammer, så Folketinget sender et klart signal til domstolene om, at det nuværende strafniveau er for slapt"* (Regeringsgrundlag 2001).

Regeringen har levet op til de løfter, de gav i starten af årtusindet, hvilket fremgår af det nye regeringsgrundlag fra 2010: *"Vi har gjort op med den slappe retspolitik, der tager mere hensyn til forbryderen end til ofret. Nu er retsfølelsen for de lovlydige kommet i centrum"* (Regeringsgrundlag 2010). Denne udmelding leder tankerne hen på politiske strømninger i stil med de amerikanske, hvor 'tough on crime', 'three strikes and you're out' og 'zero-tolerance' er dominerende. I Danmark er begrebet 'nul-tolerance' ligeledes blevet en del af den almindelige retorik.

I løbet af 1990'erne og 00'erne er der således sket diverse stramninger i lovgivningen, og vi har været vidne til: voldspakke 1 og 2, terrorpakke 1 og 2 og senest en lømmelpakke. Det er kendetegnende for disse tiltag, at politiet har fået øget beføjelser, ligesom der er sket betydelige stramninger i lovgivningen eksempelvis i forhold til strengere straffe for voldtægt og vold. De hårde straffe vidner om en fordømmelse af de kriminelle handlinger, men indeholder også et signal til forbryderen, hvis handlinger er blevet mere risikable. Stramninger i lovgivningen betyder således, at den kriminelle får mere at tabe i forbindelse med sine handlinger.

Professor Flemming Balvig karakteriserer dette som en generel samfundsmæssig tendens, hvor individer opfattes som modne og ansvarlige, hvilket har smittet af på synet på den kriminelle. De kriminelle har således ikke behov for hjælp og resocialisering, da de anses for at være ansvarlige individer, og deres handlinger forstås derfor som bevidste, hvorfor modsvaret på dette tab af selvkontrol er straf (Jepsen & Jensen 2006: 255-256).

Tendensen med de hårdere straffe og forståelsen af den kriminelle som en rationel aktør vidner om et neoliberalt syn på den kriminelle. Når den kriminelle italesættes som en rationel aktør, kan den kriminelle i en økonomisk optik forstås som *homo oeconomicus*. I diskussionen om den kriminelle lavalder tages der afstand fra klassiske kriminogene faktorer, og i stedet fremstår den unge som en rationel aktør, der er i stand til at beregne gevinsten ved enhver situation. Der er således en tydelig sammenhæng mellem det generelle syn på den kriminelle og de unge kriminelle, hvorfor forståelsen af de nye ungdomskonstruktioner skal forstås i forhold hertil.

I anden del af analysen har vi set bort fra diskussionen om valgretsaldere men i forhold til spørgsmålet om ungdommen som politisk kampplads, er det relevant at inddrage dette forslag, da ungdommen her kan forstås som et medium til at bevare eller opnå politisk magt. Af folketingsdiskussionen fremgår det, hvorledes forslaget skal ses i sammenhæng med den demografiske udvikling, der finder sted i Danmark. Fortalerne fremstiller således forslaget som en måde, hvorpå ungdommens demokratiske position kan sikres i et aldrende samfund. Hertil er det dog vigtigt at holde sig for øjne, hvordan de unge stemmer. Af valgundersøgelsen⁸ fra 2007 fremgår det, at 28,8 procent af de 18-19-årige og 23,5 procent af de 20-24-årige stemte på Enhedslisten eller SF ved det seneste folketingsvalg. Gennemsnittet for hele befolkningen lå på 15,1 procent. De 18- til 24-årige udgjorde ligeledes den gruppe, hvor der var størst tilslutning til en socialdemokratisk ledet regering (Samfundsstatistik 2006). Disse resultater kan tolkes på mange måde, men en forklaring, der ofte bliver brugt, er, at de unge bliver mere højreorienteret og materielle med årene. Set i lyset heraf kan forslaget om nedsættelse af en valgretskommission således også tolkes som en måde, hvorpå oppositionen sikrer deres politiske interesser. Med udgangspunkt i sammenhængen mellem alder og politisk overbevisning kan inddragelsen af ungdommen i demokratiet forstås som et medium til at sikre sig en større vælgerskare. Dermed ser vi, at ungdommen igen bliver en central brik i det politiske spil.

Ifølge Bourdieu har hvert felt sine egne love for, hvad det vil sige at blive gammel. Hvor aldersgrænserne placeres afhænger således af, hvordan feltet fungerer og hvilke kampe, der foregår. Det foregående har således også vist, at det netop er i de enkelte felter, at ungdommen og aldersgrænserne bestemmes, hvormed det netop er feltet, der har betydning for konstruktionerne. Hermed ser vi, at ungdommen ikke er en fast størrelse, men at denne netop konstrueres på et socialt plan i de forskellige felter. Sammenhængen

⁸ Det Danske Valgprojekt har siden 1971 gennemført landsdækkende, repræsentative undersøgelser ved samtlige 15 folketingsvalg.

mellem biologisk alder og social alder er ifølge Bourdieu meget kompleks, og denne ændrer sig således i de sociale definitionskampe (Bourdieu 2001: 148). Som analysen har vist, er alder således også en størrelse, der bliver reguleret i de enkelte felter, hvormed denne altid vil være genstand for og blive bestemt i den politiske kontekst.

Udover resultaterne vedrørende en differentieret ungdomsforståelse og ungdommen som politisk kampplads er et tredje resultat af analysen, at styringsrationalet i forslagene vedrørende de unges sundhed tager udgangspunkt i en risikooptik. Hermed kan forslagene forstås som en måde, hvorpå nye risici håndteres, og denne håndtering betyder, at rummet for styring har ændret sig.

9.5 Nyt rum for styring

Fælles for forslagene er, at aldersgrænserne foreslås enten ændret eller oprettet, hvormed styringen af de unge kan siges at gennemgå en transformation. Foregående analyse har vist, at styringen har en historisk afhængighed, og dermed at visse problemer, afhængig af den tidsperiode vi befinder os i, kan tænkes som problemer, hvormed de kan udsættes for styring. Det centrale for fokuset på rummet for styring er dermed, hvordan noget defineres som problematisk. Rose taler i denne forbindelse om *language of description* som afgørende for, at noget kan tænkes som et problem. Et problem afhænger således af, at forskellige instanser – eksperter, politikere og des lige – italesætter, argumenterer eller teoretiserer noget som et problem. Ydermere retter Rose fokus på, at de governmentale styringsrationaler er sammenhængende med en bestemt individforståelse (*Models of persons*), men at selve styringen ligeledes er medvirkende til at opretholde disse forestillinger om de styrede (Rose 2000: 322-323).

Den foregående analyse af de fire forslag har vist, at det er kun i begrænset omfang, at ungdommens ændrede karakter, får betydning for de nye aldersgrænser, og styringen kan dermed godt ændre karakter, uden at de styrede har ændret sig. I stedet for en ændret ungdomsforståelse er det i højere grad et spørgsmål om, at visse typer af adfærd i stigende grad italesættes som et problem, hvormed de kan udsættes for styring. Særligt relevant i forhold til dette er alkohol- og solariedebatten, der netop er kendetegnende ved, at der ikke italesættes en ny ungdom, samt at usundhed i stigende grad problematiseres.

I alkohol- og solariedebatten er det såkaldte '*language of description*' præget af den biopolitiske diskurs, hvor fokus ligger på at optimere befolkningens sundhed. Det centrale for at ændre aldersgrænserne er

således, at usundhed i stigende grad gøres til et problem, der skal udsættes for styring. Hermed kan forslagene forstås som et udtryk for, hvad der i tiden tolkes som risikabelt. I diskussionerne om de unges sundhed er dette tydeligst i diskussionen om forbud mod solarier. Solarier er en ny teknologi, som ikke tidligere har været genstand for regulering. Forbuddet mod solarier er således et udtryk for, at denne nye teknologi anses for at være et problem hvormed området for, hvad der bliver betragtet som en risiko, udvider sig.

Alkoholdiskussionen har ligeledes fokus på risiko, og det særlige er her, at forbuddet medvirker til at besværliggøre visse typer af handlinger, hvormed de unges handlerum reguleres. Det er således gældende for begge diskussioner, at med risiko følger tanken om forebyggelse. De nye aldersgrænser er netop også et præventivt tiltag, der virker forebyggende i forhold til de fremtidige sundhedsmæssige risici, som de unges adfærd kan medføre.

Som tidligere beskrevet mener Mitchell Dean, at fællesnævneren mellem avanceret liberal styring og risikorationaliteter er den 'ny ansvarliggørelse'. En fællesnævner for aldersgrænserne synes også at være, at styringen har til formål at ansvarliggøre eller indprente en moralsk bevidsthed hos den enkelte, hvormed det i sidste ende bliver muligt for denne at foretage selvregulering. I forhold til debatten om alkohol og solarier er det generelle syn på de unge dog, at de er uregerlige, hvorfor det også er forældrene, og ikke den unge, der ansvarliggøres.

Denne forståelse af ungdommen tydeliggør, at der er forskel på menneskers forudsætninger og muligheder for at fungere som autonome individer. Det kan således ikke forventes, at alle kan håndtere deres egne risici, der er en forudsætning for den neoliberale styring. I stedet kategoriseres individer eller grupper som risikable, hvormed de skal udsættes for styring. I undersøgelsen af aldersgrænsedebatternes kategorisering af de unge, har vi ligeledes haft som udgangspunkt, at der er tale om en modsatrettet tendens, hvor de unge dels tildeles ansvar og dels fratages ansvar. Det er således også blevet klart i analysen, at ansvarliggørelsen ikke følger en lineærudvikling, hvor den unge gradvist bliver mere ansvarliggjort. Denne manglende sammenhæng i ungdomsforståelsen resulterer således i, at de forventninger, samfundet har til denne ungegruppe, fremstår som modsatrettede og i konflikt med hinanden.

Rammerne for den regulering som ungdommen er genstand for, bliver med de modsatrettede forslag udvidet, hvorved rummet for styring har ændret sig. Dette er ikke blot i form af styringens indhold – hvad der styres – men også i forhold til varigheden af styringen. Vi ser således, at reguleringen begynder i en tidligere alder og slutter senere, hvilket sker ud fra vidt forskellige forståelser af de krav, der kan stilles til de unge.

10. Konklusion

10. Konklusion

Udgangspunktet for specialet har været en undren over de modsatrettede politiske forslag om nye aldersgrænser, som ungdommen i disse år er genstand for. Vi ser således på den ene side et politisk ønske om at sænke aldersgrænserne, mens der ligeledes er forslag om at indføre eller hæve de nuværende aldersgrænser. Med udgangspunkt i disse modsatrettede tendenser har vi fundet det relevant at stille os kritiske over for italesættelsen af ungdommen som kategori. Mere præcist har vi ønsket at undersøge, hvordan ungdommen italesættes i de forskellige forslag og ligeledes, hvilke samfundsmæssige tendenser, der bidrager til en forståelse af ungdommen.

I specialet har vi opstillet to teser, der vedrører første del af problemformuleringen.

Når aldersgrænser indføres eller hæves er det udtryk for, at nutidens unge anses for at være mere umodne og uansvarlige.

Denne tese retter sig mod forslagene, der omhandler de unges solarie- og alkoholvaner. Det er kendetegnende for begge debatter, at ungdommen beskrives som en fase, hvori der skal afprøves grænser. De unge italesættes som ude af stand til at overskue konsekvenserne af deres handlinger, og der er således ingen forventninger om, at de kan regulere deres egen adfærd. Der er i disse debatter ikke kamp om at bestemme ungdommens karakter, og den politiske kamp går i stedet på, hvordan forholdet skal være mellem staten og dennes borgere – herunder handler det mere præcist om, hvor meget staten skal involvere sig i opdragelsen. Der italesættes ikke en ny forståelse af ungdommen i debatterne, hvorved det ikke er ungdommens *ændrede* karakter, der har betydning for de fremsatte forslag.

Når aldersgrænser sænkes, er det udtryk for, at nutidens unge anses for at være tidligere modne.

Forslagene, hvori aldersgrænserne foreslås sænket, vedrører valgretsaldere og den kriminelle lavalder. I diskussionen om valgretsaldere taler fortalere generelt meget lidt om ungdommens karakter, hvilket kan være sammenhængende med, at det er nedsættelsen af en valgretskommission, der er udgangspunkt for diskussionen. Blandt modstanderne fremkommer en ungdomsforståelse, der kan sammenlignes med den, vi finder i diskussionerne vedrørende de unges alkohol- og solarievaner. Ungdommen forstås som en særlig isoleret fase, hvor de unge skal gøre sig nogle erfaringer, inden de er i stand til at blive en del af det omkringliggende samfund.

Valgretsalerens fortalere og modstandere skifter position i debatten om den kriminelle lavalder. Det kendetegnende for denne debat er, at der er stor politisk uenighed om, hvordan de kriminelle unge skal forstås.

Fortalerne italesætter de kriminelle unge som *mere* modne, hvormed der fremkommer et nyt syn på *nogle* af de unge. Forståelsen af den kriminelle unge tager udgangspunkt i de kriminelle handlinger – det er således den grovere kriminalitet, der medvirker til en ændret ungeforståelse. Idet det er de kriminelle handlinger, der bidrager til en ændret forståelse af de kriminelle unge, er det ikke ungdommen *generelt*, der har ændret karakter. Modstanderne afviser, at de kriminelle handlinger bør medvirke til en ændret ungdomsforståelse, og de anser i stedet de kriminelle unge som en sårbar gruppe, der er skadet på deres sociale udvikling, og som ligeledes er kendetegnet ved at have forskellige diagnoser, hvorfor man ikke kan tale om denne gruppe som mere modne.

Hvad er det egentlig, vi taler om, når vi taler om de unge?

Den differentierede ungdomsforståelse vidner om, at forståelsen af denne gruppe i høj grad bliver til i det politiske felt, som de unge italesættes i. I valgretsdebatten fremkommer der ikke et nyt syn på de unge, hvorved det er ændringer uden for ungdommen, der kan forklare forslaget. Ungdommen synes her at være et medium til at opnå politisk magt. De øvrige forslag, der behandles i specialet, omhandler henholdsvis synet på sundhed og kriminalitet, og det er således inden for disse felter, at ungdomskonstruktionen bliver til. Forståelsen af, hvad der i disse felter betragtes som et problem, og hvordan problemet skal håndteres, er medvirkende til at opbygge forskellige håndteringsstrategier af de unge.

Ser vi på debatten om den kriminelle lavalder beskrives den unge som ansvarlig og i stand til at overskue konsekvenserne af sine handlinger. Dette syn på den kriminelle, mener vi, skal ses i sammenhæng med neoliberalismen, der gennemstrømmer samfundet i disse år. Neoliberalismen er dels kendetegnet ved, at markedsrationaliteten breder sig til andre sfærer af samfundet og dels det faktum, at borgeren gøres ansvarlig for sin egen situation. I debatten om den kriminelle lavalder genfindes disse neoliberalistiske tendenser, idet kriminaliteten fremstilles som noget, den enkelte aktivt kan vælge fra. I den neoliberalistiske optik bliver kriminalitet anskuet som en fejl ved den enkelte, og problemet forstås som den enkeltes manglende evne til selvregulering.

Den ansvarlighed som de unge tillægges i diskussionen om den kriminelle lavalder fremstår paradoksalt, når ungdomsforståelsen i sundhedsdebatterne inddrages, idet ungdommen i disse debatter fremstilles som

uansvarlige. Fokusset ligger dermed ikke på, at ungdommen har ændret karakter, men i stedet anser vi den stigende problematisering af usundhed som afgørende, og forslagene skal således forstås i sammenhæng med det biopolitiske fokus på optimeringen af den enkeltes liv. Dette fokus er funderet på en risikohåndtering, hvormed det, der betragtes som en risiko, er sammenhængende med den viden, som foreligger. Sundhedsdiskussionerne er kendetegnende ved sit fokus på alkohol og solariums skadelige virkninger, hvorved det er de uønskede fremtidige hændelser, der med forslagene håndteres i nutiden. Som vi ligeledes har vist, er alkohol og solarium ikke et problem, der udelukkende har en særlig tilknytning til ungdommen, hvormed aldersgrænserne og herunder styringen af ungdommen også kan forstås som en generel styring og optimering.

11. Litteraturliste

- Andersen, Niels Åkerstrøm (1999): *Diskursive analysestrategier*. Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Andersen, Niels Åkerstrøm (red.), Anders Esmark, Carsten Bagge Laustsen (2005): *Socialkonstruktivistiske analysestrategier*. Roskilde Universitetsforlag.
- Antoft, Rasmus & Salomonsen, Heidi Houlberg (2007): 'Det kvalitative casestudium – introduktion til en forskningsstrategi' i *Håndværk og horisonter – tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Red. Rasmus Antoft, Michael Hviid Jacobsen, Anja Jørgensen & Søren Kristiansen. Syddansk Universitetsforlag.
- Ariés, Philippe (1982): *Barndommens historie*. Nyt Nordisk Forlag.
- Bell, Vikki (1993): *Governing childhood: neo-liberalism and the law*. Economy and Society vol 22, nr. 3.
- Bourdieu, Pierre (1996): *Symbolisk makt – artikler i udvalg*. Pax.
- Bourdieu, Pierre (2001): 'Ungdom' er kun et ord' i *Men hvem skabte skaberne? – interviews og forelæsninger*. Akademisk Forlag A/S, 1997.
- Børnerådet (2003): *Teenagere og alkohol*. November.
- Dean, Mitchell (2008): *Governmentality, magt og styring i det moderne samfund*. Forlaget Sociologi.
- Donzelot, Jacques (1979/1997): *The policing of families*. Johns Hopkins Paperbacks edition
- Fairclough, Norman (1993): *Discourse and Social Change*. Polity Press.
- Fariclough, Norman (2008): *Kritisk diskursanalyse*. Hans Reitzels Forlag, København.
- Foucault, Michel (1976/1994): *Viljen til viden*. DET lille FORLAG, Frederiksberg.
- Foucault, Michel (1983): 'The Subject and Power' i *Michel Foucault, Beyond structuralism and Hermeneutics*, Hubert L. Dreyfus & Paul Rabinow. The University of Chicago Press.
- Fraser, Mariam & Greco, Monica (2005): *The Body – a reader*. Routledge.
- Hjort, Katrin (1997): *Diskurs – analyser af tekst og kontekst*. Samfundslitteratur.
- Illeris, Knud, Elo Nielsen & Birgitte Simonsen (1982): *Ungdomspsykologi – samfundssituation, handlemønstre, bevidsthedsformer*. København, Unge Pædagoger.
- Jensen, Anders Fogh (2005): *Mellem ting – Foucaults filosofi*. København, DET lille FORLAG.
- Jepsen, Jørgen & Jensen, Eric L. (2006): *Juvenile Law Violators, Human Rights, and the Development of New Juvenile Justice Systems*. Hart Publishing, Oregon.
- Jørgensen, Marianne Winther & Phillips, Louise (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*. Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.

- Jørgensen, Morten Hulvej, Mette Riegels, Ulrik Hesse og Morten Grønæk (2006): *Evaluering af forbuddet mod salg af alkohol til personer under 16 år*. København, Statens Institut for Folkesundhed.
- Kunkel, Suzanne & Morgan, Leslie A. (2007): *Aging, society and the life course*. 3. udgave, Springer Publishing Company LLC, NY.
- Larsen, Bøje & Pedersen, Kristine Munkgård (2002): 'Diskursanalyse – for tabere og teenagere' i *Diskursanalysen til debat*, red. Bøje Larsen & Kristine Munkgård Pedersen. Nyt fra samfundsvidenskaberne.
- Lemke, Thomas (2009): *Biopolitik – en introduktion*. Hans Reitzels Forlag, København.
- Mik-Meyer, Nanna & Villadsen, Kaspar (2007): *Magtens former. Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*. Hans Reitzels forlag.
- Møller, Kim (2008): 'Hvordan sælges alkohol?' i *Nordisk alkohol- & Narkotikatidsskrift* 5/08. Vol. 25 2008.
- Nielsen, Beth Grothe (2006): *Straf – hvad ellers?* Tiderne skifter.
- Nissen, Maria Appel & Vardinghus-Nielsen, Henrik (2007): 'Diskurs eller ekskurs? – diskursanalysens sociologiske muligheder og begrænsninger' i *Håndværk og horisonter – tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Red. Rasmus Antoft, Michael Hviid Jacobsen, Anja Jørgensen & Søren Kristiansen. Syddansk Universitetsforlag.
- Olesen, Søren Gosvig (1994): 'Indledning' i *Viljen til Viden*, Michel Foucault. DET lille FORLAG.
- Prout, Allan (2005): *The Future of Childhood – towards the interdisciplinary study of children*. Routledge Falmer, NY.
- Rose, Nikolas (2000): 'Government and Control' *British Journal of Criminology* 40.
- Rose, Nikolas (2003): 'At regere friheden – en analyse af politisk magt i avanceret liberale demokratier' i *Luhmann & Foucault til diskussion* red. Christian Borch og Lars Thorup Larsen. Hans Reitzels Forlag, København.
- Rose, Nikolas (2007): *Det biologiske selv*. Interviewet af Peter Mørkeberg Hinsby og Anders Fogh Jensen. Turbulens nr. 10, maj 2007.
- Rose, Nikolas (2009): *Livets politik – biomedicin, magt og subjektivitet i det 21. århundrede*. Dansk Psykologisk forlag.
- Samfundsstatistik 2006, Columbus.
- Villadsen, Kaspar (2002): 'Michel Foucault og kritiske perspektiver på liberalismen – Governmentality eller genealogi som analysestrategi' i *Dansk Sociologi*, vol. 13, no. 3.

- Wallace, Claire (1998): *Youth in Society – The Construction and Deconstruction of Youth in East and West Europe*. Macmillan Press LTD, London.
- Wenneberg, Søren Barlebo (2010): *Socialkonstruktivisme – positioner, problemer og perspektiver*. Samfundslitteratur.
- Werther, Charlotte (1997): 'Den britiske Unionsdiskurs: Et diskursanalytisk perspektiv' i *Diskurs – analyser af tekst og kontekst*, Katrin Hjort (red.). Samfundslitteratur.
- Willer, Thomas og Østergaard, Søren (2001): *Generation Search – et studie i danske unges livsstrategier, værdier og livstolkning*. Forlaget YouthResources.

Kilder

- Betænkning nr. 1508: *Indsatsen mod ungdomskriminalitet*, Justitsministeriet 2009.
- DUF Fakta 2009a, *Valgretsalders historie*.
- DUF Fakta 2009b, *Valgretsalders – i Europa*.
- Folketingets forretningsorden 2009a, Kapitel 2.
- Folketingets forretningsorden 2009b, Bilag1 – Taletidsregler m.v.
- Forebyggelseskommissionen resume (2009).
- Høringssvar, den kriminelle lavalder:
- <http://www.ft.dk/samling/20091/lovforslag/l164/bilag/1/814652.pdf>
- *Ny lighed i sundhed – bedre forebyggelse for alle* (2009), Socialdemokraterne.
- *Sundhed begynder med forebyggelse* (2009), Venstres Forebyggelsesoplæg.
- Regeringsgrundlag 2001: *Vækst, velfærd – fornyelse*.
- Regeringsgrundlag 2010: *Danmark, Viden > vækst > velstand > velfærd*.

Avisartikler & radio

- Jyllands Posten 05.02.07: *"Udbredt solarieforbrug blandt unge"*.
- Politiken 02.10.05: *"Høj pris for brun hud"*.
- Politiken 30.07.09: *"Solarier er langt farligere end troet"*.
- Politiken 29.04.10: *"Barndommen på spil i værdikampen"*.
- P1 Apropos 16.08.10 *Frihed*, interview med Anders Fogh Jensen.
- P1 Formiddag 12.07.10 *Barndom i værdikamp*, interview med Karen Lise Salamon & Lisbeth Zornig Andersen.

Lovforslag

- B 13 08/09: *Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en valgretskommission.*
- B 54 09/10: *Forslag til folketingsbeslutning om forbud mod kosmetisk brug af solarier for unge under 16 år.*
- L 17 97/98: *Forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger mod alkoholmisbrug:*
 - http://webarkiv.ft.dk/?/samling/19972/lovforslag_oversigtsformat/l17.html
- L 164 09/10: *Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser.*
- L 197 09/10: *Forslag til lov om ændring af lov om forbud mod salg af alkohol til personer under 18 år og salg af alkohol til personer under 16 år.*
- L 213 2004: *Lov om forbud mod salg af tobak til personer under 18 år og salg af alkohol til personer under 16 år.*

Bilag 1: Hvem har skrevet hvad

1. Indledning	Fælles
1.1 Læsevejledning	Fælles
2. 'Ungdom' er kun et ord	
2.1 Alder som konstruktion	Line
2.2 Da ungdommen blev skabt...	Marie
2.3 Aldersgrænserne som overgangsrite	Line
3. De fire debatter	Marie
4. Præsentation af problemformulering	Fælles
5. Tilgang	
5.1 Den kritiske diskursanalyse	Line
5.2 Hovedelementerne i den kritiske diskursanalyse	Line
5.3 Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse	Marie
5.3.1 Kommunikative begivenheder og diskursordenen	Marie
5.3.2 Analyse af den kommunikative begivenhed	Line
6. Teori	
6.1 Governmentality	Marie
6.2 Livet bliver politisk	Marie
6.3 Biopolitik	Marie
6.4 Neoliberalismen	Line
6.5 Risikohåndtering	Line
7. Empirisk analyse	
7.1 Det empiriske materiale	Marie
7.2 Analysetilgang	Fælles
8. Analysedel 1	
8.1 Genre	Line
8.2 Forbud mod unges køb af alkohol	Line
8.3 Forbud mod solarier	Marie
8.4 Valgretsaldere til debat	Fælles
8.5 Den kriminelle lavalder til debat	Line
9. Analyse del 2	
9.1 Debatterne	Line
9.2 Overgangsforståelsen	Line
9.3 Hvad er der på spil ud over de unge?	Marie
9.4 Ungdom som politisk kamplads	Marie
9.4.1 En sundhedskamp	Marie
9.4.2 Ansvarliggørelse af den kriminelle	Marie
9.5 Nyt rum for styring	Line
10. Konklusion	Fælles